

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tereza Leskovjanová

Trestný čin pomluvy podle §184 tr. zák.

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 14. 5. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 191 150 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne 14. 5. 2018

Děkuji prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, který mi v průběhu psaní poskytoval cenné rady a připomínky. Dále děkuji všem mým blízkým, kteří mi byli při psaní práce velkou oporou.

Obsah

Úvod	1
1. Právo na ochranu osobní cti a dobré pověsti a vymezení základních pojmů.....	2
2. Vývoj trestněprávní úpravy od počátku 20. Století	7
2.1. Zákon o ochraně cti	8
2.2. Delikt pomluvy dle zákona o ochraně cti	10
2.3. Privilegovaná ochrana za První republiky.....	11
2.4. Ochrana cti dle trestního zákoníku 1950	12
2.5. Ochrana cti dle trestního zákona z roku 1961	17
2.6. Vliv prvorepublikové právní úpravy ochrany cti na polistopadové trestněprávní předpisy	21
3. Útok na čest a dobrou pověst z hlediska možné právní kvalifikace	23
4. Trestný čin pomluvy dle §184 trestního zákoníku.....	30
4.1. Objekt	31
4.2. Objektivní stránka.....	31
4.3. Pachatel.....	34
4.4. Subjektivní stránka	35
4.5. Trestní postih	37
4.6. Vztah trestného činu pomluvy k jiným ustanovením trestního zákoníku	38
5. Trestný čin pomluvy spáchaný novinářem prostřednictvím článku v periodiku a trestní odpovědnost vydavatelského domu	40
6. Komparativní zpráva Mezinárodního tiskového institutu (IPI) ke kriminalizaci pomluvy v členských státech Evropské unie.....	48
7. Obhajoba Pomluvy jako trestného činu	52
7.1. Proč trestný čin pomluvy v trestním zákoníku ponechat.....	53
8. Návrhy <i>de lege ferenda</i>	57
8.1. Souhlas poškozeného jako podmínka zahájení trestního stíhání ve věci trestného činu pomluvy	57
8.2. Zavedení trestního stíhání na návrh poškozeného, soukromé žaloby a subsidiární obžaloby v trestním právu	58
8.3. Rozšíření práv poškozených osob na náhradu újmy v rámci trestního řízení	66
8.4. Obohacení trestního zákoníku o skutkovou podstatu chránící dobrou pověst právnických osob	68
8.5. Obohacení trestního zákoníku o skutkovou podstatu hanobení prezidenta republiky ...	70
Závěr.....	72
Seznam použitých zdrojů	75
Příloha I.	81

Trestný čin pomluvy podle §184 tr. zák., abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	82
The crime of defamation under Art. 184 Criminal Code, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce.....	84

Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zabývat skutkovou podstatou trestného činu pomluvy a úrovní právní ochrany osobní cti a dobré pověsti člověka v trestním právu. Hlavním důvodem mé potřeby se k danému tématu vyjádřit, jsou mé obavy z rostoucí netečnosti vůči vulgárnostem, nevhodnému společenskému chování a úmyslnému šíření závažných nepravd o jiných osobách. Za velmi znepokojivý také považuji nový trend hodnocení jiných osob a jejich činnosti prostřednictvím sociálních sítí a mnoha hodnotících webových stránek na internetu, kdy běžně zcela anonymní uživatelé mohou hodnotit odbornost nebo osobnostní kvality jiných lidí anebo právnických osob. Zejména jsou známá hodnocení odbornosti lékařů, soudců nebo kvalit poskytovaných služeb hotelů a restaurací. Tímto zveřejněným ať už kladným nebo velmi kritickým hodnocením lze totiž výrazně ovlivnit pověst a žádanost dané osoby v profesi nebo v osobním životě, a to i přesto že pravdivost napsané recenze nelze nijak ověřit. Navíc není výjimkou, že se příspěvek neomezí jen na hodnocení, ale přímo zveřejňuje faktické informace, které by sice již bylo možné ověřit, ale učiní tak jen málokdo. Vliv zmíněného je již dnes více než patrný. I na základě nekvalitních recenzí a nepravdivých informací se potenciální klienti rozhodují, zda nabízené služby hodnocených osob využijí a dělají si představu o chodu soukromých i státních institucí. Druhou stranou mince je také kontrola mediálního obrazu žadatelů o zaměstnání a poskytnutí služby ze strany osob zaměstnání a služeb poskytujících. Možný dosah a dopad šířených pomluv je tedy kvůli rozvoji možností, které internet skýtá, mnohem větší a závažnější než dříve. Z těchto důvodů se domnívám, že úroveň právní ochrany cti a dobré pověsti je velmi aktuálním tématem, byť odbornou veřejností poněkud opomíjeným, a to obzvláště v dnešní době, kdy se opakovaně ozývají hlasy za odstranění nepotřebného a již přežitého trestného činu pomluvy z trestního zákoníku. Ve své diplomové práci si proto kladu za cíl představit současnou právní úpravu trestného činu pomluvy, kriticky ji zhodnotit a najít odpověď na otázku, zda má trestný čin pomluvy v trestním zákoníku stále své obhajitelné místo.

1. Právo na ochranu osobní cti a dobré pověsti a vymezení základních pojmů

Pojímání člověka jako intelektuálního jedince nadaného právy a svobodami je jedním ze stěžejních principů evropského hodnotového systému. Kořeny problematiky ochrany lidských práv spočívají v antické kultuře, na jejíž odkaz navázaly křesťanský středověk a poté zejména doba osvícenství, kdy Evropa identifikovala a definovala své základní ideové postoje. V současnosti představuje míra ochrany lidských práv jeden z klíčových rozdílů mezi evropskou kulturou a jinými světovými kulturami, kde není na ochranu lidské individuality kladen tak zásadní důraz.¹ V evropských poměrech je typická nejen základní ochrana života člověka, ale taktéž je zde silně akcentován požadavek na nedotknutelnost lidské bytosti, ať už se jedná o její fyzickou nebo duševní stránku. Tímto je zaručena komplexní ochrana osob, jako samostatně myslících jedinců, kteří se vzájemně odlišují svým individuálním pojmenováním, osobnostním charakterem, rodinným zázemím, způsobem myšlení a zkušenostmi. A to všechno dohromady pak dává lidem širší prostor k subjektivnímu vymezení sebe samého v konkrétních životních situacích a hlavně při tvoření osobních vztahů, ať už se jedná o vztahy rodinné, profesní, politické nebo úplně jiné. Zároveň platí, že každá osoba je lidmi ze svého okolí současně i kriticky posuzována, může vzbuzovat obdiv a respekt, ale také nezájem či nenávisť, čímž je v celkovém důsledku člověku nastavováno zrcadlo zobrazující jeho roli ve světě.² Vzhledem ke zvolenému tématu diplomové práce považuji za nutné představit některé základní pojmy týkající se dané problematiky.

Právo na ochranu osobní cti a dobré pověsti vychází z požadavku respektování lidské důstojnosti jako základního přirozeného práva, o jehož významnosti svědčí mimo jiné fakt, že je mu v Listině základních práv EU v Hlavě I nazvané „*Důstojnost*“ vyhrazen článek 1, a představuje tak nejvyšší, výlučnou hodnotu. Tento článek stanoví: „*Lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a chráněna.*“³ Pojem důstojnost je v tomto případě vyjádřením základní hodnoty, kterou má každá lidská bytost už proto, že je člověkem.⁴ Zároveň jej lze definovat jako zákaz nakládání s člověkem jako s objektem, s pouhým nástrojem nebo

¹ LEHMANNOVÁ, Zuzana., ZEMANOVÁ, Štěpánka. In: PAVLÍČEK, Václav a Helena HOFMANNOVÁ. Občanská a lidská práva v současné době. Praha: Auditorium, 2014. 53 až 54 s. ISBN 978-80-87284-51-3.

² KLÍMA, Karel. *Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 62 s. ISBN 978-80-7478-647-1.

³ Viz čl. 1 Listiny základních práv Evropské unie, ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007.

⁴ TOMOSZEK, Maxim. In: BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. 1. Vydání; Praha: Leges, 2016. 221 s. ISBN 978-80-7502-128-1.

prostředkem k dosažení svého cíle.⁵ Obecná ochrana lidské důstojnosti pak znamená poskytování ochrany principu rovnosti všech lidí, jako jedinečných a nezaměnitelných bytostí, který nepřipouští jakoukoli formu jejich diskriminace.⁶ V praxi má tato objektivně zaručená ochrana dopad především na interpretaci dalších právním řádem garantovaných přirozených práv.⁷ Svou důstojnost má tedy zaručenou každá fyzická osoba, nezávisle na úrovni svého společenského postavení, a vymáháním jejího respektování jsou zapovězeny všechny způsoby zacházení s lidskou bytostí, které by ji do nedůstojného postavení uváděly. Mučení a jiné podrobení krutému ponižujícímu nebo nelidskému zacházení nebo trestu lze pak chápat jako extrémní formu zásahu do lidské důstojnosti.⁸ V užším slova smyslu představuje právo na ochranu lidské důstojnosti subjektivní právo každého jednotlivce na respektování svých osobnostních práv, které se uplatní zejména v situacích, kdy je osoba soudním rozhodnutím omezena na svéprávnosti. Právě v těchto případech totiž nejvíce hrozí riziko zacházení s člověkem jako s pouhým objektem.⁹

V souvislosti s ochranou lidské důstojnosti osobní cti a dobré pověsti není možné opomenout jejich úzký vztah s právem na garantovanou ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.¹⁰ Třebaže pojem soukromý život není možné ani nutné dle Evropského soudu pro lidská práva komplexně vymezit, lze z jeho judikatury vysledovat určité základní hranice tohoto pojmu. S jistotou lze říci, že soukromý život dle jeho výkladu nepředstavuje, jak by se snad mohlo zdát, od vnějšího světa naprosto odstřiženou privátní zónu, kde každý člověk žije a jedná jen na základě své svobodné vůle, ale autonomní oblast každého člověka, která do určité míry obsahuje také právo na vytváření a budování vztahů s jinými lidmi ve společnosti.¹¹ Z toho vyplývá, že k zásahu do práva na soukromý a rodinný život, může dojít i ohrožením a poškozením ostatních základních osobnostních práv, především práva na důstojnost, čest a dobrou pověst.

⁵ BAROŠ, Jiří. In: WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo., a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 58 s. ISBN: 978-80-7357-750-6.

⁶ BOUČKOVÁ, Pavla. *Rovnost a sociální práva*. Praha: Auditorium, 2009. 123 s. ISBN 978-80-87284-02-5.

⁷ TOMOSZEK, Maxim. In: BARTOŇ, Michal., KRATOCHVÍL, Jan.. 2016. op.cit. 286 s.

⁸ SUCHÁNEK, Radovan. In: PAVLICEK, Václav, Ján GRONSKÝ, Jiří HŘEBEJK, et al. *Ústavní právo a státověda II. díl ústavní právo České republiky*. 2. vydání. Praha: Leges, 2015. 528 s. ISBN 978-80-7502-084-0.

⁹ TOMOSZEK, Maxim. In: BARTOŇ, Michal, KRATOCHVÍL, Jan.. 2016. op.cit. 287 s.

¹⁰ KLÍMA, K. 2014. op.cit. 62 s.

¹¹ KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář (European Convention on Human Rights)*. 2013 Praha: C.H. Beck, 2012. 867 s. ISBN: 978-80-7400-365-3.

Protože termín osobní čest v právním slova smyslu se svým obsahem poněkud liší od běžného výkladu slova laické veřejnosti, je nejvhodnější jej vyložit v rámci porovnání s ostatními souvisejícími pojmy. Zprvu je nutné zdůraznit, že právo na ochranu osobní cti představuje širší míru ochrany, než kterou člověku zaručuje subjektivní právo na ochranu lidské důstojnosti ve výše nastíněném slova smyslu. Je tomu tak proto, že sám pojem osobní cti je širší o zahrnutí důstojností neboli osobní hodnoty získané v důsledku svého společenského postavení, v němž si lidé na rozdíl od lidské důstojnosti rovni nejsou. Ještě lépe lze pojem osobní čest přiblížit jako sloučení subjektivního pohledu člověka, hodnotícího sebe sama, a objektivního obrazu veřejného mínění, reflektujícího úroveň morální integrity a dalších relevantních osobnostních kvalit člověka, které z lidské důstojnosti jako základního kamene vychází.¹² Poškození osobní cti tak může být dle okolností konkrétních případů kumulováno zároveň se zásahem do lidské důstojnosti. Kvůli složce důstojnosti ale osobní čest požívá právní ochrany i v případě, kdy útok svou intenzitou porušení lidské důstojnosti nedosahuje.¹³ Osobní cti velmi podobnou chráněnou hodnotou je dobrá pověst neboli „*společenská vážnost člověka*.“ Dobrá pověst se získává především morálním způsobem života a ušlechtilých chování a stejně jako osobní čest není ze své podstaty dána lidem od narození. Ačkoli jsou většinou obě presumovány, musí se fakticky získávat a upevňovat, což je také důvodem, proč je nutné jejich existenci či míru posuzovat u každého individuálně. Přestože by se mohlo zdát, že dobrá pověst a osobní čest jsou synonymy, není tomu tak. Zatímco dobrou pověst je totiž možné úplně ztratit, jistá míra osobní cti náleží postupem věku každému člověku. Tzv. bezectní lidé, které by bylo možné v moderním demokratickém právním státě jakkoli urážet nebo pomlouvat neexistují. Dalším rozdílem je dle právní teorie rozdílná forma způsobu porušení dobré pověsti od forem porušení osobní cti a lidské důstojnosti. Ty lze totiž porušit jak veřejně či soukromě uskutečněným jednáním ovšem vždy za přítomnosti chráněné osoby, zatímco zásah do dobré pověsti je možný vykonat pouze veřejně, a to i když není chráněná osoba svému zostuzení přítomna.¹⁴

Osobní čest a dobrou pověst je možné ohrozit nebo přímo poškodit jakoukoli formou projevu, tzn. slovem, písmem, obrazem a podobným uměleckým dílem, posunky, neslušnými gesty, mimikou a za konkrétních podmínek dokonce i nečinností.¹⁵ Vyvolaný účinek tak záleží

¹² VOJÁČEK, Ladislav. *Urážky, pomluvy, nactiutrhaní, Ochrana cti v československém trestním právu*. I. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 20 s. ISBN 80-86861-51-1.

¹³ SUCHÁNEK, Radovan. In: PAVLICEK, Václav., Ján Gronský.. 2015. op.cit. 528 s.

¹⁴ Tamtéž 528 až 529 s.

¹⁵ Tamtéž 529 s.

jen na vlastní motivaci útočníka. Zcela jiný dopad jistě bude mít difamace z náhlého hnutí mysli bez rozmyslu, než útok z chladné vypočítavosti vedený promyšlenými intrikami, kdy je zpravidla útočnickovým cílem získání vlastního prospěchu na úkor oběti anebo msta ať už za skutečnou nebo domnělou křivdu. Zvláštní kategorii také představují poškozování cti a dobré pověsti bez jakékoli příčiny, jednoduše „z principu zla“ nebo prosté nadávání. Jednotlivé typy útoků se pak od sebe navzájem liší okolnostmi, za kterých je difamující zpráva sdělena, závažností a mírou pravdivosti sdělené informace a také zvoleným prostředkem provedení. Právo pak touto diferenciací určuje celkovou intenzitu agrese pachatele, protože je nesporné, že jiný vliv bude mít urážka uštědřená osobě v soukromí než totéž jednání uskutečněné na veřejnosti nebo prostřednictvím médií, stejně jako jinak závažné je osočování z neetického posmívání se starým lidem než obviňování jiného ze spáchání zločinu.¹⁶

Specifickým právem, které ochranu lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti doplňuje, je právo na ochranu jména. Tím se rozumí ochrana osobního jména a příjmení případně dalších užívaných jmen a rodného příjmení, pseudonymu nebo ochranné známky, které slouží jako individualizační a identifikační znak osoby, díky kterému osoba působí a právně jedná. Ochrany dále požívají tituly absolventů vysokých škol a univerzit a vědeckopedagogické tituly, které jsou považovány za osobní součást chráněného jména a kromě identifikační funkce představují právo člověka, kterému titul náleží, na úctu a čest související s úrovní dosaženého vzdělání nebo kariéřním postupem.¹⁷

Ačkoli nelze danou věc zcela paušalizovat, obecně platí, že útokům na osobní čest a dobrou pověst se brání daleko hůře než útokům proti tělesné integritě a majetku. Tyto útoky jsou o to víc podlé svým způsobem provedení. Zatímco konkrétní osobu ohrožují přímo, děje se tak ovlivňováním mínění třetích osob, které většinou nejeví zájem nebo vůbec nemají příležitost si lživé či zkreslené informace ověřit. I v případě, že oběť útoku dostane prostor difamující informace vyvrátit, nejde z povahy věci o snadný úkol. Velice obtížně se kupříkladu prokazuje, že člověk něco neučinil i přestože k tomu měl prokazatelně příležitost. Zároveň platí také riskantnost až kontraproduktivnost uvádění věcí na pravou míru v situaci, kdy jsou o oběti šířeny nepravdivé informace, jež se týkají „citlivých oblastí.“ Důsledná obrana poškozeného v těchto případech totiž neznamená nápravu účinků pomluvy, ale spíše podporuje nežádoucí publicitu případu. Tomuto faktu navíc rozhodně nepomáhají v řeči často užívaná přísloví: „*na každém*

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 27 až 29 s.

¹⁷ KLÍMA, Karel. 2014. op.cit. 63 až 64 s.

šprochu, je pravdy trochu“ nebo *„není kouře, bez ohýnku.“* Pro napadené oběti značně nepříjemná situace pak mnohdy vede nejen k narušení jejich psychické rovnováhy, často se pak samy uchylují k obdobnému protiútok. Celá věc je pak způsobila dle konkrétních okolností narušit vztahy poškozené osoby napříč celým jejím okolím, obzvláště s rodinou, přáteli, kolegy ze zaměstnání, obchodními partnery nebo klienty.¹⁸

¹⁸ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 24 až 25 s.

2. Vývoj trestněprávní úpravy od počátku 20. Století

Otázkou, zda má pomluva v trestním zákoníku stále své právoplatné místo, se budu zabývat až v samotném závěru této práce. Aby ji však bylo možné adekvátně zodpovědět, považuji za nutné se v tomto místě ohlédnout do nedávné minulosti a krátce se věnovat tehdejší právní úpravě ochrany cti. Zvláště je třeba věnovat pozornost důvodům, které zákonodárce vedly k rozhodnutí delikt pomluvy stíhat na poli trestního práva i v průběhu 20. Století, jejich dozvuky lze totiž stále sledovat i v současné právní úpravě a jejich aktuálnost je vhodné znovu uvážit.

Právní úprava ochrany cti První republiky byla zprvu, stejně jako ostatní platné právo, převzata přijetím zákona č. 11/1918 Sb, z. a. n., tzv. recepční normy, čímž byla zaručena právní materiální kontinuita mezi právem Rakouska-Uherska a právem nového československého státu.¹⁹ S výjimkou těch trestněprávních ustanovení, která se týkala ochrany cti panovníka a příslušníků panovnického dvora a která se kvůli změně právní formy státu stala neaplikovatelnými, zůstala pro české země nadále v platnosti právní úprava rakouského trestního zákona. Ten mimojiné obsahoval skutkovou podstatu zločinu utržení na cti (dnes trestného činu křivého obvinění) společně s obsahově souvisejícími přečiny a přestupky.²⁰ Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byla zachována ustanovení postihující křivé obvinění podle uherského trestního zákona, stejně jako přečiny obsažené v uherském zákoně o ochraně cti.²¹ Pro území celé republiky navíc zůstala v platnosti úprava vojenského trestního zákona.

Ačkoli výše zmíněná recepce práva Rakouska-Uherska zpočátku napomohla úspěšně překlenout první měsíce existence nového státu, brzy právní řád přestal představitelům státu a společnosti vyhovovat. Bylo tomu tak nejen z důvodu stále více sílících hlasů volajících po „odrakouštění“, ale hlavně proto, že převzaté právo dostatečně nereflektovalo dosavadní překotný historický vývoj. Záhy tudíž vznikl plán na rychlé odstranění převzatého právního dualismu, který měl jít ruku v ruce s postupnou tvorbou nových právních předpisů. Přestože byl prvotní pohled na věc optimistický, naplnění záměru nebylo snadné. I přes snahy českých představitelů se zrušení právního dualismu prostým rozšířením působnosti rakouským předpisů na celé území Československa nepodařilo a plánovanou přípravu unifikovaných právních předpisů komplikovaly mnohdy zcela protichůdné koncepce a postoje politických stran.

¹⁹ PAVLÍČEK, Václav. In: PAVLÍČEK, Václav, Ján GRONSKÝ. 2015. op.cit. 38 s.

²⁰ Viz § 209, § 487 a následující zákona č. 117/1852 ř.z. *o zločinech, přečinech a přestupcích*, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících.

²¹ Uherský zákon o ochraně cti (čl. XLI:1914) obsahoval 6 základních skutkových podstat. Byly to utržení na cti, urážka na cti, urážka, na cti u úřadů, pohánění zemřelých, poškozování úvěru a neuveřejnění rozsudku.

Jistě není překvapující, že jedním z prvních právních odvětví, které bylo třeba sjednotit a modernizovat, bylo trestní právo. Návrh nového trestního zákona začala brzy po převratu připravovat zvláštní komise ministerstva spravedlnosti, jeho koncepce ale byla stejným ministerstvem po zveřejnění osnovy a vlastního textu zákona v roce 1926 odmítnuta. Roku 1937 ministerstvo předalo v mezičase vypracovaný zcela nový návrh osnovy trestního zákona úzké skupině odborníků k posouzení.²² I přes pečlivé přípravy nakonec ani jeden z návrhů nevedl k přijetí kýženého zákona. Vše ztěžoval vývoj tehdejší politické situace, která výrazně a neustále ovlivňovala směr, jímž se přípravné práce vydávaly, a tím se také komplikovaly a prodlužovaly. Není pak žádný div, když se zákonodárce prozatímne zaměřil na vydávání předpisů, které upravovaly jen dílčí oblasti trestního práva.²³

2.1. Zákon o ochraně cti

Obtížná příprava nového trestního zákona a špatná zkušenost s novelizovaným tiskovým zákonem, jehož nová přísná právní úprava prakticky způsobila útlum investigativní novinářské práce, byly hlavním důvodem pro započetí prací na dvou částečně se obsahově prolínajících, unifikujících zákonech. Jednalo se o nový tiskový zákon, který měl učinit přítrž dosavadní neutěšené právní situaci, a o zákon upravující dílčí oblast trestní odpovědnosti za delikty proti bezpečnosti cti. Třebaže plán byl jen z poloviny úspěšný a nový tiskový zákon se schválit nepodařilo, zákon o ochraně cti²⁴ lze bezpečně označit za nejdůležitější prvorepublikový právní předpis věnující se problematice ochrany cti. Tento zákon nejenže komplexně a jednotně pro území celého Československa upravil trestněprávní ochranu cti, ale především znovu definoval skutkové podstaty urážky, pomluvy, utržení na cti a výčitky trestního stíhání nebo trestu. Jeho přípravy opět nebyly snadné, což dokládá i fakt, že od podání prvního vládního návrhu zákona v roce 1930 až do schválení výsledné podoby uplynula tři léta. I zde se navrhované znění zákona měnilo v závislosti na dané mezinárodní i vnitrostátní politické a ekonomické situaci, která rozpoutala mnoho národnostních, sociálních i jiných konfliktů v rámci občanské společnosti a která se logicky přenesla také do již tak komplikovaných vztahů

²² Protože v této době již existoval zákon na ochranu cti z roku 1933, věnovala se v pořadí druhá osnova této problematice komplexněji a podrobněji. Zatímco první návrh osnovy obsahoval delikty I. ublížení na cti, II. urážka, III. urážka prezidenta, IV. utržení a V. udavačství, nově měl trestní zákon rozlišovat pouze delikty I. urážka, II. pomluva, III. utržení na cti a IV. křivé obvinění. Návrh druhé osnovy počítal také s obsažením zvláštní hlavy zákona, vyhrazené deliktům spáchaných tiskem. Oba návrhy osnov trestního zákoníku se naopak shodly na potřebné trestnosti hanobení republiky.

²³ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 85-87 s.

²⁴ Zákon č. 108/1933 Sb.z. a n. o ochraně cti.

politických stran na celostátní úrovni. Zatímco původní návrh čerpal inspiraci především z uherského zákona o ochraně cti z roku 1914 a dosavadní rakouské i české judikatury a vyznačoval se sníženými trestními sazbami, konečná verze zákona v roce 1933 v tomto ohledu znamenala obrat o sto osmdesát stupňů. Zvýšená intenzita ochrany cti se zrcadlila nejen ve vyšších trestních sazbách, ale i v navýšení skutkových podstat, jejichž počet vzrostl z původních dvou - urážky a pomluvy, na čtyři výše uvedené. Mezi nimi byl navíc nově dán hierarchický vztah, kdy utrhání na cti bylo kvalifikovanou skutkovou podstatou k pomluvě, a pomluva představovala kvalifikovanou formu urážky.

Dříve než přistoupím k představení jednotlivých skutkových podstat, je nutné zmínit, komu byla trestněprávní ochrana cti novým zákonem určena. Právní úprava poskytovala ochranu taxativně určenému okruhu subjektů, který je oproti současné právní úpravě mnohem širší. Chráněny byly fyzické osoby, ať už během života, nebo zemřelé, ale také zákonem uznané korporace (církve, politické spolky a organizace), periodické tiskoviny i některé další subjekty, mezi které patřily zákonodárné sbory, vláda, úřady veřejné správy, soudy nebo četnictvo. Původně se přípravy zákona sice zabývaly také výslovnou ochranou cti dětí a duševně nemocných, nakonec ale nebyly do výčtu zahrnuty a rozsah jejich ochrany byl ponechán soudům jako věc výkladu v konkrétních kauzách. Obdobně zákonodárce ponechal právní praxi také posouzení, kdy může jednotlivá osoba jako příslušník napadeného umělého subjektu hájit svou osobní čest. Mezi chráněné korporace prvotní návrhy zákona řadily dokonce i „společnosti práva obchodního“, tato úprava, ale nebyla ústavně-právním výborem akceptována. O to zajímavější pak je zaznamenaný případ pro pomluvu zprvu úspěšně žalovaného člověka, který vydal v opovržení společnost s ručením omezeným. Odsuzující rozsudek byl dokonce potvrzen i odvolacím soudem a byl zrušen teprve až zásahem Nejvyššího soudu, který konstatoval porušení zákona.²⁵ Důležitým výkladovým pravidlem pro stíhání pomluvy, které obsahovaly již dříve recipované předpisy Rakouska-Uherska a které platilo pro všechny zákonem chráněné subjekty, bylo, že uražená osoba nemusela být v difamujícím výroku zmíněna jmenovitě.

Vzhledem k dnešní právní úpravě nemohu krátce nezmínit znění 2. oddílu zákona na ochranu cti, na který se stále velmi často v souvislosti s posílením práv poškozených poukazuje. Zákon zde totiž připouštěl podání soukromé žaloby formou žádosti o trestní stíhání, a za určitých okolností dokonce i podání žaloby veřejné. Ta byla podmíněna udělením zmocnění, pokud deliktem poškozená osoba nebo instituce neměla na soudním projednání zájem.

²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Zm III 534/35 Sb.n.s. č. 992. In: VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 189 s.

Specifickým institutem bylo také zavedení povinného smířčího řízení ve věcech přečinů, které se v případech útoku na osobní čest vztahovalo při projednávání urážek spáchaných tiskem.²⁶

2.2. Delikt pomluvy dle zákona o ochraně cti

Pomluvou dle zákona na ochranu cti se provinila osoba, která někomu na cti ublížila tím, že před třetí osobou o něm jakýmkoliv způsobem uvedla nebo dále sdělila skutečnost, která by jej mohla vydat v opovržení nebo snížit v obecném mínění.²⁷ Jak z tehdejšího znění vyplývá, člověk se mohl spáchání pomluvy dopustit jen v situaci, když svůj diffamující výrok sdělil přinejmenším před ještě jednou další osobou, odlišné od osoby uraženého. Zároveň platilo, že touto osobou nemůže být každý. Například bylo zcela vyloučeno, aby se jednalo o dítě nebo o duševně nemocného, protože pomluvě přítomná třetí osoba musela chápat urážlivou povahu proneseného výroku, byť nebylo nutné, aby si tato třetí osoba skutečný smysl projevu uvědomila v plném rozsahu. Právě tato podmínka vylučující jednání takřikajíc mezi čtyřma očima, byla hlavním rozlišujícím znakem od deliktu urážky, vůči níž byla pomluva v poměru speciality.

Aby pomlouvání bylo deliktem pomluvy, musel pomlouvající uvést takovou informaci, která by mohla jeho oběť vydat v opovržení nebo alespoň ji snížit v obecném mínění. Klíčovým tedy nebylo subjektivní posouzení závažnosti předmětného sdělení ze strany uraženého, ale skutečně možný účinek jednání pachatele na okolí pomlouvaného. Naprosto lhostejným znakem objektivní stránky trestného činu pak bylo, zda sdělená difamující informace byla pravdivá či nikoliv, protože ke spáchání deliktu plně postačovalo naplnění subjektivní stránky, tedy srozumění pachatele s faktem, že může jinému ublížit na cti. Avšak pokud se prokázalo, že pomlouvající pachatel věděl, že sdělovaná skutečnost je nepravdivá, nebo v případě kdy pachatel jednal na základě předem promyšleného plánu s úmyslem zničení dobré pověsti a rozvrácení života své oběti, mohlo být jeho počínání posouzeno jako kvalifikovaná skutková podstata pomluvy, tedy delikt utržení na cti.²⁸ Za povšimnutí co se vlastního jazykového znění skutkové podstaty pomluvy týká, bezesporu stojí použité sloveso „*uvede*“, které nahradilo v předchozím návrhu použité sloveso „*tvrdí*.“ Díky této změně bylo nově možné za splnění podmínek spáchání deliktu považovat i situaci, kdy si pomlouvající osoba vypomáhala mlžícími formulacemi typu „*jakoby*“, čímž mohla zdárně vzbudit dojem, že se o pomluvu nejedná, protože své tvrzení relativizuje či se od něj dokonce distancuje. Trestem za spáchání pomluvy, pokud byla

²⁶ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 92 až 98 s.

²⁷ Viz §2 zákona č. 108/1933 Sb.z. a n. o ochraně cti.

²⁸ Viz §3 zákona č. 108/1933 Sb.z. a n. o ochraně cti.

kvalifikována pouze jako přešůpek, bylo vězení od čtrnácti dnů do šesti měsíců. V případě, kdy bylo jednání posouzeno jako přečin, tedy bylo spácháno obsahem tiskoviny, mohl být trest vězení uložen od tří měsíců do jednoho roku. Pro úplnost je nutné dodat, že jako spáchání přečinu byl hodnocen i pokus pomluvy, a to i přesto, že se tomu zejména novináři snažili urputně zabránit.

2.3. Privilegovaná ochrana za První republiky

Vedle všeobecně uplatňované ochrany cti, stojí za zmínku také tehdejší ochrana cti vrcholných představitelů státu a některých institucí, obsažená v zákoně na ochranu republiky a v zákoně o organizaci politické správy. Na prvním místě se tato privilegovaná ochrana týkala úřadujícího prezidenta, a pro případ zastupování taktéž jeho náměstka, která směřovala proti ublížení na prezidentově cti. K takzvanému deliktu urážky prezidenta republiky mohlo dojít výhrůzkou zlého nakládání a jiným zneuctvujícím projevem, uvedením ve veřejný posměch nebo vážných obviněním, způsobilým ohrozit prezidentovu čest, za které hrozil pro základní skutkovou podstatu trest vězení od osmi dnů do šesti měsíců, a od jednoho měsíce do jednoho roku, pakliže se viník dopustil činu veřejně tváří v tvář prezidentu, opakovaně, nebo prezidenta veřejně ztrestal.²⁹ Jak je z uvedeného výčtu patrné, mohlo k urážce dojít nejen verbálním, ale i lehkým fyzickým útokem, který ovšem mírou své nebezpečnosti nedosáhl úrovně zločinu tělesného poškození ústavních činitelů.³⁰ Je třeba podotknout, že chráněný objekt - prezidentova čest - nebyl obsahově totožný s osobní ctí, chráněné dle jiných právních předpisů. Tímto rozdílem se ve svém výkladu zabýval Nejvyšší soud, který judikoval, že čest v osobě prezidenta představuje „všeobecné vědomí důležitosti prezidenta republiky jako předního ústavního činitele a hlavy státu.“³¹ Z tohoto důvodu bylo tudíž nutné Prezidentovu čest chránit před útoky, které byly spíše než proti jeho osobě namířeny proti republice jako takové. Urážka prezidenta byla stíhána veřejnou žalobou, prezident sice mohl hájit svou čest také podáním soukromé žaloby, věc by pak ale byla posuzována dle zákona na ochranu cti. Tato právní cesta tudíž připadala v úvahu spíše v situaci, kdy osoba sice prezidenta urazila, nečinila tak ale veřejně před dvěma a více osobami.³² Dalším ustanovením, které stojí za pozornost, je přečin rušení obecného zájmu, který postihoval některé závažné podoby hanobení republiky, národa, národnostní skupiny, Národního shromáždění a jeho orgánů, které závažným způsobem ohrožovalo vážnost republiky,

²⁹ Viz §11 zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky.

³⁰ Viz §8 zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky.

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1937, Zm I 1371/36 Sb.n.s. č. 5805. In: VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit 228 s.

³² VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 228 až 232 s.

obecný mír v republice a mezinárodní vztahy. Obecně k deliktu docházelo v případě, kdy byl u jiné osoby vyvolán takový duševní stav, v němž absentuje vážnost k republice. Aby ale byly postihovány jen nejzávažnější případy, obsahovalo znění přečinu také řadu zpřísnujících požadavků např. na veřejnost nebo štvavý či surový způsob provedení, jejichž konkrétní naplnění definovala judikatura.³³ Vážnost prezidenta republiky, dalších jmenovaných subjektů a republiky samotné byla dále chráněna ustanovením stíhající tzv. hrubou neslušnost. Toto svou povahou vůči urážce prezidenta a rušení obecného zájmu subsidiární ustanovení směřovalo nikoli proti hanobení osob a institutů samotných, ale proti hanobení jména republiky a znevážení jejích symbolů.³⁴ Privilegovanou ochranu cti nejnižších pater státního aparátu pak představovalo obsahově velmi široké a již v té době opozicí velmi kritizované ustanovení chránící vážnost orgánů veřejné správy, jak státní tak samosprávné, proti vědomému hrubému chování nebo urážejícím písemným podáním, za které mohl být pachatel odsouzen k peněžitému trestu nebo k trestu odnětí svobody v rozsahu dvanácti hodin až pěti dnů.³⁵ Vedle výše zmíněných přestupků a přečinů nelze nechat bez povšimnutí delikt zneužití daňových předpisů,³⁶ kriminalizující tzv. nevraživý útok, jenž spočíval ve zneužití citlivých informací ohledně výdělečných nebo důchodových poměrů daňového poplatníka, daňovou komisí, či jejího člena. Za zmínku stojí také delikt zlehčování,³⁷ kterého se pachatel dopustil, pakliže rozšiřoval o jiném podniku objektivně nepravdivé informace v úmyslu jej poškodit.

2.4. Ochrana cti dle trestního zákoníku 1950

Zákon na ochranu cti zůstal díky kontinuitě československého státního zřízení, vyhlášené v ústavním dekretu prezidenta republiky č. 11/1944 Ú.v., v platnosti i po skončení druhé světové války. Otázka, jak se postavit k právním předpisům z doby po Mnichovu, které nebylo možné z ryze praktických důvodů „běžného života občana“ zcela ignorovat, byla vyřešena dočasnou možností ponechat v platnosti i některé právní předpisy přijaté po 29. září 1938, pokud svou povahou nijak neodporovali demokratickým zásadám československého právního státu a s tím rozdílem, že se tato výjimka výslovně nevztahovala na předpisy osobního, rodinného a trestního práva. Z tohoto důvodu nepovažuji za nutné blíže se zabývat úpravou práva osobní cti v období druhé republiky a protektorátu, protože tehdejší z pochopitelných důvodů v mnoha bodech kontroverzní právní úprava neměla dlouhého trvání a neměla na trestněprávní ochranu cti ani

³³ Tamtéž 232 až 234 s.

³⁴ Tamtéž 234 až 235 s.

³⁵ Tamtéž 235 až 236 s.

³⁶ Viz § 199 zákona č. 76/1927 Sb. *o přímých daních*.

³⁷ Viz § 27 zákona č. 111/1927 Sb. *o nekalé soutěži*.

výraznější dopady. Rovnou je tedy možné zaměřit pozornost na právní úpravu poválečnou a nové trestní zákony z roku 1950.³⁸

Uplatňování zákona na ochranu cti bylo po válce dotčeno dekretem prezidenta republiky č. 143/1945 Sb. z. a. n., o omezení žalobního práva v trestním řízení, s platností pro celé území včetně Slovenska. Dle tohoto dekretu bylo nově nepřátelským osobám znemožněno uplatňovat své právo na ochranu cti podáním soukromé žaloby a zůstala jim oproti ostatním občanům pouze možnost obrátit se na státního zástupce, který mohl na základě svého uvážení podat soukromou žalobu za ně. Výslovně přitom bylo stanoveno, že státní zástupce má odmítnout všechny případy, kdy se jedná o méně závažný čin nebo o situaci, kdy k činu došlo v souvislosti s předchozím chováním uraženého žadatele v době nesvobody. Toto posílení rozhodovací pravomoci státních zástupců více než předznamenalo pozdější vývoj, kdy byly delikty proti bezpečnosti cti stíhány výlučně na základě prokurátorských žalob.³⁹

Po únorovém převratu roku 1948 sice i nadále zůstaly v platnosti základní trestněprávní předpisy, nová moc se ovšem brzy pustila do velké přestavby právního řádu jako takového tak, aby do budoucna plně reflektoval socialistické hodnoty, nové uspořádání společnosti a boj proti nepřátelům nového zřízení. Hned Ústava 9. Května označila za trestné projevy a činnost směřující k ohrožení samostatnosti, celistvosti a jednoty státu, ústavy, republikánské státní formy a lidově demokratického zřízení.⁴⁰ Výše zmíněná opatření roku 1948 byla výrazem chystaných velkých změn, které pak roku 1950 završily takzvanou právníckou dvouletku a vedle zákoníku občanského, rodinného a procesního práva vyústily také v přijetí zcela nových trestněprávních předpisů - trestního zákona č. 86/1950 Sb. a trestního řádu č. 87/1950 Sb., s přímou návazností na nové předpisy trestního práva správního.⁴¹ Tímto byly zcela nahrazeny trestní zákon z roku 1852 platný pro české země a uherský trestní zákon o zločinech a přečinech z roku 1878, čímž byl nadobro odstraněn dualismus československého trestního práva.⁴² Soudní praxe se po účinnosti zmíněných zákonů musela vypořádat s řadou problémů týkajících se výkladu novátorských a vágně formulovaných ustanovení, protože nebylo pro „rozchod s buržoazním právem“ možné nebo v případě výjimky přinejmenším rozumné opřít soudní argumentaci o judikáty, komentáře a teoretické práce, které se pojily k bývalému trestnímu zákonu.

³⁸ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 251 až 252 s.

³⁹ Tamtéž 253 až 257 s.

⁴⁰ Viz § 37 zákona č. 150/1948 Sb. z. a. n. *Ústava Československé republiky*.

⁴¹ Zákon č. 88/1950 Sb. trestní zákon správní a zákon č. 89/1950 Sb. zákon o trestním řízení správním.

⁴² VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 271 s.

K neblahému poklesu úrovně soudnictví v padesátých letech navíc přispěla nízká odborná způsobilost soudců a prokurátorů, kterým bylo umožněno velice rychle získat požadované vzdělání na Právnické škole pracujících.⁴³

Autoři nového trestního zákona sice využili výsledky prvorepublikových přípravných rekonstrukčních prací a navázali na tehdejší snahy unifikovat právní úpravu pro celé území republiky,⁴⁴ jako hlavní zdroj inspirace jim ovšem posloužily sovětské právní předpisy, které zásadně ovlivnily pojetí mnoha hmotněprávních i procesních institutů trestního práva, kupř. účel trestního zákona, trestní odpovědnost, definici trestného činu a účel trestu. Základní tezí nového trestního zákoníku byla ochrana lidově demokratické republiky a socialistické výstavby spolu s upřednostňováním „zájmů pracujícího lidu“ před zájmy jednotlivce. Aby byla dostatečně zajištěna ochrana socialistického soužití, působil trestní zákoník v první řadě represivně vůči nepřátelům režimu, vůči nedostatečně uvědomělým osobám pak naplňoval funkci výchovnou a prevence. Trestněprávní ochraně cti se trestní zákon věnoval skutkovými podstatami následujících deliktů: křivé obvinění, pomluva, ochrana ústavních činitelů a pořádku ve věcech veřejných, urážka veřejného činitele a urážka mezi vojáky. Zajímavou novinkou v hmotněprávní oblasti bylo rozšíření použitelnosti ustanovení o krajní nouzi a nutné obraně i na útoky proti důstojnosti a cti jednotlivců.⁴⁵

Z hlediska nového trestního řádu je důležité upozornit na nově velmi silné postavení prokurátorů, ať už v přípravném řízení, ve kterém zpravidla osobně vedli vyšetřování, nebo v hlavním řízení, kde jim náležela pozice žalobce. Pro delikty v oblasti cti se pak tato změna projevila především v tom, že se již řízení nezahajovalo na základě soukromé žaloby, ale pouze žalobou podanou prokurátorem.⁴⁶

Skutková podstata trestného činu pomluvy dle § 189 trestního zákona z roku 1950 se od prvorepublikové formulace zásadně lišila. Nově se trestného činu dopustil jen ten, kdo úmyslně ohrozil vážnost jiného u spoluobčanů tím, že o něm jiné osobě sdělil nepravdu. Možným trestem za takové jednání bylo odnětí svobody až na šest měsíců. V případě, že tak pachatel učinil veřejně, proti veřejnému činiteli pro výkon jeho pravomoci nebo byla či mohla být jako následek pachatelova jednání poškozenému způsobena těžká újma, hrozilo

⁴³ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 276 s.

⁴⁴ PAUK, J. *O nové ústavní základy trestního práva*. In: Vědecká ročenka právnické fakulty MU v Brně, ročník XV – 1947, 208 – 220 s., In: VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 275 s.

⁴⁵ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 279 s.

⁴⁶ Tamtéž 280 až 281 s.

pomlouvajícímu stanovení trestu odnětí svobody až na jeden rok.⁴⁷ Obsah pojmu „veřejně“ byl definován ve výkladovém ustanovení jako skutečnost, kdy byl čin spáchán obsahem tiskoviny, rozhlasem nebo jiným podobným způsobem, nebo alespoň před dvěma osobami, nebo na místě veřejnosti přístupném, kde mohl být postřehnut alespoň dvěma osobami.⁴⁸ K výkladu naplnění podmínky možného postřehnutí pachatelova jednání alespoň dvěma osobami, se Nejvyšší soud vyjádřil nutností rozlišovat jednak mezi činy, jejichž účinek nemá dlouhého trvání a pomíjí okamžikem spáchání skutku, k čemuž dochází např. při pronesení urážlivého výroku, a jednak mezi činy, jejichž účinky mohou být postřehnuty i později. Pojmu „veřejně“ se tak dostalo velmi širokého výkladu, kdy za splnění podmínky bylo považováno i skryté jednání pachatelů v případě, kdy tak činili v úmyslu, aby se účinek jejich jednání dostal na veřejnost, a reálné postřehnutí alespoň dvěma osobami nebylo nutné.⁴⁹ K veřejně páchaným deliktům proti bezpečnosti cti prostřednictvím tisku a jiných médií nelze neupozornit na související zákon o vydávání časopisů,⁵⁰ který deklaroval, že vydávání časopisů nemůže být předmětem soukromého podnikání⁵¹ a mimo jiné stanovil, že za obsah odpovídá ta osoba, která o obsahu rozhodovala, tedy nejčastěji šéfredaktor. Tato právní úprava odpovědnosti, nově uzákoněný prokurátorský monopol na podávání žalob proti deliktům cti spolu se zavedením cenzury, ke kterému byt' nezákonně došlo zřízením neveřejného orgánu státního tiskového dohledu,⁵² (jehož schválení podléhaly veškeré články a relace kriticky namířené proti konkrétním osobám), pak prakticky znemožnily dovolat se účinné právní ochrany. Stíhání deliktů proti cti spáchaných tiskem a dalšími médii se tak stalo jen okrajovou záležitostí.⁵³

Na otázku kdo může být veřejným činitelem, zákonodárce odpověděl jednak obecnou definicí, kdy za něj označil toho, kdo „*obstarává veřejné věci, byv k tomu povolán,*“ jednak také demonstrativním výčtem, do kterého kupříkladu zařadil členy národního výboru nebo státní zaměstnance.⁵⁴ Co si představit pod termínem „*těžké újmy*“ v oblasti cti, zákonodárce nijak blíže neobjasnil. Je třeba zdůraznit, že základní skutková podstata pomluvy chránila vážnost jen fyzických čistě soukromých osob a útoky vůči ústavním nebo veřejným činitelům nebo

⁴⁷ Viz § 189 zákona č. 86/1950 Sb. *trestní zákon*.

⁴⁸ Viz §76 odst. 3 zákona č. 86/1950 Sb. *trestní zákon*.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 1952, Tz II 31/52 Sb.r.č.s. č. 14. In: VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 301 s.

⁵⁰ Zákon č. 148/1950 Sb. *o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů*.

⁵¹ Viz §1 odst. 2 zákona č. 148/1950 Sb. *o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů*.

⁵² Orgán státního tiskového dohledu byl zřízen tajným usnesením vlády č. 17/1953 a od roku 1954 byl podřízen Ministerstvu vnitra.

⁵³ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 293 až 295 s.

⁵⁴ Viz §75 odst. 10 zákona č. 86/1950 Sb. *trestní zákon*.

kolektivním orgánům byly posuzovány dle jiných ustanovení, která zpravidla umožňovala uložení přísnějších trestů. Za jednoznačný přínos lze označit změnu formulace ustanovení o pomluvě, která se dotkla přístupu k chráněnému objektu trestného činu, když bylo „*ublížení na cti*“ nahrazeno „*ohrožením vážnosti*.“ Termín „*vážnost*“, který byl vnímán jako objektivní hodnota, umožnil nově trestat pomluvy týkající se i těch, kteří si nebyli at' už pro nedostatek svého věku nebo pro duševní nemoc svého znevážení vědomi. Oproti předešlému znění nebylo také nově nutné sdělovat nepravdivé údaje jinému před třetí osobou a postačovalo jiného znevážit „*v soukromí*“ před jediným posluchačem – poškozeným nebo nestranným člověkem.⁵⁵

Důvodem, proč byl přístup k obecné ochraně cti oproti propracovanému a komplexnímu pojetí prvorepublikového zákona na ochranu cti omezen jen na skutkovou podstatu trestného činu pomluvy, byly snahy o redukování celkového počtu do té doby velmi frekventovaných soudních sporů týkajících se ochrany cti. Toho zákonodárce dosáhl přenesením těžiště právní ochrany ve věci cti z trestněprávní oblasti a působnosti soudů, která zůstala jen pro projednání pomluvy, do odvětví správního práva, kde rozhodování o přestupcích náleželo národním výborům.⁵⁶ Skutky, jejichž důsledkem bylo poškození cti jiného a které nenaplnovaly všechny předpoklady právní kvalifikace jako trestného činu pomluvy tak byly v souladu s uplatněním materiálního pojetí trestného činu nově stíhány jako přestupek urážky na cti, obsažený v poslední hlavě zvláštní části trestního zákona správního.⁵⁷ Na rozdíl od trestného činu pomluvy, zde nezáleželo na podmínce nepravdivosti pachatelova projevu a nijak rozhodující nebyla ani skutečnost, zda byl čin spáchán veřejně. Jako trest mohla být uložena (i) pokuta, po měnové reformě do 500,- Kčs, (ii) veřejné pokárání nebo (iii) trest odnětí svobody až na sedm dnů. V praxi také často docházelo k posouzení skutku jako porušení obecného ustanovení chránícího občanské soužití,⁵⁸ které mohlo být po měnové reformě potrestáno (i) pokutou až do výše 2. 500,00 Kčs, (ii) veřejným pokáráním nebo (iii) trestem odnětí svobody až na jeden měsíc.⁵⁹ Přestupek urážky na cti byl navíc projednáván v rámci zvláštního řízení o urážkách na cti,⁶⁰ které mohlo být zahájeno pouze na návrh uraženého. Tento návrh musel být podán v subjektivní lhůtě patnácti dnů od okamžiku, kdy se poškozený o urážce dozvěděl, a v objektivní lhůtě tří měsíců od spáchání činu. Ze zákona nesměly být strany zastoupeny advokátem, což bylo odůvodněno

⁵⁵ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 299 až 302 s.

⁵⁶ Tamtéž 303 s.

⁵⁷ Viz § 133 zákona č. 88/1950 Sb. *trestní zákon správní*.

⁵⁸ Viz § 127 zákona č. 89/1950 Sb. *o trestním řízení správním*.

⁵⁹ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 303 až 304 s.

⁶⁰ Viz § 61 až 64 zákona č. 89/1950 sb. *o trestním řízení správním*.

snahou zamezit zbytečnému protahování a prodražování procesu. Vlastnímu řízení ve věci musely také vždy předcházet snahy místního národního výboru o smírné vyřešení sporu.⁶¹ Aby nedocházelo k lehkomyšlným podáním, byla stanovena povinnost úhrady správního poplatku.

2.5. Ochrana cti dle trestního zákona z roku 1961

Po přijetí nové Ústavy č. 100/1960 Sb., která svým obsahem navázala na proklamaci vítězství socialismu v Sovětském svazu, straničtí ideologové spolu s právními teoretiky usoudili, že je vhodné v podobném duchu pokračovat tak, aby se nová úloha státu ve společnosti plně promítla do všech právních odvětví. Pro již dosažený vyšší standard uvědomělosti socialisticky smýšlejících občanů bylo v očích stranického vedení na čase zvýšit podíl občanské společnosti na řízení společenských procesů a započít s postupným oslabováním pozice státu téměř až do jeho vymizení tak, jak předpovídala marxistická teze o budoucím neodvratitelném odumírání států. Způsobem, jakým toho chtěly stranické orgány dosáhnout, bylo uzákonění větší participace pracujících a společenských organizací na činnosti orgánů státní moci. Pro trestní právo to znamenalo vydání celého komplexu právních předpisů, který vedle nového trestního zákona a trestního řádu zahrnoval i zákon o místních lidových soudech a na problematiku navazující zákon o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, který nově upravoval přestupky.⁶² Přestože byla politická objednávka uchopena jako dobrá příležitost k odstranění řady nedostatků právní úpravy 50. let a bylo jednoznačným pozitivem, že jednotlivé zákonem chráněné hodnoty, včetně ochrany práv a oprávněných zájmů občanů, byly nově pojímány jako sobě rovnocenné, trestu smrti byla vyhrazena kategorie výjimečného trestu a trestní sazby byly celkově sníženy, výsledná právní konstrukce byla stále plná rozporů. I přes snahy o naplnění původního záměru posílit výchovnou funkci práva, si zákony stále zachovávaly svůj především represivní charakter. Formulace některých skutkových podstat zůstala i nadále vágní, což vytvářeno prostor pro velmi široký výklad,⁶³ stanovené maximální výše trestů byly při srovnání s ustanoveními chránící obdobný objekt neodůvodněně

⁶¹ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 305 a 306 s.

⁶² Konkrétně se jednalo o následující zákony: Zákon č. 140/1961 Sb. *trestní zákon*, zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním*, zákon č. 60/1961 Sb. *o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku*, zákon č. 38/1961Sb. *o místních lidových soudech*.

⁶³ Viz § 92 *trestný čin rozvracení republiky* nebo § 171 *trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí* zákona č. 140/1961 Sb. *trestní zákon*.

disproporční⁶⁴ a stále bylo za trestný čin považováno například opuštění republiky (§ 109 trestního zákona).

Předností nového trestního řádu byl nový přístup k zásadám trestního procesu, které byly obohaceny o výslovnou formulaci zásady presumpce nevinny, ústnosti a bezprostřednosti řízení před soudy, nově byl kladen důraz na zásadu volného hodnocení důkazů a zjištění objektivní pravdy a východiskem pro důvody zproštění obžaloby se stala zásada *in dubio pro reo*. Orgány činné v trestním řízení měly výslovně stanovenou povinnost šetřit práva občanů zaručená ústavou, pro zaručení zákonnosti procesu byl formulován systém provázané kontroly orgánů činných v trestním řízení a byla umožněna větší účast pracujících občanů při boji se zločinností prostřednictvím účasti společenských organizací na hlavním líčení s právem poskytnout za obviněného záruku. V neposlední řadě je nezbytné zmínit také alternativu projednání méně závažné kriminality před místními lidovými soudy. Problematickým i nadále zůstalo pojetí přípravného řízení, malá ochrana zájmů poškozeného a absence záruk zákonné vazby jako prostředku *ultima ratio*.⁶⁵

Trestnému činu pomluvy bylo v novém trestním zákoně vyhrazeno ustanovení hlavy páté - trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Ačkoli byla její skutková podstata formulována nově, navázala na předchozí znění ze zákona na ochranu cti a trestního zákona z roku 1950. Obdobně se vyhnula termínu čest a ponechala si jako objekt „*vážnost*“ v objektivním smyslu, takže i nadále byly před pomluvou chráněny děti a nepřičetné osoby. Zachovalo se pojetí, kdy pomlouvání nemuselo proběhnout ani před třetí osobou, ani před pomlouvaným a beze změn zůstaly také maximální výše hrozícího trestu, tedy odnětí svobody až na jeden rok pro základní skutkovou podstatu a až dva roky pro kvalifikovanou formu jednání. Hlavním rozdílem bylo „*zúžení*“ právní kvalifikace jen na případy, ve kterých prokazatelně došlo alespoň k pokusu o vyvolání jednoho z vyjmenovaných škodlivých následků, tedy k poškození v zaměstnání, narušení rodinných vztahů nebo způsobení jiné vážné újmy.⁶⁶ Použitelnost ustanovení byla dále omezena kritériem „*ohrožení vážnosti jiného značnou měrou*“ a nově pojatou subjektivní stránkou trestného činu, která požadovala, aby se pachatelův přímý úmysl vztahoval jak k nepravdivosti informace, již poskytoval, tak i k její způsobilosti zasáhnout vážnost oběti u spoluobčanů. Ve vztahu ke škodlivému následku oproti tomu stačilo prokázat jen úmysl

⁶⁴ To lze například pozorovat u stanovené míry právní ochrany majetku v socialistickém společenském vlastnictví, která byla neúměrně větší než míra právní ochrany majetku občanů.

⁶⁵ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 329 až 331 s.

⁶⁶ Viz § 206 zákona č. 140/1961 Sb. *trestní zákon*.

eventuální, takže pachatel pomluvy nemusel svým jednáním přímo sledovat narušení rodinných vztahů nebo poškození v zaměstnání, ale postačovalo srozumění s tím, že některý z ustanovením výslovně zmíněných následků může nastat.⁶⁷ To vše pak mělo v praxi zaručit trestní stíhání jen těch nejzávažnějších pomluv. K ucelené představě o právním stavu je třeba upozornit také na fakt, že pomlouvání státního orgánu, orgánu společenské organizace nebo dokonce prezidenta republiky bylo postihováno podle zvláštních skutkových podstat, zaručujících těmto institucím privilegovanou ochranu.⁶⁸

Přijetí zákona o místních lidových soudech⁶⁹ pro trestní právo představovalo vytvoření nové instituce jako plnohodnotného článku jednotné soudní soustavy ve státě, a stalo se výrazem zvýšení aktivní účasti pracujících na výkonu socialistického soudnictví. Místní lidové soudy vznikaly dle zákona z iniciativy místních národních výborů či odborové organizace a to v obcích s populací větší než tři tisíce obyvatel nebo v závodech. Volení soudci pak nemuseli mít právnické vzdělání, zcela stačilo, když jako občané požívali všeobecné vážnosti a důvěry a byli starší 21 let.⁷⁰ Místním lidovým soudům bylo vyhrazeno rozhodovat o méně závažných případech porušování socialistické zákonnosti, takzvaných provinění, která nedosahovala společenské nebezpečnosti trestného činu, zejména pokud se týkala narušení společenského pořádku a soudružského soužití občanů, nebo drobných majetkových sporů.⁷¹ Je nutné upozornit na fakt, že odlišit, zda byl spáchaný skutek trestným činem, proviněním nebo přestupkem nebylo vždy jednoduché. Úprava provinění totiž částečně pokrývala jak přestupky dle bývalého trestního zákona správního, tak i kárná provinění a některé z původních trestných činů. Skutkové podstaty si byly navíc buďto velmi podobné až totožné, nebo příliš široké, takže vodítkem pro správnou právní kvalifikaci zůstalo jen posouzení míry společenské nebezpečnosti. Sankce, které bylo možné v případě prokázaného provinění uložit, nesly název „opatření.“ Mezi ně patřily například napomenutí, pokuta a nápravná opatření a měly působit hlavně měrou společenského odsouzení spolu s nápravným působením občanů a spolupracovníků. Tato nová právní úprava deliktů se ochrany cti dotkla skutkovou podstatou provinění proti socialistickému soužití, kterého se dopustil ten, kdo nepřístojným chováním, zejména výhrůžkami, urážlivými výroky nebo skutky, pomlouváním, rvačkou, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním narušil

⁶⁷ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 353 až 356 s.

⁶⁸ Viz § 103 a § 154 odst. 2 zákona č. 140/1961Sb. *trestní zákon*.

⁶⁹ Zákon č. 38/1961 Sb. *o místních lidových soudech*.

⁷⁰ Viz § 9 odst. 2 zákona č. 38/1961 Sb. *o místních lidových soudech*.

⁷¹ Viz § 1 odst. 1 zákona č. 38/1961 Sb. *o místních lidových soudech*.

soudružské soužití občanů, nebo se dotkl jejich důstojnosti a cti.⁷² Pro rozhodování, zda se má skutek právně kvalifikovat jako trestný čin pomlvy, provinění nebo přestupek, se v praxi ustálila pomocná kritéria. V situaci, kdy skutek vykazoval všechny znaky trestného činu pomlvy včetně nejproblematictějšího požadavku na prokazatelnou intenzitu zásahu do vážnosti poškozeného, byla věc projednána soudy v rámci trestního řízení. Pokud ale soud nebo prokurátor dovodili, že určitý ze znaků skutkové podstaty pomlvy nebyl dán, tak ani osobnost pachatele, nebo okolnost zvyšující společenskou nebezpečnost nebyly dostatečným důvodem, který by umožnil případ kvalifikovat jinak než jako provinění. Dle tohoto výkladu lze provinění uskutečněné pomlouváním popsat buďto jako sdělení nepravdivého údaje, který ovšem nebyl sto objektivně a značnou měrou ohrozit vážnost pomlouvaného, nebo jako závažný zásah do dobré pověsti jiného, který byl ovšem zapříčiněn sdělením pravdivé informace. Vedle dosud zmíněného bylo za provinění považováno také jednání, kdy pachatel věděl, že o jiném sděluje nepravdu, avšak nečinil tak v úmyslu značnou měrou ohrozit jeho vážnost. Pokud skutek téměř nevykazoval společenskou nebezpečnost, bylo možné jej i tak penalizovat jeho kvalifikací jakožto přestupku proti socialistickému soužití, kde bylo pomlouvání vykládáno jako „jiné nepřístojné jednání narušující v menším rozsahu socialistické soužití,“⁷³ za které hrozil trest napomenutí, veřejné důtky, pokuty do 500,00 Kčs nebo případné propadnutí věci. Sice tohoto ustanovení nebylo v době platnosti právní úpravy místních lidových soudů a provinění používáno nijak často, ovšem poté co byla jejich právní úprava z důvodu „procitnutí ze snu o vysoké uvědomělosti pracujících občanů spojené s rapidním poklesem kriminality“ roku 1969 zrušena, frekvence posouzení jednání jako přestupku razantně vzrostla. Od sedmdesátých let bylo navíc možné pachatele odsoudit pro přečin proti socialistickému soužití, a to v případě, kdy se přestupku dopustil opakovaně, během krátké doby.⁷⁴ V době normalizace bylo přijato několik dílčích novel trestního zákona, žádná z nich se ale netýkala všeobecné ochrany cti, poskytované jednotlivým občanům.⁷⁵

⁷² Viz § 19 písm. a) zákona č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech.

⁷³ Viz § 19 zákona č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.

⁷⁴ Viz § 9 zákona č. 159/1969 Sb. o přečinech.

⁷⁵ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 347 s.

2.6. Vliv prvorepublikové právní úpravy ochrany cti na polistopadové trestněprávní předpisy

Pro současnou právní situaci všeobecné ochrany cti obsažené v trestním zákoníku je podstatné položit si otázku, jak konkrétně se trendy prvorepublikového a socialistického práva promítly do soudobé právní úpravy.

Po Sametové revoluci nastala oproti předcházejícímu právnímu stavu doba zásadních změn, hlásících se k odkazu První republiky.⁷⁶ Tyto změny politického a právního uspořádání byly spojeny mimo jiné se souborem novelizací trestněprávních předpisů, z nichž je pro uchopení trestného činu pomluvy nejdůležitější novela trestního zákona z roku 1990,⁷⁷ která se právní ochrany cti dotkla hned na několika místech. Především se jednalo o reflexi uvolnění svobody slova a tisku s řešením, že zrušenou cenzuru dostatečně vynahradí zachování hrozby trestního postihu v podobě upraveného znění deliktu pomluvy, penalizujícího nejzávažnější případy útoků na čest. Dosavadní socialistické pojetí pomluvy⁷⁸ tak bylo novelou v prvorepublikovém duchu nahrazeno zněním, které z trestného činu poruchového udělalo trestný čin ohrožovací. K jeho dokonání tudíž postačovala jen samotná možnost ohrožení pověsti oběti a šance na náležité prokázání všech požadovaných skutečností a odsouzení pachatele se touto změnou oproti období socialismu výrazně zvýšila. Nové znění skutkové podstaty navíc zpřísnilo hrozící sankce pro případ, že k protiprávnímu jednání pomluvy dojde tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným prostředkem.⁷⁹ Vedle tohoto kroku se zákonodárce plně ztotožnil také s právním posouzením méně zákeřných případů jako přestupku proti občanskému soužití, čímž navázal na socialistickou právní úpravu, a tudíž i nadále měla být drtivá většina případů napadnutí osobnostních práv projednávána v rámci správního řízení. Zároveň byla nově více zpřístupněna i občanskoprávní cesta řešení sporu, kdy bylo při vyšší intenzitě útoku umožněno požadovat zadostiučinění v penězích. Na druhou stranu byl současně kladen velký důraz poskytnutí záruk právu svobodného projevu a šíření informací, čímž zákonodárce vyvrátil obavy o možný vznik situace, kdy by byla přísná cenzura z let minulých jednoduše nahrazena hrozbou přísného trestního postihu za pomlouvání.⁸⁰

⁷⁶ Tamtéž 401 s.

⁷⁷ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

⁷⁸ Za trestný čin pomluvy bylo považováno pouze takové úmyslné sdělení nepravdivého údaje, jež skutečně a ve značné míře muselo ohrozit vážnost pomluveného u spoluobčanů a přivodit nejméně jeden ze zákonem předvídaných následků.

⁷⁹ Viz § 206 *trestný čin pomluvy* zákona č. 140/1961 Sb. *trestní zákon*, po novelizaci zákonem č. 175/1990 Sb. *kterým se mění a doplňuje trestní zákon*.

⁸⁰ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 406 s.

Dalším zásahem do trestněprávní ochrany cti bylo přizpůsobení novým poměrům těch trestněprávních skutkových podstat, které se týkaly privilegované ochrany. Vypuštěn byl trestný čin hanobení státu světové socialistické soustavy (§ 104 trestního zákona) a omezena byla míra ochrany osobnostních práv prezidenta republiky, který byl nově ochraňován pouze před veřejným hanobením (oproti dřívější formulaci „*snižování vážnosti*“) a jen v rámci výkonu své pravomoci a politického života.⁸¹ Zcela opomenuta byla ochrana jiných čelních představitelů republiky (§ 103 trestního zákona). Ustanovení kriminalizující urážku nebo pomluvu státního orgánu se nově explicitně nevztahovalo na orgány společenské organizace, změnou prošla také formulace trestného činu urážky nebo pomluvy veřejného činitele při výkonu pravomoci (§ 156 trestního zákona). Ze zmíněných změn jsou patrné snahy snížit rozsah privilegované právní ochrany státních orgánů a veřejných činitelů, ale zároveň zabránit nezřízenému zneužívání svobody projevu a práva na šíření informací na úkor ochrany soukromí a dobré pověsti. Tento trend pokračoval až do současnosti, kdy je privilegovaná ochrana cti představitelů státu zcela vypuštěna, a i přes snahy znovuzavést původní prvorepublikovou tripartici trestných činů urážky, pomluvy a utrhání na cti z poloviny devadesátých let,⁸² a mnohé povzdechy odborníků⁸³ nad nedostatečností současné právní úpravy ochrany cti, stále častěji bývá rozpoutávána debata, zda dnes poněkud osamocená skutková podstata pomluvy do trestního práva patří či nikoliv.

⁸¹ Viz § 103 *trestný čin Hanobení představitelů republiky* zákona č. 140/1961 Sb. *trestní zákon*.

⁸² LAKATOŠ, Michal. *Občanská čest a tiskový projev*. In: Svoboda projevu a tisku. Brno, 1995. 98 až 105 s. In: VOJÁČEK, L. 2006. op.cit. 412 s.

⁸³ DOLENSKÝ, Adolf., NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: NOVOTNÝ, Oto., DOLENSKÝ, Adolf., NAVRÁTILOVÁ, Jana., PÚRY, František., RIZMAN, Stanislav., VANDUCHOVÁ, Marie., VOKOUN, Rudolf. *Trestní právo hmotné*. - II. Zvláštní část. 4. Vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. 193 s. ISBN 80-86395-67-7.

3. Útok na čest a dobrou pověst z hlediska možné právní kvalifikace

Je nevyvratitelným faktem, že právo na ochranu důstojnosti, cti a dobré pověsti, zaručené Listinou základních práv a svobod i mnoha dalšími mezinárodními lidskoprávními smlouvami, v první řadě představuje soukromé právo každého člověka na ochranu výše zmíněných hodnot a jako takové jeho podrobnější právní úprava náleží do odvětví soukromého práva, nyní kodifikovaného v občanském zákoníku. Ten se dané problematice věnuje jak v obecných zásadách soukromého práva,⁸⁴ tak v obecných ustanoveních 6. oddílu hlavy II., nesoucí název Osobnost člověka, kde je v § 81 občanského zákoníku výslovně stanoveno, že: *„Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest soukromí a jeho projevy osobní povahy.“* Ustanovení hned navazující se věnuje ochraně toho, jehož osobnost utrpěla újmu, a přiznává takovéto osobě právo domáhat se buď upuštění od neoprávněného zásahu do jeho práv, nebo odstranění nežádoucího zásahem způsobeného následku. Toto právo přitom náleží i zemřelým, přičemž ochrany jejich přirozených práv se může domáhat kterákoli z osob blízkých zemřelému.⁸⁵ Dále platí, že v případě neoprávněného zásahu do přirozených práv jiného se škůdce dopustil civilního deliktů, a tudíž platí, že v případě, že se bude oběť dle zásady *vigilantibus iura* domáhat nápravy, může na účet škůdce vymáhat také přiměřenou náhradu vzniklé škody a nemajetkové újmy, kterou svým jednáním škůdce zavinil, včetně způsobených duševních útrap.⁸⁶

Speciálním ustanovením směřujícím proti zásahu do dobré pověsti ovšem nikoli člověka, ale osoby právnické je § 135 občanského zákoníku, který umožňuje rovněž i právnických osobám, pro případ zásahu do jejich pověsti nebo soukromí bez zákonného důvodu, požadovat upuštění od takového zásahu anebo odstranění nepříznivého následku, a vytváří tak paralelní právní ochranu „osobnostních“ práv i pro právem uměle vytvořené subjekty. Výjimkou mohou být zásahy, pakliže jsou zaštitěny vědeckou, uměleckou, nebo zpravodajskou licencí, avšak ani tyto zásahy do dobré pověsti a soukromí nesmí být v rozporu s oprávněným zájmem právnické osoby, které se týkají.

⁸⁴ Viz § 3 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*.

⁸⁵ Viz §82 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*.

⁸⁶ Viz §2957 ve spojení s §22 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*.

Na konec je nutné upozornit také na specifickou oblast právního řádu – ochranu hospodářské soutěže, jejíž soukromoprávní stránku občanský zákoník upravuje v 2. dílu hlavy III. V rámci demonstrativního výčtu skutkových podstat, kdy se ze zákona jedná o nekalou soutěž, je totiž zahrnuta také skutková podstata tzv. zlehčování, spočívající v jednání kdy: „*Soutěžitel uvede nebo rozšiřuje o poměrech, výkonech nebo výrobku jiného soutěžitele nepravdivý údaj, způsobilý tomuto soutěžiteli přivodit újmu.*“⁸⁷ za které je možné přiznat poškozenému soutěžiteli nejen právo na to, aby se rušitel nekalé soutěže do budoucna zdržel anebo odstranil vzniklý závadný stav, ale také přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.⁸⁸

Obecně lze ze zmíněné právní úpravy abstrahovat, že soukromé právo chrání přirozené právo na důstojnost, čest a dobrou pověst primární povinností každého právního subjektu osobnostní práva jiných osob nerušit a dále stanoví, že subjekt, který tuto primární povinnost nezákonně porušil, se dopustil civilního deliktu, za který může být potrestán v rámci civilního řízení. Tento systém soukromoprávních deliktů je přitom zcela nezávislý na systému deliktů veřejnoprávních, kterých se osoba dopustí jednáním, jež zasáhne objekt veřejného zájmu. Ačkoli by bylo jednoznačně chybou postavit soukromoprávními a veřejnoprávními delikty na jednu pomyslnou osu společenské závažnosti protiprávního jednání, lze nadneseně říci, že soukromoprávní delikty chápeme jako ty méně závažné, protože zasahují jen soukromý zájem, a delikty veřejnoprávní jako závažnější, přičemž míra zásahu do veřejného zájmu stanoví, zda se bude jednat o delikt správněprávní nebo trestněprávní.⁸⁹ Při ochraně práva na důstojnost, čest a dobrou pověst tedy platí, že pokud neoprávněný zásah dosáhne určité intenzity, může být zároveň právně kvalifikován jako přestupek nebo dokonce jako trestný čin.

Z hlediska správního práva připadá v úvahu zásah do cti a dobré pověsti jiného právně posoudit jako jeden ze dvou přestupků. Nejčastější formou kvalifikace bude přestupek proti občanskému soužití, kterého se dopustí fyzická nebo právnická osoba jednáním, kterým „*jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným hrubým způsobem urazí.*“⁹⁰ Pachatel je pak možné uložit pokutu až do výše 10.000,-Kč, nebo omezující opatření.⁹¹ Druhá možnost, za kterou lze uložit sankci ve stejném rozsahu, představuje přestupek proti veřejnému pořádku,

⁸⁷ Viz § 2984 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*.

⁸⁸ Viz § 2988 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*.

⁸⁹ JIŘÍČEK, Pavel., MAREK, Tomáš. *Řešení bagatelních deliktů*. Praha: Leges, 2014. 27 s. ISBN 978-80-87576-90-8.

⁹⁰ Viz §7 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích*.

⁹¹ Viz §7 odst. 4 písm. a), odst. 6 zákona č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích*.

kdy je pachatelem fyzickou osobou znevážena čest speciálního objektu – úřední osoby při výkonu své pravomoci, ovšem pro její specifickou a rozdílný objekt chráněného zájmu, není nutné se tímto přestupkem blíže zabývat.⁹²

Důvodová zpráva k nutnosti správního postihu cti uvádí, že se v případě přestupku proti občanskému soužití jedná o hojně projednávaný delikt, jehož trestání je nezbytné pro ochranu veřejného zájmu na bezporuchovém občanském soužití a osobnosti a cti člověka. Hranicí, kdy lze soukromoprávní delikt znevážení člověka zároveň posoudit jako přestupek je velmi obecně formulovaný požadavek na „*hrubost*“ posuzovaného jednání. Dle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu⁹³ je za pojmový znak útoku na čest a dobrou pověst považována skutečnost, že se jednalo o výrok objektivně urážlivý nebo zesměšňující, intenzitou překračující pouhou „*nevhodnost*“, přičemž pachatel přestupku věděl, že se za daného prostředí a okruhu posluchačů jedná o výrok hanlivý. Příkladem postihované urážky jsou tedy nadávky, neslušná gesta nebo pomluvy, jejichž „*hrubost*“ byla v rámci přestupkového řízení prokázána. Fyzické napadení ve formě uštědření políčku je možné kvalifikovat jako tento přestupek, pokud nemůže být posouzeno jako ublížení na zdraví.⁹⁴ Za nactiutrhání postihované správním právem tak nelze pokládat svou měrou bagatelní osočování, která nedosahují potřebné intenzity (například na veřejnosti použité oslovení „hošánku“).⁹⁵

Odpověď na otázku, kdy bude jednání posouzeno jako přestupek a nikoliv jako trestný čin pomluvy, je trochu komplikovanější, přestože je mezi přestupky a trestnými činy zákonem stanovená hierarchie a vzájemně se vylučují. Východiskem na prvním místě bude použití metody logického výkladu právních norem – argumentu *a contrario*, díky kterému bezpečně vyloučíme taková jednání, u kterých sice společnost vyžaduje jejich sankcionování státní mocí, ale nedosahují takové intenzity, aby mohly být kvalifikovány jako trestný čin. O přestupek proti občanskému soužití se bude jednat v těchto situacích:

- Pachatel jiným hrubým způsobem urazil nebo zesměšnil prostřednictvím hodnotového soudu nebo pravdivého údaje.

⁹² Viz §5 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích*.

⁹³ Kupříkladu rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 2 As 60/2006-53.

⁹⁴ KUČEROVÁ, Helena., HORZINKOVÁ, Eva. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích s komentářem a judikaturou*. Praha: Leges, 2017. 783 až 788 s., ISBN: 978-80-7502-211-0.

⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích*.

- Pachatel sice sdělil nepravdivý údaj o jiném a tento údaj může ohrozit vážnost této osoby ve značné míře, ale učinil tak nedbalostně formou nedbalosti přímé, nebo nedbalosti nepřímé. Typickým příkladem bude situace, kdy pachatel jednal ve skutkovém omylu.
- Pachatel úmyslně sdělil nepravdivý údaj o jiné osobě, ale charakter této pomluvy nemůže zapříčinit snížení vážnosti této osoby ve značné míře.

Právě poslední zmíněná situace bude pro rozhodování o spáchání trestného činu pomluvy nejproblematictější, protože požadovaná intenzita zásahu do cti a dobré pověsti není zákonem definována a musí být posuzována v každém případě individuálně, s ohledem na hmotněprávní korektiv rozsahu trestního bezpráví - zásadu subsidiarity trestní represe - a z ní vyplývající požadavek na užití trestního práva jako prostředku poslední instance *ultima ratio*.⁹⁶ Základní skutečností, ze které je třeba vycházet, je v první kapitole zmíněné pojetí cti jako takové, kdy čest lze charakterizovat jako soubor dílčích osobnostních složek, které mohou být útokem zasaženy jednotlivě, ale i v souhrnu. Posuzovaná intenzita zásahu pomluvou se pak odvíjí od toho, jaké cti a dobré pověsti se poškozená osoba těšila ve společnosti, a v posouzení, zda pomluva byla skutečnou příčinou ohrožení nebo reálného snížení konkrétní dílčí části cti, či nikoliv. Jako názorný příklad, kdy může být totožné jednání kvalifikováno jako trestný čin, přestupek nebo nanejvýš jako civilní delikt, si představme situaci, kdy pachatel nepravdivě osočí jiného z opakovaného užívání tvrdých drog. Pokud důvěryhodná osoba vědomě nařkne z tohoto jednání dříve trestaného bezdomovce, je snadné si představit, že veřejný zájem na ochraně jeho cti bude minimální, a to proto, že sám o sobě prokazatelně nenaplnuje společenské představy o minimálním standardu morálního způsobu života a jeho čest je tímto v oblasti společenského chování i bez útoku pomluvou předem snížena na minimum.⁹⁷ Pakliže by poškozený bezdomovec i přesto trval na svém ospravedlnění, nezbyvalo by mu pravděpodobně nic jiného, než se vydat cestou podání civilní žaloby s nejasným výsledkem. Protipólem by byla situace, kdy by byla napadena osoba, která má čistý trestní rejstřík, je dlouhodobě zaměstnaná, má bezproblémové rodinné i přátelské vztahy a působí jako vážený člen v organizaci bojující proti drogám. Čest a dobrá pověst tohoto člověka by tvrzením, že se pravidelně oddává například šňupání kokainu, dozajista utrpěla a zasaženo by patrně bylo nejen jeho vysoké

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří., In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína., NAVRÁTILOVÁ TLAPÁK, Jana., PELC, Vladimír., ŘÍHA, Jiří., STEJSKAL, Vojtěch.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 6. vydání. Praha: Leges, 2017. 33 s. ISBN 978-80-7502-236-3.

⁹⁷ Ačkoli čest a dobrá pověst této osoby by v jiných oblastech mohla být vážně poškozena - například pověst milujícího otce.

postavení v organizaci, ale ohrožení by neunikly ani jeho pracovní a rodinné vztahy. Šíření nepravdy takové závažnosti by tudíž dozajista dosahovalo značné intenzity a muselo by být pochopitelně kvalifikováno jako trestný čin pomluvy. Hraničním případem, kdy by se jednalo o přestupek, by bylo osočení osoby, která sice ve skutečnosti není uživatelem tvrdých drog, je o ní ale veřejně známo, že je „volnějších mravů“ a ráda se účastní party v klubech pošramocené pověsti, kde je snadné si zmíněné látky obstarat. Čest takové osoby by sice mohla být ohrožena, ovšem za daných podmínek nikoli ve značné míře a nejvýše by se mohlo jednat o spáchání přestupku.

Lze shrnout, že spácháním trestného činu pomluvy nebo přestupku proti občanskému soužití dle prvního odstavce, se pachatel vždy zároveň dopustí také spáchání civilního deliktu proti osobnostním právům člověka, neplatí to ale bez výjimky i naopak. Odpověď na otázku, jak bude daný útok na čest a dobrou pověst kvalifikován, je dána mnoha faktory, a proto se může posouzení zdánlivě podobných případů od sebe lišit. Zejména bude záležet na důvěryhodnosti škůdce a oběti, jejich vzájemném vztahu, na situaci a způsobu, jakým bylo sdělení vyřčeno, rozsahu možného ohrožení cti a dobré pověsti a zda se jedná o pravdu, lež, nebo hodnotící soud. Samo sdělení nepravdivé informace o jiném má zpravidla charakter poškození osobnostních práv a odůvodňuje požadavek poškozeného na poskytnutí zadostiučinění, ať už ve formě upuštění od neoprávněného zásahu a odstranění negativního následku nebo ve formě náhrady vzniklé nemajetkové újmy v penězích.⁹⁸ Jedná se o objektivní skutečnost a typ zavinění má vliv na kvalifikaci jednání z hlediska veřejného práva a na druh a výši zadostiučinění, které je možné oběti přiznat. Zároveň je nutné poznamenat, že v případě posuzování sdělených pravdivých informací nebo hodnotících soudů, je ze strany soudní moci vždy nutné provést test proporcionality, ve kterém proti sobě stojí právo na ochranu osobnosti a soukromí a právo na svobodný projev s právem na informace.⁹⁹ Obecně lze ale říci, že sdělování pravdivé informace není zásahem do osobnostních práv, pokud se nejedná o informaci zkreslující nebo zasahující intimní sféru člověka, potažmo její právo na soukromí, důstojnost a čest.¹⁰⁰

Vzhledem k široké škále možné právní kvalifikace zásahu do osobnostních práv člověka a skutečnosti, že se mohou jednotlivé druhy deliktů svým obsahem částečně nebo zcela překrývat, je vhodné upozornit na absenci zákonem stanoveného jednoznačného postupu, jak má poškozený, který je odhodlán svá osobnostní práva ochránit, na zmíněný zásah reagovat. Většina

⁹⁸ Například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2015, sp. zn. 30 Cdo 965/2015.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97.

poškozených tak volí cestu boje na více frontách, kdy vedle soukromé žaloby podají také trestní oznámení. Mnozí stoupenci vyškrtnutí trestného činu pomluvy z trestního zákoníku tedy oprávněně argumentují přehlcním orgánů činných v trestním řízení banálními „sousedskými“ spory, které svou povahou poskytnutí ochrany soukromému zájmu osočené osobě mají dle jejich názoru výlučně patřit do kompetence civilních soudů.¹⁰¹ Zároveň je ale nutné poukázat na úskalí takového jednoduchého řešení. V první řadě musí poškozený znát identitu osoby, která jej urazila, zesměšnila nebo pomluvila. Pakliže je tento údaj znám a poškozený se rozhodne hájit své právo na čest a dobrou pověst pouze cestou civilního řízení, kdy vznese žalobu proti konkrétně určitému škůdci, je jeho postavení ztíženo důkazním břemenem, které jako žalobce ve věci nese, a samozřejmě také většinou povinnou platbou soudních poplatků. Pokud žalobce nedokáže náležitě doložit svá tvrzení o způsobu a okolnostech zásahu škůdce do jeho cti a dobré pověsti a prokázat zásahem způsobený následek, soud shledá, že žalobce tzv. neunesl důkazní břemeno, a tudíž poškozený spor prohraje. Je přitom nutné zdůraznit, že prokázat svá tvrzení v náležitém rozsahu bývá v oblasti zásahu do cti a dobré pověsti obtížné i pro orgány činné v trestním řízení, a to i navzdory tomu, že mají ze zákona pro získávání důkazů svěřenou pravomoc a s ní související účinné právní nástroje. Z těchto důvodů se mnoho na dobré pověsti poškozených fyzických osob rozhodne pro daleko „ekonomičtější“ právní postup, kdy nejdříve podají trestní oznámení pro pomluvu a poté pouze vyčkají na výsledky prověřování, případně vyšetřování nebo soudního řízení. Následně buď své nároky uplatní již v rámci adhezního řízení o přiznání vzniklé škody poškozenému, nebo obsah trestního spisu a případné trestní rozhodnutí či správní rozhodnutí o přestupku využijí v civilním řízení, čímž se jejich povinnost dostát důkaznímu břemeni pro úspěch ve věci výrazně zjednoduší a navíc získají větší jistotu, že jejich boj o případné přiznání náhrady majetkové i nemajetkové újmy nebude marný. Je pravdou, že tento postup pochopitelně nemohu shledat jako ideální, protože je jím obcházen klíčový princip použití trestního práva jako prostředku *ultima ratio* a skutečně tím může docházet k zatěžování soudní soustavy a ke zneužívání nástrojů trestního práva motivované dosažením nejlacinějšího a často i nejrychlejšího vyřešení svou podstatou především soukromoprávního problému. Dle mého názoru ale nelze danou situaci vyřešit ani zrušením skutkové podstaty pomluvy a pouhým odkázáním poškozeného na civilní řízení, a to proto, že by se v komplikovaných sporech o čest a dobrou pověst pro obtížnost dokazování mnohdy prakticky jednalo o odmítnutí poskytnutí

¹⁰¹ Tento argument navíc získává oporu v opakovaně vyjádřeném názoru Ústavního soudu, který zdůrazňuje, že nelze v právním státě akceptovat zneužívání trestního práva jako nástroje poskytujícího ochranu právům a právním zájmům jednotlivce v oblasti soukromoprávních vztahů. Viz Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. I. ÚS 558/01.

soudní ochrany základnímu právu člověka a podobné zásahy by se tím staly v praxi nepotrestatelné.

4. Trestný čin pomluvy dle § 184 trestního zákoníku

Trestný čin pomluvy, jakožto jeden z trestných činů proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství tvoří spolu s trestnými činy neoprávněné nakládání s osobními údaji, poškození cizích práv, porušení tajemství dopravovaných zpráv a porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí 2. oddíl hlavy II., zvláštní části trestního zákoníku.¹⁰² Tento verbální a svým zněním a podstatou chráněného zájmu bagatelní trestný čin poskytuje trestněprávní ochranu základnímu lidskému právu jednotlivce na důstojnost, čest a dobrou pověst, které je garantováno čl. 10 Listiny základních práv a svobod,¹⁰³ a společně se soukromoprávní úpravou osobnosti člověka a správní úpravou deliktů proti cti tak vytváří zcela komplexní právní ochranu.

Aktuální právní úprava trestného činu pomluvy k 14. 5. 2018 zní:

§ 184

Pomluva

Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Pomluvu lze charakterizovat jako trestný čin postihující takové jednání pachatele, které je vedeno snahou poškodit osobnostní práva určité fyzické osoby tím, že o ní jinému sdělí nepravdivý údaj. Tato lživá informace musí být způsobilá přinejmenším ohrozit čest a dobrou pověst této fyzické osoby, a tím zasáhnout ať už její soukromí nebo postavení ve společnosti. Dle zákonem stanovené maximální možné výměry trestu odnětí svobody je zřejmé, že se jedná o přečin.¹⁰⁴ Protiprávnost pomluvy, jakožto prvý znak trestného činu,¹⁰⁵ spočívá v útoku na osobnost člověka, který je na rozdíl od správních deliktů natolik intenzivní, že je způsobilý ohrozit vážnost oběti ve značné míře. Na otázku k jak závažným následkům musí tedy

¹⁰² Zákon č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁰³ Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.

¹⁰⁴ Viz § 14 odst. 1, odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína. 2017. op. cit. 126 s.

pachatelovo jednání směřovat, aby se jednalo o spáchání trestného činu, ale zákonodárce jasnou odpověď nenabídl. Problematický znak tak vyložil ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud, který ohrožení vážnosti ve značné míře definoval jako ohrožení zásadnějšího charakteru, nikoliv jen v malém nebo ve společnosti běžném rozsahu, kdy, jelikož se jedná o trestný čin ohrožovací, je nezbytné při hodnocení brát v potaz i další hrozící následky a s nimi související okolnosti, nikoliv jen následky skutečně vzniklé.¹⁰⁶ Ani tato definice ovšem nemění nic na tom, že se orgány činné v trestním řízení budou muset v rámci rozhodování konkrétních kauz vypořádat s detailním odůvodněním, zda či proč nepostačuje uplatnění odpovědnosti dle jiného právního předpisu podle hmotněprávní zásady subsidiarity trestní represe.

4.1. Objekt

Jak již bylo několikrát zmíněno, objektem trestného činu pomluvy jsou čest, dobrá pověst a vážnost člověka. Je třeba zdůraznit, že předmětem útoku může být pouze člověk – jednotlivec, proto dobrá pověst kolektivů, institucí, právnických osob či státních orgánů a úřadů není touto skutkovou podstatou chráněna. Protože trestní zákoník chrání čest osob jak v objektivním smyslu (tedy jako vážnost a úctu k člověku, které se osoba těší v myslích jiných lidí), tak v subjektivním smyslu (neboli jako vědomí své vlastní hodnoty), není pro právní kvalifikaci určující, zda se pomlouvaná osoba o ohrožení své cti nebo faktickém znevážení dozvěděla. Ze stejného důvodu se může pomluva týkat také člověka, který si svou vážnost vůbec neuvědomuje, ať už z důvodu nízkého věku nebo duševní nemoci. Obětí pomluvy se dokonce může stát i člověk odsouzený za spáchání trestného činu, protože tento čin zpravidla zasahuje jen dílčí oblast pachatelova života, a proto jeho čest a dobrá pověst, kterých se trestný čin netýká, zůstávají i nadále zachovány.¹⁰⁷ Chráněny jsou také osoby dlouhodobě nezvěstné a osoby zemřelé. Při tom není třeba, aby byla pomlouvaná osoba při pomluvě určena jmenovitě, je totiž naprosto postačující, pokud je jednoznačně identifikovatelná na základě okolností případu.¹⁰⁸

4.2. Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu pomluvy spočívá v takovém jednání pachatele, kdy o jiné osobě sdělí nepravdivý údaj týkající se kupříkladu jejího chování, vlastností nebo smýšlení, který je způsobilý ve značné míře ohrozit vážnost zamýšlené oběti u spoluobčanů, zejména poškodit ji v zaměstnání, narušit její rodinné vztahy nebo jí způsobit jinou vážnou újmu.

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 83/2003.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. §140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1828 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 1. 1987, sp. zn. 1 Tz 46/86.

Závažnost ohrožení cti a dobré pověsti osoby je nutné posuzovat případ od případu, zejména s přihlédnutím ke společenskému postavení pomlouvaného člověka a jeho charakterovým a mravním vlastnostem, okolnostem sdělení nepravdy a k rozsahu rozšíření takové informace apod. Výčet možných následků je uveden alternativně. Pro představu, jak závažné mají být konsekvence pachatelova pomlouvání, uvádí komentář k trestnímu zákoníku následující příklady:

- Poškození v zaměstnání: možné přeražení na méně odpovědnou nebo hierarchicky nižší pracovní pozici nebo ukončení pracovního poměru.
- Narušení rodinných vztahů: vznik at' už manželského nebo partnerského rozvratu, narušení vztahů mezi rodiči a dětmi nebo dalšími příbuznými.
- Způsobení jiné vážné újmy: ohrožení politické kariéry nebo jmenování do společensky významné funkce, nezískání ocenění, neuzavření obchodního kontraktu nebo velký odliv zákazníků či obchodních partnerů.¹⁰⁹

Aby se jednalo o pomluvu, musí být sdělený údaj vždy nepravdivý, tedy v rozporu se skutečností, a jeho (ne)pravdivost musí být ověřitelná.¹¹⁰ Za takový údaj tedy nelze považovat tvrzení, která jsou hodnotící povahy a pouze vyjadřují subjektivní stanovisko té osoby, která je činí.¹¹¹ Tento požadavek odlišuje pomluvu jak od ostatních trestných činů, tak od skutkové podstaty přestupku proti občanskému soužití. Sdělení pravdivého údaje, ačkoli mohlo být uskutečněno za stejným záměrem ohrožení cti jako je tomu u pomluvy a mohlo mít také stejný účinek, není pomluvou.¹¹²

Za kriminalizované jednání „*sdělení nepravdivého údaje*“, které je příčinou ohrožení cti a dobré pověsti jiného, zákonodárce považuje oznámení nepravdy byť i jen jediné osobě, která je odlišná od pomlouvaného. Ke sdělení informace přitom může dojít mnoha způsoby, a přestože se pomluva běžně řadí mezi tzv. verbální trestné činy, lze ji kromě ústního a písemného projevu spáchat například také kresbou, upravenou fotografií nebo posunkem. Pokud je jako prostředkem ke sdělení užito tisku, filmu, rozhlasu, televize, veřejné počítačové sítě nebo jiného obdobně

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel. 2012. op. cit. 1828 s.

¹¹⁰ Dle Rozsudku Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 17. 1. 1980, sp. zn. 6 Tz 66/79 lze za nepravdivý údaj, způsobit značnou měrou ohrozit vážnost jiného a poškodit ho v zaměstnání nebo mu způsobit jinou vážnou újmu, označit lživou informací o jiném, že je duševně nemocný.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 7 Tdo 726/2004.

¹¹² Dle zprávy Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73 se za pravdivý údaj považuje také informace o odsouzení, které bylo zahlazeno. O pomluvu se jednat nemůže, protože institut zahlazení představuje právní fikci, která ovšem na skutečnosti, že daná osoba v minulosti spáchala a byla odsouzena za trestný čin, nic nemění.

účinného způsobu, hrozí pachateli přísnější trest dle kvalifikované skutkové podstaty. Dle komentáře k trestnímu zákoníku se tiskem rozumí zejména noviny, časopisy, jiná periodika a zároveň i neperiodické publikace, jakými jsou např. knihy a sborníky. Ve všech případech se ale musí jednat o tiskovinu vyhotovenou tiskařským strojem nebo jiným obdobným způsobem. Za tiskovinu tudíž nelze považovat pouhý přepis na psacím stroji. Za obsah tiskoviny je přitom považován jak vlastní obsah textu, tak i ilustrující obrázky nebo fotografie. Pod film je třeba zahrnout všechny filmy určené k veřejné distribuci, kromě televizních filmů a inscenací, které jsou více spojeny s jiným prostředkem, televizí, ať již veřejnoprávní, soukromou, kabelovou nebo satelitní. Rozhlasem je myšleno jakékoli rozhlasové vysílání na všech vlnových frekvencích nebo po drátě, vyjímaje „místní“ nebo závodní rozhlas, které lze ovšem zařadit pod kategorii „obdobně účinného způsobu sdělení.“ Protože jsou rozhlas i televize pro dnešní společnost nejrozšířenějšími sdělovacími prostředky, přísluší jim v tomto ohledu určité mimořádné postavení a spáchání pomluvy v rámci jejich vysílání podstatně zvyšuje závažnost trestného činu a společenskou škodlivost. Veřejně přístupná počítačová síť je označení pro funkční propojení počítačů do sítí s cílem vytvořit informační systém, který pracuje s tzv. dálkovým přístupem. Je jím především Internet a jemu příbuzné informační systémy.¹¹³ Za veřejnou počítačovou síť přitom nelze pokládat počítačovou síť podniku nebo organizace, která je uzavřená, byť by byla jakkoli velká. Za obdobně účinný způsob spáchání deliktu lze označit kupříkladu jakýkoliv záznam na datovém nosiči, který by byl zpřístupněn většímu počtu diváků nebo posluchačů. Přičemž by bylo nepodstatné, zda byl vstup na danou projekci volný, za úplatu či jinak omezen.¹¹⁴ Jako konkrétní příklad lze uvést záznam na gramofonové desce, kompaktním disku (cd) nebo USB flash disku.

Delikt pomluvy je trestným činem ohrožovacím. Trestní zákoník tedy u pomluvy nevyžaduje, aby nastala porucha na objektu trestného činu, neboli aby prokazatelně došlo ke snížení vážnosti oběti.¹¹⁵ K dokonání trestného činu plně postačí pouhé ohrožení chráněných společenských vztahů tím, že pachatel sdělil nepravdivou informaci, o které ví, že je způsobilá čest a dobrou pověst pomlouvaného ohrozit ve značném rozsahu. Zásah do osobnostních práv

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel. 2012. op. cit. 1829 až 1830 s.

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 5. Vydání. Praha: Leges, 2014. Glosátor. 264 s. ISBN 978-80-7502-049-9.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína. 2017. op. cit. 182 s.

přítom nehrozí bezprostředně, ale má charakter vzdáleného nebezpečí, které může, ale nemusí vzniknout.¹¹⁶

4.3. Pachatel

Zatímco dříve platilo, že pachatelem trestného činu pomluvy mohla být pouze fyzická osoba, od novely zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen zákon o TOPO), která nabyla účinnosti dne 01. 12. 2016,¹¹⁷ se mohou deliktu dopustit také osoby právnické. Je tomu tak i přesto, že původní vládní návrh novely nejprve trestný čin pomluvy zahrnul do negativního výčtu trestných činů, kterých se právnické osoby dopustit nemohou, respektive za ně nemohou být odpovědné dle trestního práva. Při projednávání zákona v Poslanecké sněmovně však byla pomluva na návrh poslance Zdeňka Ondráčka z negativního výčtu skutkových podstat § 7 vypuštěna.¹¹⁸ Dle platné právní úpravy zákona o TOPO je tedy možné stíhat a odsoudit za spáchání trestného činu pomluvy osobu fyzickou i osobu právnickou a to na základě uplatňované trestněprávní zásady souběžně nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob.¹¹⁹ Přítom platí, že právnická osoba je trestně odpovědná za porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, pakliže v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti trestný čin spáchala osoba nebo orgán uvedený v taxativním výčtu, nebo jiný subjekt, jehož jednání je dle zákona právnické osobě přičitatelné. Zároveň trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání ani situace, kdy se orgánům činným v trestním řízení nepodařilo zjistit totožnost konkrétní osoby, která tímto způsobem protiprávně jednala.¹²⁰ Trestní odpovědnosti se pak právnická osoba zproští, vynaložila-li veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby bylo spáchání trestného činu zabráněno.¹²¹

Tato změna vzbudila mnohdy velmi negativní reakce široké veřejnosti. Největší obavy v tomto kontextu vyvstávaly v souvislosti se zachováním nezávislosti a svobody projevu médií. V předmětné novele totiž především novinářská obec spatřovala uzákonění cesty, jak média šikanovat, a současně pokus o zavedení cenzury.¹²² K návrhu vydala své negativní stanovisko

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína.. 2017. op. cit. 592 s.

¹¹⁷ Zákon č. 183/2017 Sb. *kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích*.

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *K trestní odpovědnosti právnických osob po novele č. 183/2016 Sb.* Trestněprávní revue. 2016, 11-12. 247 s. ISSN 1213-5313.

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína.. 2017. op. cit. 40 s.

¹²⁰ Viz §8 zákona č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*.

¹²¹ Viz §8 odst. 4 zákona č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*.

¹²² VILÍMOVÁ, Tereza. *Poslanci nasazují médiím náhubek, schválili i trestání firem*. 2016. In: echo24.cz [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/wJzwz/poslanci-nasazuji-mediim-nahubek-schvalili-i-trestani->

také profesní asociace Unie vydavatelů, která označila zavedení trestní odpovědnosti právnických osob pro pomluvu v situaci, kdy zákon umožňuje jako jeden z možných trestů uložit pozastavení činnosti nebo zrušení právnické osoby, za neadekvátní existenční ohrožení vydavatelů. Případné pochybení jedné konkrétní osoby novináře, dle novely přičitatelné vydavatelů, mohlo dle Unie vydavatelů vést ke snadnému zneužití institutu ze strany státní moci jako formy odplaty nepohodlným médiím.¹²³ Proto je dle mého názoru na místě se této oblasti věnovat podrobněji, což tak činím v kapitole č. 5, a prozkoumat, co nová právní úprava trestnosti pomluvy pro takzvané hlídací psy demokracie ve skutečnosti znamená.

4.4. Subjektivní stránka

Jak vyplývá ze znění deliktu pomluvy a ze znění výkladového ustanovení definující trestný čin, ke vzniku trestní odpovědnosti je třeba úmyslného zavinění, byť nepřímého (eventuálního).¹²⁴ Přitom platí, že pachatelovo zavinění musí zahrnovat jak okolnost, že sdělený údaj je nepravdivý, tak i přesvědčení, že je informace způsobilá značnou měrou ohrozit vážnost osoby u spoluobčanů. Je třeba zdůraznit, že odlišit nepřímý úmysl od vědomé nedbalosti není jednoduché. Rozdíl mezi jejich právními konstrukcemi spočívá v existenci nebo absentování složky volní. Zatímco u úmyslu nepřímého je zákonem na pachateli vyžadována jak složka vědění, tak složka volní, byť vyjádřena srozuměním,¹²⁵ u vědomé nedbalosti pachatel sice ví, že se svým jednáním může dopustit spáchání trestného činu, ovšem následek relevantní dle trestního práva způsobit nechce a ani s ním není srozuměn. Bez přiměřených důvodů totiž spoléhá na to, že jej nezpůsobí.¹²⁶ V praxi se tato velmi tenká hranice vypořádává postupem, kdy se hodnotí charakter jednotlivých důvodů, pro které se pachatel spoléhal, že trestně relevantní následek nezpůsobí. Jestliže se jedná o důvody dostatečné, tedy o takové, že v jiné situaci by byly reálně způsobilé spáchání trestného činu zabránit, přičemž se nejedná o spoléhání na pouhou náhodu, jedná pachatel ve vědomé nedbalosti.¹²⁷

firem_A TŘEČEK, Čeněk. *Poslanec chce za pomluvu trestat i firmy. Sdružení se bojí o svobodu médií*. 2016. In: zpravy.idnes.cz [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/sdruzeni-spir-varuje-pred-omezenim-medii-f1c/domaci.aspx?c=A160222_151752_domaci_cen.

¹²³ Unie vydavatelů. *Unie vydavatelů se vyslovuje proti návrhu případné trestní odpovědnosti právnických osob za pomluvu*. In: [unievydavatelu.cz](http://www.unievydavatelu.cz) [online]. [cit. 2018-01-20] Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/home/aktuality/2623-unie_vydavatelu_se_vyslovuje_proti_navrhu_pripadne_trestni_odpovednosti_pravnickych_osob_za_pomluvu.

¹²⁴ Viz §13 odst. 2 a §15 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹²⁵ Viz §15 odst. 1 písm. b, odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína. 2017. op. cit. 240 s.

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel. 2012. op. cit. 236 s.

Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 722/09 uvedl k dokazování nepřímého úmyslu spáchaného trestného činu následující: „*Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěry o zavinění nesmějí nabýt povahy jakýchkoli presumpcí. Ze samotného opomenutí povinného jednání nelze automaticky dovozovat též existenci srozumění pachatele s porušením nebo ohrožením zájmu chráněného zákonem. Sama lhostejnost ve vztahu k následku nestačí k naplnění volní složky nepřímého úmyslu.*“¹²⁸ Dle zásady spravedlivého procesu, ctění presumpce nevinny,¹²⁹ ze které vychází taktéž procesní pravidlo *in dubio pro reo* – pochybnost prospívá obviněnému, platí, že v případě, kdy se v řízení nade vší pochybnost neprokáže pravdivost skutečností důležitých pro rozhodnutí o zavinění obviněného, je nutné rozhodnout v jeho prospěch.¹³⁰ Přitom platí, že okolnosti subjektivní stránky trestného činu lze obvykle dokazovat jen nepřímo z poznatků objektivního charakteru, ze kterých se dá podle zásad správného myšlení usuzovat na pachatelův vnitřní vztah k vzniklému ohrožení nebo poškození zákonem chráněného zájmu.¹³¹ K odůvodnění subjektivní stránky pomluvy je tudíž nutné reflektovat, že skutečnost, kdy sdělovaný údaj je neověřený, hanlivý nebo nepravdivý a zcela jistě může ve značné míře zasáhnout čest jiného, se vztahuje pouze k naplnění stanovené objektivní stránky trestného činu a nijak nevypovídá o faktu, zda pomlouvající věděl o povaze sdělovaného údaje, ani o jeho srozumění, jaký následek může šířením dané informace vyvolat. Dostatečné prokázání naplnění subjektivní stránky jako základního znaku skutkové podstaty tak není nic jednoduchého a vyžaduje náležitou oporu ve skutkových zjištěních. V případě pomluvy tak více než kde jinde platí, že orgánům činným v trestním řízení nezbyvá než doufat, že jim pachatel ve své výpovědi sám poskytne informaci, s jakým úmyslem nepravdivý údaj šířil, nebo že se tento úmysl dostatečně projeví v pachatelově chování.¹³²

Úmyslné zavinění je zároveň nutné obzvlášť pečlivě posuzovat v situaci, kdy měl být delikt pomluvy spáchán během vedené volební kampaně. Pronášení ostré kritiky a útočných projevů na adresu kandidátů je totiž v tomto případě neoddělitelnou součástí politického boje, kterou není možné obecně kriminalizovat.¹³³ Pro kvalifikovanou formu pomluvy, kdy je

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 722/09.

¹²⁹ Viz § 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří.: *Trestní právo procesní*. 4. Vydání, Praha: Leges, 2016. Student. 128 až 129s. ISBN 978-80-7502-160-1.

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 149/2014-40.

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 433/02.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2002, sp. zn. 5 Tdo 873/2002.

přítěžující skutečností zvolený prostředek sdělení nepravdy,¹³⁴ je vyžadován alespoň úmysl eventuální.¹³⁵ Vzhledem k tomu, že právnické osoby jsou umělé organizační útvary, za které jednají osoby fyzické, pro trestní odpovědnost právnické osoby platí, že k ní plně postačuje zavinění v náležité formě toho člověka, jehož jednání lze právnické osobě přičíst.¹³⁶

4.5. Trestní postih

Za spáchání trestného činu pomluvy lze uložit trest odnětí svobody až na jeden rok v základní skutkové podstatě a trest odnětí svobody až na dvě léta nebo zákaz činnosti v situaci, kdy se pachatel pomluvy dopustil způsobem, kterým naplnil kvalifikovanou skutkovou podstatu, vyjádřenou 2. odstavcem. Ke správnému výkladu sankcí, které je možné uložit, je nutné zdůraznit, že trestní zákoník stanoví nejpřísnější formu sankce – trest odnětí svobody – za každý trestný čin, který se v trestním zákoníku nachází, a zákonodárce jej tudíž používá jako univerzální sankci, jejíž pomocí diferencuje závažnost jednotlivých deliktů. Tento výrazně represivní charakter trestního zákoníku přitom zmírňuje ustanovení o odnětí svobody ve výkladové části, které zároveň stanoví, že: „*Za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.*“¹³⁷ Je tak vyjádřením zmírňující zásady subsidiarity trestní represe spolu s ekonomikou trestní hrozby, když zdůrazňuje mimořádnost uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestné činy s typově nižší závažností.¹³⁸ Přitom platí, že vedle trestu odnětí svobody a případně zákazu činnosti, které zákoník za pomluvu stanoví, lze pachateli uložit i jiné tresty, které jsou uvedeny v § 52 trestního zákoníku, a nelze je uložit samostatně.¹³⁹ Výjimkou z tohoto pravidla jsou tresty (i) domácí vězení, (ii) obecně prospěšné práce, (iii) peněžitý trest, (iv) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a (v) zákaz pobytu, které lze uložit samostatně i za podmínky, že nejsou ve zvláštní části zákoníku u skutkové podstaty výslovně zmíněny za současného respektování zákonného zákazu kumulace určitých druhů trestů.¹⁴⁰ Za trestný čin pomluvy tak připadá zejména v úvahu uložení podmíněného trestu odnětí svobody, trestu obecně prospěšných prací nebo peněžitého trestu.

¹³⁴ Viz § 17 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹³⁵ ŠÁMAL, Pavel. 2012. op. cit. 1829 s.

¹³⁶ NAVRÁTILOVÁ TLAPÁK, Jana In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína.. 2017. op. cit. 377 s.

¹³⁷ Viz § 55 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹³⁸ JELÍNEK, J. 2014. op. cit. 103 s.

¹³⁹ S přihlédnutím i k § 36 až § 39 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁴⁰ ŠČERBA, Filip. In: JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína.. 2017. op. cit. 433 s.

V případě pachatele – právnické osoby, je teoreticky možné navíc samostatně uložit i dvě specifické sankce (i) zrušení právnické osoby, pakliže má sídlo v České republice a její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání vážných pomluv,¹⁴¹ nebo (ii) trest uveřejnění rozsudku ve veřejném sdělovacím prostředku, který se jeví ve věci pomluvy v praxi mnohem více použitelný.¹⁴²

4.6. Vztah trestného činu pomluvy k jiným ustanovením trestního zákoníku

Trestného činu křivého obvinění dle § 345 Trestního zákoníku se dopustí osoba, která lživě obviní jiného ze spáchání trestného činu, nebo která lživě obviní jiného ze spáchání trestného činu v úmyslu přivodit jeho trestní stíhání.¹⁴³ Od trestného činu pomluvy se trestný čin křivého obvinění liší zahrnutím úmyslu pachatele obvinít nevinnou osobu ze spáchání trestného činu, případně tímto sdělením přivodit své oběti trestní stíhání, trestný čin křivého obvinění je tudíž obohacen o tzv. trestněprávní rozměr. Zjednodušeně lze říci, že pomluvou jsou taková sdělení, která sice jsou nepravdivá a jejichž šířením se pachatel snaží alespoň ohrozit čest své oběti, ale zároveň nejsou způsobila vyvolat trestněprávní následky pro člověka, kterého se týkají. Z toho také vyplývá, že trestný čin pomluvy je ve vztahu k trestnému činu křivého obvinění v poměru subsidiarity.¹⁴⁴

Dalším trestným činem, ke kterému má předmětný trestný čin pomluvy vztah, je neoprávněné nakládání s osobními údaji dle § 180 trestního zákoníku. Zatímco u trestného činu křivého obvinění je jednočinný souběh vyloučen, není tomu tak u trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji. Ten postihuje úmyslné i nedbalostí zneužití osobních údajů, jež byly shromážděny v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech či oprávněných zájmech osobě, které se údaje týkají.¹⁴⁵ V situaci, kdy by došlo k úmyslnému zneužití údajů, které jsou nepravdivé, a zároveň by byla ohrožena čest osoby, které se údaje týkají způsobem, jakým skutková podstata pomluvy stanoví, bude možné pachatele postihnout za trestný čin pomluvy i trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji, kterých se dopustil v jednočinném souběhu.¹⁴⁶

¹⁴¹ Viz § 16 zákona č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*.

¹⁴² Viz § 23 zákona č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*.

¹⁴³ Viz § 345 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1568/2015-32.

¹⁴⁵ Viz § 180 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. 2012. op. cit. 1830 s.

Trestný čin výtržnictví dle § 358 trestního zákoníku, jehož objektem je mimo jiné taktéž ochrana osobnostních práv, se od trestného činu pomluvy liší velmi obecně formulovaným znakem skutkové podstaty, který předpokládá dopuštění se na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti.¹⁴⁷ Přitom platí, že pod hrubou neslušností, aby byla považována za spáchání trestného činu, je možné subsumovat jen jednání, která výrazným způsobem narušují veřejný klid a pořádek, a zpravidla spočívají v násilném nebo verbálním projevu pachatele takové povahy, že hrubě uráží, vzbuzuje obavy o bezpečnost zdraví nebo majetku, anebo výrazně snižuje vážnost současně přítomných osob většího počtu.¹⁴⁸ Oproti pomluvě tedy tento trestný čin umožňuje stíhat intenzivní útok na osobní čest a dobrou pověst učiněný i hrubými urážkami (hodnotovými soudy), ovšem za podmínky, že jsou jejich adresáti útoku osobně přítomni.

Poslední trestný čin, který je s trestným činem pomluvy vzdáleně příbuzný, je urážka mezi vojáky, jehož objektem je čest, vážnost funkce nebo hodnosti nebo lidská důstojnost vojáků, směřuje proti útokům ze strany jiných vojáků, kteří nerespektují anebo zneužívají vojenský systém subordínace.¹⁴⁹ Rozdíl oproti trestnému činu pomluvy je samozřejmě enormní. Je dán jednak zvláštním subjektem i charakterem objektu trestného činu, liší se také požadavky na objektivní stránku trestného činu. I přesto je ale na místě tento trestný čin zmínit, protože je posledním pozůstatkem prvorepublikové komplexní trestněprávní ochrany cti, kdy byly trestně stíhány pachatelé také za hodnotové soudy.

¹⁴⁷ Viz § 358 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 12. 1989, sp. zn. 6 Tz 37/89.

¹⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. 2014. op. cit. 550 s.

5. Trestný čin pomluvy spáchaný novinářem prostřednictvím článku v periodiku a trestní odpovědnost vydavatelského domu

Dle znění tzv. tiskového zákona, který upravuje některé z práv a povinností vydavatelů a dalších fyzických a právnických osob v souvislosti s vydáváním periodického tisku, se za vydavatele považuje fyzická osoba nebo právnická osoba, která vydává periodický tisk, tedy na vlastní účet a odpovědnost zajišťuje jeho obsah, vydání a veřejné šíření, a z tohoto titulu je také nositelem odpovědnosti za obsah periodického tisku.¹⁵⁰ Pokud jde o zákonnou definici pracovních pozic novináře, redaktora, šéfredaktora nebo redakční rady, současný právní řád je jako pojmy nedefinuje a ani tiskový zákon s nimi jiným způsobem npracuje.¹⁵¹ V tomto konkrétním případě se mi tudíž jeví rozšíření trestní odpovědnosti za delikt pomluvy taktéž na právnické osoby jako opodstatněné, protože dosavadní pojetí by mohlo v praxi vést k absurdní situaci, kdy vydavatel (jako fyzická osoba) by mohl být za pomlouvačný obsah periodika odsouzen, zatímco u vydavatele-právnické osoby by vydání pomluvy v periodiku nemohlo být kvalifikováno jako trestný čin. Přitom platí, že trestní odpovědnost osoby, která text obsahující pomluvu napsala, zůstává stejná, ať už je vydavatelem kdokoliv.

Pokud odhlédneme od samostatné soukromoprávní úpravy tiskového zákona¹⁵² a budeme se zabývat jen trestněprávní odpovědností, i tak musíme nutně dojít k závěru, že pomluva spáchaná novinářem v rámci jeho pracovní činnosti má svá specifika. Než se k nim ovšem dostaneme, považuji za vhodné ve zkratce připomenout závěry z některých rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a některých nálezů Ústavního soudu České republiky, které se postavením novinářů a souvisejícím střetem svobody projevu a práva na informace s právem na ochranu osobnosti zabývají, a jsou tak pro hodnocení spáchání pomluvy prostřednictvím tisku důležitým východiskem.

V případě *De Haes a Gijssels proti Belgii* ESLP judikoval, že svoboda slova dle čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se aplikuje vedle informací a myšlenek,

¹⁵⁰ Viz § 1, § 3, § 4 zákona č. 46/2000 Sb. *o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně dalších zákonů (tiskový zákon).*

¹⁵¹ Tento nedostatek právní úpravy byl v souvislosti s velmi strohým přisouzením veškeré odpovědnosti vydavateli kritizován Syndikátem novinářů ČR pro jisté odtržení právního pojetí od reality, kdy v praxi nejčastěji určuje obsah periodika šéfredaktor spolu s redaktory a novináři a pozici vydavatele zastává nejčastěji právnická osoba, jako jeho kolektivní vlastník, který ovšem zejména v případě deníků nemá reálnou možnost do obsahu periodika zasahovat. Podrobněji v JELÍNEK, Miroslav. *Připomínky Syndikátu novinářů k návrhu tiskového zákona.* Mediažurnál, 1999, roč. VI., č. 6, 8 s.

¹⁵² Viz §10, §12, §13 zákona č. 46/2000 Sb. *o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).*

kteří jsou veřejností pozitivně přijímány a obecně považovány za neškodné, také na taková sdělení, která mohou svým obsahem pohoršovat, urážet, nebo přinejmenším znepokojovat. Ochrany novinářské svobody slova požívá dokonce i jistá míra přehánění nebo provokace. Je tomu tak proto, že tisk hraje v demokratické společnosti zásadní roli hlídacího psa demokracie, která sice má stanovenou určitou hranici, pro kterou není možné svévolně poškozovat pověst a práva jiných osob nebo zveřejňovat utajované informace, zároveň ale nesmí být nad rámec této hranice omezována jeho primární povinnost sdělovat informace a myšlenky o veškerých záležitostech veřejného zájmu, se kterou je nerozlučně spjato právo veřejnosti takové informace a myšlenky přijímat.¹⁵³

V kauze *Feldek proti Slovensku* se ESLP ještě blíže zabýval otázkou vymezení hranice odpovědnosti novinářů za zveřejněné informace. Jednak připomněl své stanovisko k třídění zveřejněných informací dle jejich obsahu na fakta a hodnotové soudy (*Lingens proti Rakousku*¹⁵⁴), jednak se zabýval zvláštním postavením politiků, jako osob veřejného zájmu, kteří dle jeho názoru musí na rozdíl od „běžných osob“ projevovat větší míru tolerance k detailnímu zkoumání či posuzování politikova jednání a jeho osobnosti ze strany veřejnosti. Omezení svobody slova tisku dle druhého odstavce čl. 10 Evropské úmluvy na ochranu práv a základních svobod by připadalo v úvahu za situace, kdy by publikování předmětných informací a myšlenek nebylo v souladu s kritériem „naléhavé společenské potřeby“, nebo by nebylo motivováno legitimním cílem, nebo kdyby forma jejich publikování byla vzhledem ke sledovanému cíli nepřiměřená. Zároveň dal ESLP jasně najevo své stanovisko k odpovědnosti novinářů za publikování tvrzení a názorů jiných osob, když stanovil, že případné trestání novinářů za šíření informací a myšlenek pocházejících od druhých osob v rozhovoru by znamenalo vážné narušení novinářské povinnosti informovat o věcech veřejného zájmu.¹⁵⁵

V rozhodnutí případu *Bladet Troms a Stensaas proti Norsku* se ESLP taktéž věnoval problematice omezení svobody projevu a práva na informace, když stanovil, že ochrana zmíněných práv není zcela neomezená, a to ani v případech, kdy se tisk věnuje otázkám ve veřejném zájmu. Ruku v ruce s výkonem těchto svobod jdou totiž také povinnosti a odpovědnost, jejichž dopad se projeví zejména v případech ohrožení či poškození dobré pověsti soukromých osob. Faktická konstatování novinářů, které by popsaly útok na osobnostní právo jiného mohly představovat, pak v tomto světle požívají právní ochrany svobody slova jen

¹⁵³ Rozhodnutí ESLP ve věci *De Haes a Gijssels proti Belgii*, ze dne 24. 02. 1997.

¹⁵⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci *Lingens proti Rakousku*, ze dne 08. 07. 1986.

¹⁵⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci *Feldek proti Slovensku*, ze dne 12. 07. 2001.

za podmínky, že novináři zveřejnili informace nejen ve veřejném zájmu, ale především v dobré víře, s cílem poskytnout veřejnosti důvěryhodné a obsahově přesné informace způsobem, který je v souladu s novinářskou etikou. K otázce rozsahu povinnosti novináře ověřovat pravdivost informace, které chce publikovat, soud uvedl, že je třeba vždy zkoumat, zda v konkrétním případě existují zvláštní důvody zproštění této povinnosti, které závisí jednak na předpokládané intenzitě zásahu do osobnostních práv jiného, který může publikace předmětných informací způsobit, jednak na míře, v jaké se mohl novinář rozumně domnívat, že jsou dané informace důvěryhodné.¹⁵⁶

V rozsudku *Yordanova a Toshev proti Bulharsku* ESLP připomenul, že: „*zpráva je zbožím podléhající rychlé zkáze a zpoždění jejího vydání, a to i na krátkou dobu, jí může zcela zbavit její hodnoty a přínosu.*“ Zároveň ESLP upozornil, že výše popsané faktory ochrany svobody slova se musí u konkrétních informací posuzovat dle pohledu novináře v rozhodné době, nikoliv s odstupem času.¹⁵⁷

Na zmíněná rozhodnutí ESLP navázal Ústavní soud České republiky svým nálezem sp. zn. *I ÚS 367/2003*, ve kterém se věnoval nezbytnosti určité míry tolerance veřejně činných osob, již mají povinnost, už z povahy jejich společenského postavení a profese, akceptovat větší míru kritiky, než „běžné“ soukromé osoby. Mezi důvody, proč tomu tak je, Ústavní soud uvedl podporu veřejné diskuze o věcech veřejných a právo na svobodné vytváření vlastních názorů. K rozlišení zásahu do osobnostních práv uvedením faktické nepravdy od zásahu, způsobeným negativním hodnotícím soudem, u kterého je z podstaty věci vyloučen důkaz pravdivosti, se Ústavní soud vyjádřil, že: „*To neznamená, že hodnotové soudy jsou zcela nenapadnutelné v rámci řízení na ochranu osobnosti. Tam kde je nějaké prohlášení hodnotovým soudem, může přiměřenost zásahu do osobnostních práv záviset na tom, zda existuje dostatečný faktický podklad pro napadené prohlášení, protože i hodnotový soud, bez jakéhokoli faktického podkladu, může být přehnaný.*“¹⁵⁸

V nálezu sp.zn. *IV. ÚS 23/2005* Ústavní soud definoval kritéria posouzení konfliktu svobody slova a práva na informace s právem na ochranu osobnosti tak, že v každém individuálním případě zveřejnění difamující informace o jiné osobě je nutné posoudit a zkoumat následující:

¹⁵⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci *Bladet Tromso a Stensaas proti Norsku*, ze dne 20. 05. 1999.

¹⁵⁷ Rozhodnutí ESPL ve věci *Yordanova a Toshev proti Bulharsku*, ze dne 02. 10. 2012.

¹⁵⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 03. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/2003.

- Zda v době zveřejnění sdělení existovaly rozumné důvody, proč se spoléhat na pravdivost difamační informace.
- Zda byly učiněny kroky k ověření pravdivosti předmětné informace, a to v míře a intenzitě, ve které bylo ověření skutečně možné a definitivní.
- Zda osoba, která zveřejnila difamující informaci, měla důvod nedůvěřovat pravdivosti této informace.

Pokud nebyly požadavky č. 1 a 2 splněny nebo osoba vědomě šířila nepravdivou difamující informaci, nelze dle Ústavního soudu zveřejnění takovéto informace pokládat za legitimní a rozumné, což se týká „osob soukromých,“ stejně jako „osob veřejného zájmu.“ Za stejně nelegitimní a nerozumné je přitom považováno také zveřejnění informace, kdy šířitel její pravdivost neověří dotazem u osoby, které se daná informace týká a nezveřejní její stanovisko, ledaže by tento postup nebyl objektivně možný nebo zcela zjevně nutný. Pro posouzení legitimacy zveřejnění difamující informace je podstatné také zkoumání motivu s jakým tak šířitel učinil. V případě, že zveřejnění bylo motivováno především touhou po poškození dobré pověsti a cti osoby, které se informace týká, přičemž ani sám šířitel informaci nevěřil nebo ji zveřejnil bezohledně a hrubě nedbale, aniž by si ověřil její pravdivost, opět nelze legitimitu zveřejnění dovodit.¹⁵⁹

Po tomto nastínění rozhodovací praxe výše uvedených soudů, na kterou velmi často při svém rozhodování odkazuje i Nejvyšší soud České republiky,¹⁶⁰ můžeme přikročit k vlastní problematice trestného činu pomluvy spáchané novinářem a ke specifikům, která k ní patří.

V první řadě, je nutné si uvědomit, že náležité prokázání naplnění všech znaků skutkové podstaty pomluvy, složité samo o sobě i obecně, může být u pachatele-novináře ještě komplikovanější, a to v případě, kdy novinář zahrnul do svého článku údaj, o kterém tvrdí, že o jeho nepravdivosti nevěděl. Vodítkem k prokázání klíčové subjektivní stránky, o které se mohou orgány činné v trestním řízení bezpochyby opřít, je výše zmíněný požadavek Ústavního soudu na důsledné ověřování pravdivosti difamujících informací, přičemž jakýkoliv ukazatel důvěryhodně zpochybňující pravdivost informace, o kterém novinář před zveřejněním zprávy věděl, by představoval důkaz novinářova nepřímého úmyslu pomluvu spáchat. Jestliže se ale novinář difamující informaci žádným způsobem ověřit nepokusil a v trestním řízení trval na své

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 07. 2007, sp. zn. IV ÚS 23/2005.

¹⁶⁰ Kupříkladu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 149/2014-40.

dobré víře v pravdivost dané zprávy a dobrém úmyslu ji zveřejnit, což by se jiným způsobem nepodařilo vyvrátit. V takovém případě by se sice jednalo o nelegitimní zveřejnění informace, ale i přesto mám za to, že by orgány činné v trestním řízení mohly dovodit nejvýše vědomou nedbalost, protože z pouhé lhostejnosti nelze prokazatelně dovodit srozumění pachatele s možným trestně relevantním následkem jednání, a tudíž úmysl nepřímý. Za této situace by pak novináře pochopitelně nebylo možné trestně stíhat za úmyslný trestný čin pomluvy, který vědomost o nepravdivosti informace předpokládá, a namísto novináře, by měly být stíhány osoby, které lživé informace novináři poskytly ke zveřejnění. Na jedné straně tato právní konstrukce existuje pochopitelně na obranu svobody tisku a poskytuje mu ochranu v případě omylu, na druhé straně se objevují případy, kdy novináři zveřejňují informace z doslechu, které jsou jen obtížně ověřitelné a které mohou snadno jiné osoby výrazným způsobem poškodit. Přitom spoléhají právě na novinářskou licenci, která jim velí včas společnost informovat o záležitostech veřejného zájmu, přestože se spíš snaží získat v rámci konkurenčního zpravodajského prostředí výhodu a přilákat zjednodušenými až bulvárními závěry co nejširší publikum.

Za těchto okolností je na místě zmínit také související institut - právo novináře na utajení zdroje, podle kterého novinářům náleží právo odeprít soudu a dalším orgánům veřejné moci poskytnutí informace o původu nebo obsahu jimi získaných informací.¹⁶¹ Pro přiblížení dané problematiky spolu s podmínkami možné trestnosti novináře je vhodné podrobněji upozornit na rozhodnutí ESLP ve věci *Goodwin vs. Velká Británie* z roku 1996. Kauza se týkala novináře Williama Goodwina, který se domáhal ochrany svého práva neuvést informační zdroj podle čl. 10 Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod. Tímto způsobem se hájil vůči rozhodnutí britského soudu High Court of Justice, který odsoudil p. Goodwina k pokutě 5.000,- liber pro pohrdání soudem za to, že neuposlechl jeho nařízení k označení osoby, která mu poskytla citlivé informace o ekonomické situaci obchodní společnosti Tetra a která patrně taktéž ukradla dokument, v němž byla daná data obsažena. Stalo se to přitom za situace, kdy k otištění Goodwinova článku zveřejňujícímu tyto informace nedošlo, a to pro vydání prozatímního soudního příkazu, jenž publikaci článku zakázal. Evropský soud dal v tomto případě novináři za pravdu a shledal porušení čl. 10 Evropské úmluvy na ochranu práv a základních svobod. V odůvodnění pak ESLP konstatoval, že institut ochrany novinářských zdrojů je jednou ze základních podmínek svobody tisku a absence takovéto ochrany by mohla zdroje odradit

¹⁶¹ Viz §16 zákona č. 46/2000 Sb. *o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).*

od pomáhání tisku při informování veřejnosti o záležitostech veřejného zájmu. Vzhledem k významu institutu, pak může být soudní nařízení příkazující odhalit informační zdroj v souladu s čl. 10 Úmluvy jen za předpokladu, že převažují požadavky veřejného zájmu. Zájem společnosti Tetra na odhalení osoby, která svým jednáním ohrozila její mediální obraz, neshledal ESLP rovnocenným vůči zájmu na ochraně institutu práva novináře nevyzradit zdroj. ESLP proto uzavřel, že vyměřená pokuta i nařízení, příkazující novináři svůj zdroj odtajnit, byly nepřiměřenými prostředky a došlo jimi k porušení čl. 10 Úmluvy.¹⁶²

Toto pojetí ochrany svobody projevu tisku nás ovšem dostává v případě pomluvy spáchané tiskem do ještě svízelnější situace. Představme si případ, kdy se koná prověřování ohledně podezření ze spáchání trestného činu pomluvy prostřednictvím tisku. Jestliže novinář – autor difamující otištěné zprávy, ve které se odvolává na důvěryhodný utajený zdroj, využije svého práva na utajení zdroje, bude v trestním řízení velmi obtížné posoudit, zda uveřejnil lež v úmyslu někoho poškodit, a je proto pachatelem, nebo tak jednal z pouhé nedbalosti a trestně odpovědným by měl proto být jeho informátor, ledaže by orgány činné v trestním řízení dohledali zdroj nepravdivých informací jiným způsobem.

Pojistkou pro případy, kdy převažuje veřejný zájem nad ochranou tisku jako hlavním informačním zdrojem společnosti, bylo uzákonění výjimky z možného uplatnění práva novináře odepřít odtajnění zdroje svých informací. Ta se týká situace, kdy by se novinář tímto svým jednáním dopustil trestného činu nadřezování.¹⁶³ V případě trestního řízení týkající se pomluvy se ovšem ukazují trhliny této pojistky a to z toho důvodu, jak je skutková podstata deliktu nadřezování koncipována. Subjektivní stránka totiž výslovně vyžaduje, aby novinář úmyslně pachatele chránil s cílem umožnit pachateli vyhnout se trestnímu stíhání, trestu, ochrannému opatření nebo jejich výkonu. Nabízí se tedy obecná otázka, zda je možné novinářovo odmítnutí, udat zdroj svých informací, pokládat za dostatečné naplnění subjektivní stránky nadřezování, když není známo, zda tato osoba sdělovala novináři nepravdivé informace úmyslně nebo taktéž jen z nedbalosti, a chybí tedy jasný důkaz, že novinářův informátor je zároveň hledaným pachatelem trestného činu.¹⁶⁴ I vzhledem k výše popsanému případu *Goodwin vs. Velká Británie*, kdy bylo judikováno, že k prolomení práva na ochranu zdroje opravňuje jen ještě důležitější veřejný zájem, se přikláním k názoru, že u trestného činu pomluvy nelze problém znění skutkové

¹⁶² Rozsudek ESLP ve věci *Goodwin proti Velké Británii*, ze dne 27. 03. 1996.

¹⁶³ Viz § 366 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

¹⁶⁴ BARTOŇ, Michal. *K některým problematickým aspektům odpovědnosti vydavatelů a novinářů za obsah tisku v právu ČR*. Právní rozhledy 12/2003, 615 s.

podstaty nadřování výkladem překlenout. Důvodem je, že veřejný zájem na odsouzení pachatele je v případě pomluvy mnohem menší než u jiných skutkových podstat, a proto rozhodně nedosahuje úrovně zájmu poškozeného na odsouzení pachatele. V takovém případě by pak nemohlo být novinářovo jednání pokládáno za nadřování pachateli a daná zákonná výjimka by se stala neaplikovatelnou. Jak případ prověřování spáchání trestného činu pomluvy dopadne, je pak nasnadě.

Protože orgány činné v trestním řízení nebudou moci dovodit novinářův úmysl z pouhého využití práva odmítnout odtajnit zdroj, které je mu garantováno jak českým právním řádem, tak Evropskou úmluvou na ochranu lidských práv, lze se domnívat, že za předpokladu, že nebude jiným způsobem totožnost zdroje odhalena, a nepodaří se zjistit bližší okolnosti sdělení nepravdivých informací nebo prokázat skutečnosti o novinářově úmyslu pomluvu spáchat, nebude možné bez pochybností učinit jednoznačný závěr, koho za pachatele pomluvy označit. Jedná se tedy o bezvýhodnou situaci, kdy nelze zjistit, zda je skutečným pachatelem pomluvy sám novinář, jeho informátor nebo úplně jiná osoba a trestní řízení by muselo skončit na samém začátku - odložením věci dle § 159 a) odst. 4 trestního řádu.

De lege ferenda se nabízí výše zmíněnou komplikovanou situaci alespoň z části snadno vyřešit obohacením trestního zákoníku o „staronový“ trestný čin tzv. tiskové nedbalosti.¹⁶⁵ Jeho skutková podstata v minulosti postihovala nedbalostní jednání šéfredaktora periodického tisku či jiných hromadných sdělovacích prostředků, případně jeho pověřeného zástupce, za jednání, kdy v rámci výkonu své funkce nedbalostně způsobili spáchání trestného činu prostřednictvím obsahu jim svěřeného informačního prostředku. Je pochopitelné, že v situaci, kdy české právo s termíny šéfredaktor či novinář nepracuje, by jeho znění muselo být upraveno, avšak podstata by mohla zůstat zachována. Dle mého názoru by tento trestný čin skutečně vyřešil problém nedostatečného ověřování pravdivosti publikovaných informací. Rozšířením subjektivní stránky o formy nedbalosti by umožnil potrestání i těch osob, které se svou lhostejností nebo leností bez pochyby podílejí na mnohonásobně zvýšeném účinku ať už deliktu pomluvy nebo deliktu šíření poplašné zprávy,¹⁶⁶ což by ani žádným způsobem neodporovalo rozhodovací praxi ESLP a místních soudů včetně soudu Ústavního, které na nutnosti ověřovat důvěryhodnost informací před jejich zveřejněním v rámci rozhodování jednotlivých novinářských kauz staví. I přesto se ale domnívám, že by takové řešení opět vzbudilo vlnu odporu jak ze strany novinářské obce, tak

¹⁶⁵ Tento delikt byl zahrnut § 170 písm. a) do trestního zákona č. 140/1961Sb. novelizujícím zákonem č. 81/1966 Sb., která navázala na prvorepublikovou úpravu, a platil až do vydání zákona č. 175/1990 Sb.

¹⁶⁶ Viz § 357 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

ze strany laické a bylo by tak pro zákonodárce velice obtížné tuto novelizaci obhájit. Zároveň nelze ani odhlédnout od faktu, že na mezinárodním poli neustále sílí názor, že stíhání deliktu pomluvy by se nemělo v současné době vůbec odehrávat pro jeho soukromoprávní charakter na poli trestního práva a výše popsané rozšíření trestnosti, ještě ke všemu na novináře, by bezesporu vrhalo na právní řád České republiky špatné světlo.

6. Komparativní zpráva Mezinárodního tiskového institutu (IPI) ke kriminalizaci pomluvy v členských státech Evropské unie

Mezinárodní tiskový institut (*International press institute* - dále jen „IPI“) je nevládní mezinárodní organizací, která byla založena roku 1950 a sídlí ve Vídni. Nyní je zastoupena ve více než 120 státech světa, kde si klade za cíl střežit kvalitu a nezávislost žurnalistiky, jakožto nezbytné služby poskytované veřejnosti za účelem ochrany demokracie a lidskoprávních zásad, tak aby byly zaručeny svoboda projevu a právo na informace, prosté jakéhokoli právního podkladu pro nastolení cenzury anebo jiné formy represe ohrožující nezávislost médií. Mezi hlavní nástroje, které IPI ke své činnosti používá, patří vydávání nezávazných doporučení ke klíčové legislativě a s tím související spolupráce s vládami jednotlivých zemí, zprostředkování mezinárodní spolupráce a setkávání novinářů a neustálé mapování aktuálního stavu ochrany nezávislosti médií.¹⁶⁷

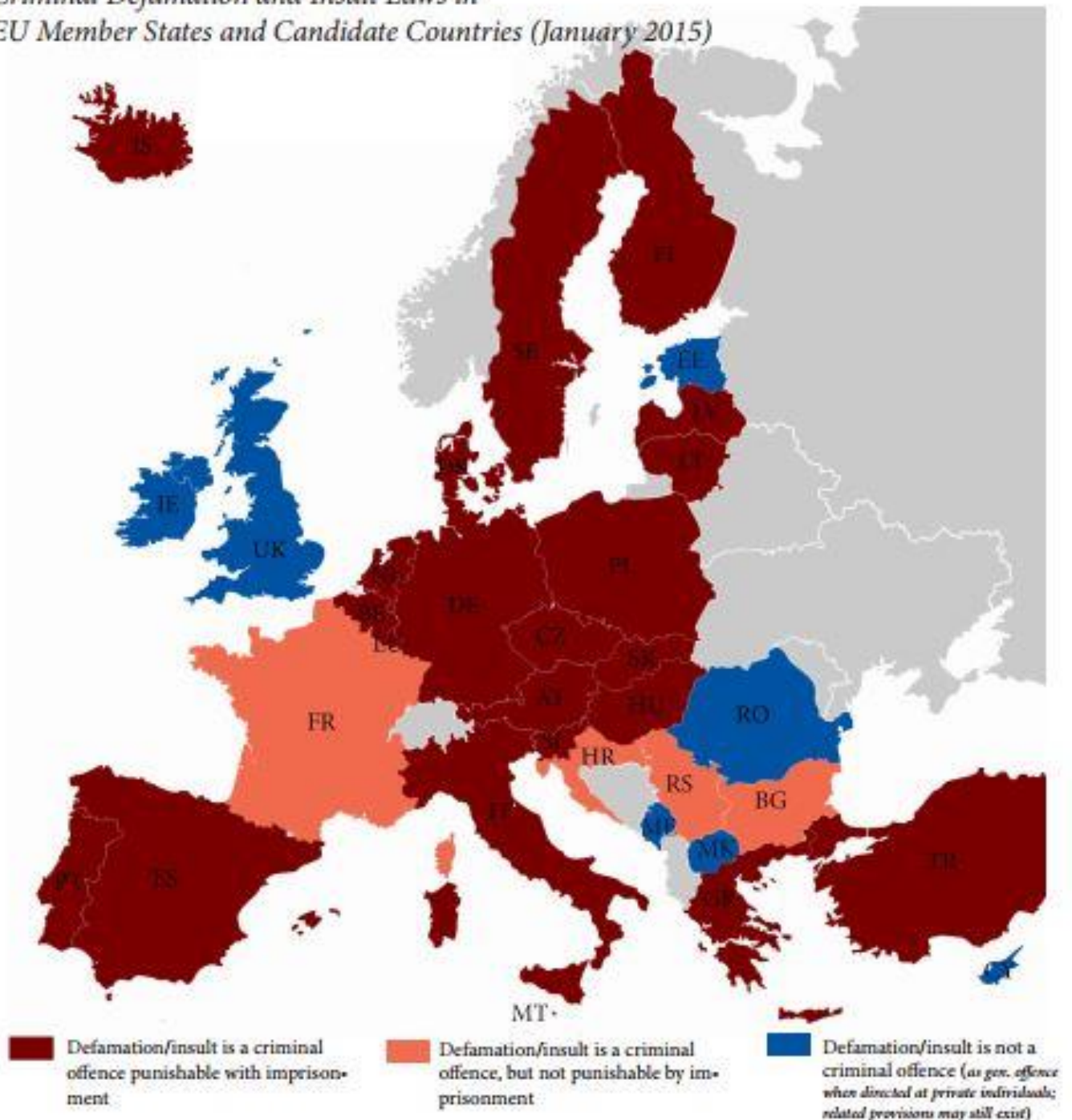
V lednu 2015 IPI vydala zprávu popisující stav kriminalizace pomluvy ve všech 28 státech Evropské unie a pěti kandidátských zemí (Černá Hora, Island, Makedonie, Srbsko a Turecko). Tato zpráva vznikla za finanční podpory Evropské komise a Evropského střediska pro svobodu tisku a sdělovacích prostředků. Hlavním zdrojem porovnávaných dat bylo studium znění trestních zákonů jednotlivých států, jejichž správné pochopení v rámci pojetí celého právního řádu bylo posléze ověřeno vyjádřením právníků, kteří vykonávají právní praxi v místě zkoumané právní úpravy. Na základě takto získaných a ověřených informací, přehledně zpracovaných do tabulek nebo statistických map, IPI přináší velmi zajímavý obraz soudobého přístupu evropských států k ochraně cti a dobré pověsti a míře poskytované ochrany svobody projevu a právu na informace.¹⁶⁸

¹⁶⁷ IPI: Gglobální spolupráce pro svobodu médií. In: ipi.media [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://ipi.media/about/>.

¹⁶⁸ GRIFFEN, Scott. *Out of balance, Defamation Law in the European Union: A Comparative Overview for Journalist, Civil Society and Policymakers*. Vídeň: International Press Institute, 2015. 3 s. In: ipi.media [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://ipi.media/out-of-balance/>.

Zpráva nejdříve představuje statistické údaje k lednu roku 2015 o tom, ve kterých státech je možné za spáchání trestného činu pomluvy uložit trest odnětí svobody (tmavě červená), ve kterých státech je pomluva trestným činem, za který tento trest uložit nelze (růžová), a ve kterých státech pomluva není trestným činem (modrá).¹⁶⁹

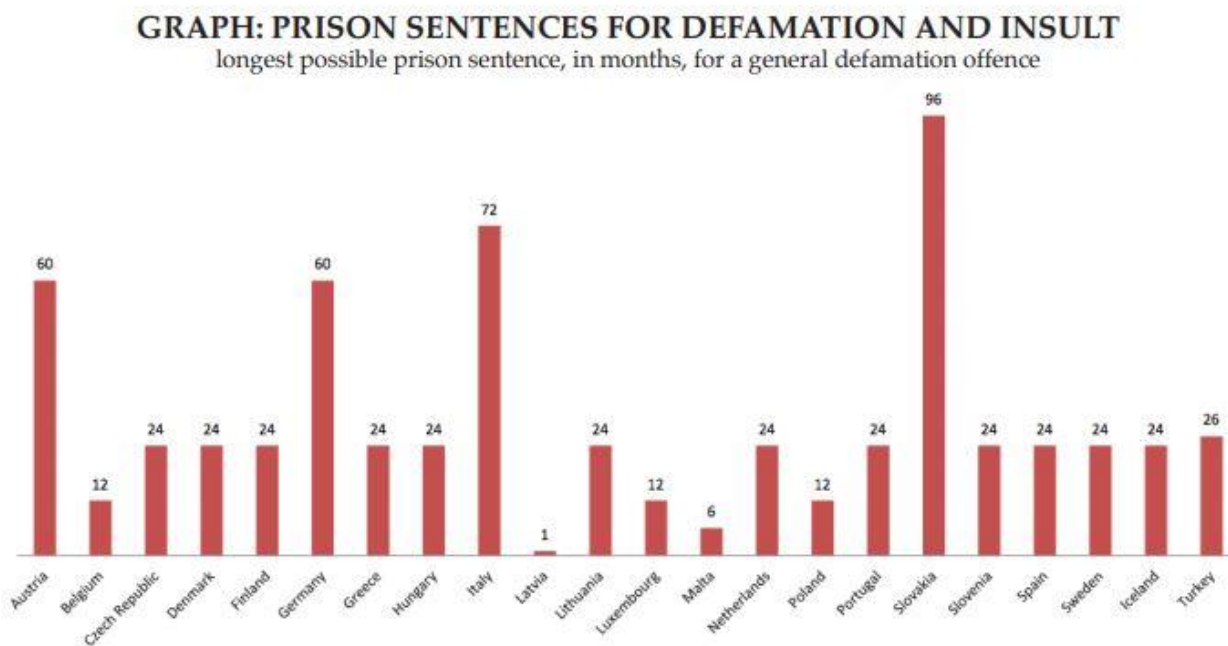
Criminal Defamation and Insult Laws in EU Member States and Candidate Countries (January 2015)

¹⁶⁹ GRIFFEN, Scott. 2015. op.cit. 6 s.

Z mapy je patrné, že pomluva je považována za trestný čin v drtivé většině zkoumaných států. Pouze pět z nich (Kypr, Estonsko, Irsko, Rumunsko a Velká Británie) pomluvu za trestný čin nepovažuje, je ale třeba upozornit, že jejich trestní zákony stále obsahují skutkové podstaty směřující kupříkladu proti urážkám v armádě, urážkám představitelů ostatních států nebo pomlouvání zemřelých. Z 23 zemí EU, ve kterých je pomluva trestným činem, umožňuje 20 států uložit trest odnětí svobody, výjimkou jsou Bulharsko, Chorvatsko a Francie. Zároveň je ale třeba zdůraznit, že uložení tohoto trestu je ve většině států považováno za krajní prostředek a pachatelé pomluvy bývají trestáni mírnějšími formami trestu. V Nizozemí a ve Španělsku lze například uložit trest ztráty politických práv, mezi které patří právo volit nebo zastávat veřejnou funkci. Velmi častou alternativou je také uložení trestu zákazu činnosti.

Maximální výši trestu odnětí svobody, kterou je možné v jednotlivých státech pachateli trestněprávního deliktu pomluvy uložit, ukazuje následující graf. (Údaj je uváděn v měsících.)¹⁷⁰

Průměrně je maximální trestní sazba trestu odnětí svobody stanovena do 2 let, znění deliktu pomluvy v České republice tedy není na úrovni kontinentálního práva výjimkou. Státem, který se výrazně odchyľuje, je Slovensko, kde pachateli za specifických okolností hrozí trest odnětí svobody až na 8 let. Situace v ostatních sousedních státech České republiky je následující: v Německu a Rakousku může být pachatel omezen na svobodě až na pět let, v Polsku na jeden

¹⁷⁰ GRIFFEN, Scott. 2015. op.cit. 11 s.

rok. Zpráva IPI dále upozorňuje na fakt, že i přes judikaturu ESLP, která poskytuje osobám působícím ve veřejných funkcích nebo v politice menší ochranu osobnostních práv oproti „běžným“ lidem, čtrnáct ze sledovaných států má ve svém trestním zákoně obsažený trestný čin stíhající urážku nebo pomluvu úřední osoby či představitelů státu, který je v případě šesti států trestán dokonce přísněji než delikt pomluvy, chránící čest všech lidí bez rozdílu.¹⁷¹

Neméně zajímavé zjištění pochází z porovnání jednotlivých znění trestného činu pomluvy. Pouze česká a slovenská právní úprava přesně definuje pomluvu jako šíření nepravdivé informace, která může jinému způsobit ve značné míře újmu na důstojnosti a cti a zasáhnout tak jeho osobnostní práva. V ostatních státech je definice pomluvy mnohem obecnější a umožňuje tak velmi široký výklad.¹⁷² Není výjimkou, že se znění trestného činu omezují pouze na zásah do důstojnosti a cti jiného, přičemž mnohdy není ani výslovně stanoven požadavek na nepravdivost šířené informace. Některé státy, mezi které patří např. Dánsko, Německo nebo Polsko, považují vedle pomluvy za trestný čin také urážku – tedy negativní hodnotící soud o jiném, která ovšem musí dosáhnout určité intenzity nebo musí být uštědřena za zákonem předvídaných okolností.¹⁷³ Pomlouvání osob zemřelých je trestným činem v 17 evropských státech.¹⁷⁴ Některé z nich tomuto jednání věnují zvláštní skutkovou podstatu, která chrání jednak čest mrtvého, jednak čest jeho příbuzných.¹⁷⁵ Zároveň některé státy stanoví časovou lhůtu, do které lze čest zemřelého v rámci trestního řízení chránit.¹⁷⁶

V neposlední řadě je vhodné zmínit také fakt, že v 15 zkoumaných státech je považováno za trestný čin nebo přinejmenším jako přestupek také rouhání.¹⁷⁷ Trest odnětí svobody je přitom možné za tento veřejnoprávní delikt uložit ve všech státech. Výjimkami jsou Itálie a Severní Irsko, kde je situace nejasná.

¹⁷¹ Jedná se o státy: Belgie, Bulharsko, Francie, Dánsko, Estonsko, Itálie, Litva, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Slovensko, z nichž přísnější právní úpravu mají Bulharsko, Francie, Itálie, Německo, Nizozemí a Portugalsko.

¹⁷² Jedná se o státy: Portugalsko, Polsko a Turecko.

¹⁷³ GRIFFEN, Scott. 2015. op.cit 18 s.

¹⁷⁴ Tamtéž 19 až 20 s.

¹⁷⁵ Jedná se o státy: Kypr, Německo, Dánsko, Litva.

¹⁷⁶ Kupříkladu v Portugalsku zákon stanoví lhůtu 50 let ode dne smrti pomlouvaného, v Dánsku je tato možnost omezena pouze na 20 let, tato lhůta ale neplatí, konal-li pachatel ve zlé víře.

¹⁷⁷ Jedná se o státy: Rakousko, Kypr, Dánsko, Finsko, Německo, Řecko, Itálie, Malta, Polsko, Portugalsko, Španělsko, Severní Irsko, Island, Turecko, Francie pro území Alsace Moselle.

7. Obhajoba Pomluvy jako trestného činu

Otázka, zda má pomluva jako trestný čin v trestním zákoníku a potažmo také v demokratickém právním státě stále své obhajitelné místo, opakovaně vyvolává diskuze ať už v rámci odborné obce, nebo mezi právními laiky.

Odpůrci ponechání trestného činu pomluvy v první řadě pomluvu označují za relikv minulosti, který díky své povaze zásahu do osobnostních práv a nízkému veřejnému zájmu na jeho potrestání již nemá v moderním trestním právu místo.¹⁷⁸ Druhým často používaným argumentem je poukázání na časté zneužívání nástrojů trestního práva, pro řešení charakterem spíše občanskoprávních sporů, které zbytečně zatěžují justici spolu s dalšími orgány činnými v trestním řízení, a může tím tedy docházet k neadekvátnímu prodlužování vyřízení jiných trestních kauz.¹⁷⁹

Naproti tomu stoupeníci ponechání pomluvy v trestním zákoníku i do budoucna hájí tento delikt jako možnost potrestat závažná jednání, na které prostředky občanského ani správního práva dle zásady subsidiarity trestní represe nestačí. Delikt pomluvy, byť bagatelní, chápou jako vyjádření postoje právního státu k ochraně důstojnosti, cti, dobré pověsti, jména a soukromí jako jedné z nejdůležitějších lidskoprávních hodnot.¹⁸⁰

Mezi těmito hraničními názorovými skupinami se pak vyskytuje ještě třetí názorový proud, který se sice dokáže ztotožnit s tvrzením, že na stíhání trestného činu pomluvy existuje minimální veřejný zájem, a proto by k projednání vzniklé újmy mělo plně dostačovat civilní řízení. (Obzvláště když v souvislosti s přijetím občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. se civilním soudům otevřela možnost uložit náhradu újmy, která může mít vedle reparační funkce také sankční charakter.) Druhým dechem ale vzápětí upozorňují na obtíže v průběhu dokazování spojené především s povinností dostat břemeno tvrzení a důkaznímu břemenu, spolu s nedostatečnou mírou veřejného odsouzení zavrženíhodného chování škůdce.¹⁸¹ Většinou se tedy jejich odpověď omezí na šalamounské konstatování, že současná podoba civilního řízení

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestním právem se má šetřit*. 2009. In: lidovky.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/trestnim-pravem-se-ma-setrit-dii/noviny.aspx?c=A090112_000020_in_noviny_sko&klic=229457&mes=090112_0.

¹⁷⁹ HERCZEG, Jiří. *Případ Erdogan a meze přijatelné kritiky veřejně činných osob*. Bulletin advokacie, 2016. č. 7-8, 24 s.

¹⁸⁰ VOJÁČEK, Ladislav. 2006. op.cit. 23 s.

¹⁸¹ VLK, Václav. *Verbální trestné činy kolidují s ústavním právem na svobodu projevu*. 2016. In: ceska-justice.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/01/advokat-vaclav-vlk-verbalni-trestne-ciny-koliduji-s-ustavnim-pravem-na-svobodu-projevu/>.

nedává v případě pomluv dostatečné záruky dosažení spravedlnosti, a je tedy pro praxi nutné přimhouřit oči a umožnit poškozenému využít pro úspěch ve věci také prostředky trestního práva.

7.1. Proč trestný čin pomluvy v trestním zákoníku ponechat

Důvod, proč byla pomluva mezi trestnými činy jako jedna z posledních ustanovení chránící čest a dobrou pověst fyzických osob v trestním zákoníku ponechána, jsem zmiňovala v kapitole mapující vývoj trestání pomlouvání během 20. století. Zjednodušeně lze říci, že k tomu vedla snaha zákonodárce odvrátit obavy z umenšené ochrany osobnostních práv jednotlivce, k čemuž mohlo dojít jednak výrazným právním posílením práva na svobodu projevu, jednak novelizací trestního zákona č. 175/1990 Sb. Ta měla za cíl odstranit ustanovení formující socialistické pojetí trestního práva jako takového a s tím také související skutkové podstaty, které nejenže svou přísností nebo svým chráněným objektem omezovaly člověka na jeho základních právech a svobodách, ale byly také základním stavebním kamenem pro fungování cenzury a šíření státní propagandy. Trestný čin pomluvy tedy po Sametové revoluci v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. zůstal jako pojistka před zásahy do cti a dobré pověsti značné intenzity a byl i přes výše naznačené rozepře ponechán také v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.

Zajímavý argument, proč by měla pomluva z trestních zákonů demokratických států postupem času vymizet, přináší anglický právník B. J. Anstey. Na základě porovnání trestnosti pomluvy v Anglii & Walesu s Jihoafrickou republikou totiž dochází k závěru, že trestání pomluvy prostřednictvím trestního práva je obhajitelné pouze ve státech, kde funguje určitý systém „kastovního“ dělení společnosti, a není zde tudíž dovoleno člena vyšší společenské třídy urážet, pomlouvat nebo jinak útočit na jeho čest. Naproti tomu autor uvádí, že čím vyspělejší demokratický stát je, tím víc se zmenšuje potřeba trestně stíhat pomlouvání jiných osob, protože čest jako hodnota v moderní demokratické společnosti nemá již tak zásadní roli, resp. není měřítkem důležitosti jednotlivých osob v rámci celého společenství se sociálním, ekonomickým nebo až existenčním dopadem. Ačkoli je tento závěr zcela pochopitelný, na rozdíl od autora se domnívám, že potřeba trestně stíhat a potrestat nejzávažnější formy pomluvy nikdy zcela nezmizí, a to ani v situaci, kdy bude stát pokládán za stát vyspělé demokracie. Je sice pravdou, že důvod trestání pomluv v autoritářských státech jakým je ochrana „kastovního“ nebo politického zřízení společnosti postupnou demokratizací zanikne. Na druhou stranu ale postupnou demokratizací vyvstane potřeba zajistit komplexní ochranu individuálním

osobnostním právům každého člověka, a to od okamžiku, kdy bude každé lidské bytosti ve státě přiznán status osoby s nezadatelným, nezcizitelným, nepromlčitelným a nezrušitelným právem na důstojnost a ochranu cti. Považuji tedy za logické zachování trestného činu pomluvy v trestním právu demokratických právních států i nadále, byť by mělo být jeho uplatnění v praxi omezeno jen na nejzávažnější případy. Proti teorii B. J. Ansteye stojí také současný stav trestnosti pomluvy na evropském kontinentu, kde většina vyspělých demokratických států EU pomluvu stále pokládá za trestný čin. Je třeba ovšem dodat, že se IPI, k této skutečnosti staví negativně a přinejmenším apeluje na zcela konkrétní formulaci skutkové podstaty v trestních zákonech spolu s přesným definováním pomlouvání jako takového, tak aby trestný čin pomluvy nemohl veřejné moci účelově posloužit k legálnímu omezení svobody slova, tisku a zastrašování politické opozice.¹⁸²

Než odpovím na otázku, nakolik současná právní úprava trestného činu pomluvy zahrnuje orgány činné v trestním řízení nápadem trestních oznámení, nejdříve představím některé ze závěrů, které vyplývají ze statistických údajů Policejního prezidia České republiky,¹⁸³ které mám k dispozici za období 1994-2016.

- V době od **1. 1. 1994 do 31. 12. 2009** bylo zahájeno přípravné řízení pro podezření ze spáchání trestného činu pomluvy dle § 206 TZ č. 140/1961 Sb. průměrně ve 131 případech za rok.
- Žádný z těchto případů nebyl v průběhu přípravného řízení státním zástupcem odložen dle § 159 a) odst. 1 trestního řádu.¹⁸⁴ Průměrně 42 případů ročně bylo státním zástupcem odloženo dle § 159 a) odst. 4 a 5.¹⁸⁵
- V průměrně 96 případech ročně bylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby pro podezření se spáchání trestného činu pomluvy. Z nich průměrně 42 případů bylo ukončeno návrhem podaným státnímu zástupci na podání obžaloby, v rámci jednotek případů ročně byl podán návrh státnímu zástupci na podání návrhu na potrestání.

¹⁸² GRIFFEN, Scott. 2015. op.cit. 21 s.

¹⁸³ Viz Statistické údaje týkající se prověřování a vyšetřování jednání, pracovně kvalifikovaného jako trestný čin pomluvy v letech 1994 až 2016, Policejní prezidium České republiky. 2017, uvedené v Příloze I.

¹⁸⁴ Viz § 159 písm. a) odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

¹⁸⁵ Státní zástupce může věc odložit, jestliže z výsledků prověřování vyplývá, že nastaly okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním. Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží též tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání.

- V době od **1. 1. 2010 do 31. 12. 2016** bylo zahájeno přípravné řízení pro podezření ze spáchání trestného činu pomluvy dle § 184 TZ č. 40/2009 Sb. průměrně v 95 případech za rok.
- Ani v této době nebyl žádný z těchto prověřovaných případů státním zástupcem odložen dle § 159 a) odst. 1 trestního řádu. Průměrně 49 případů ročně bylo státním zástupcem odloženo dle § 159 a) odst. 4 a 5 trestního řádu.
- Trestní stíhání konkrétní osoby bylo zahájeno v průměrně 62 případech ročně. Průměrně ve 20 případech bylo přípravné řízení ukončeno návrhem státnímu zástupci podat obžalobu, ve stejném počtu případů bylo přípravné řízení ukončeno návrhem státnímu zástupci na podání návrhu na potrestání.
- Za trestný čin pomluvy nebyla v roce 2016, stíhána žádná právnická osoba.¹⁸⁶

Z dostupných dat lze dle mého názoru vyvodit závěr, že ve většině případů, ve kterých se koná přípravné řízení pro podezření ze spáchání trestného činu pomluvy, dochází k zahájení trestního stíhání konkrétní osoby. Zároveň lze také bezpečně konstatovat, že více než polovina z těchto kauz je orgány činnými v trestním řízení následně doporučena k zahájení trestního řízení před soudem. Na základě výše uvedeného se domnívám, že trestný čin, pro který se zahajuje trestní řízení v řádech pouhých desítek případů ročně, nepředstavuje pro orgány činné v trestním řízení zvýšenou zátěž. Navíc jak ze statistik vyplývá, fáze prověřování trestného řízení zpravidla nekončí posouzením jednání dle zásady subsidiarity trestní represe jako správní či civilní delikt a tudíž odložením věci za účelem postoupení příslušnému státnímu orgánu, ale naopak - zahájením trestního stíhání a následným doporučením k zahájení trestního řízení před soudem. Mám tedy za to, že orgány činné v trestním řízení se skutečně převážně zabývají závažnými útoky na čest a dobrou pověst, u kterých shledávají veřejný zájem na potrestání pachatele a nejsou tedy pouze zneužívání poškozenými za účelem dosažení dostatečného množství důkazního materiálu pro vedení občanskoprávního řízení. K vlivu zavedení možnosti trestního stíhání právnických osob pro pomluvu se zatím nemohu nikterak konkrétně vyjádřit, protože statistických dat je zatím stále málo.

Ačkoli je trestný čin pomluvy dlouhodobě pokládán pro svou soukromoprávní povahu za spíše nepotřebnou skutkovou podstatu, myslím si, že jeho potřebnost se mnoha lidem

¹⁸⁶ V roce 2016 nabyl účinnosti zákon č. 183/2016 Sb. novelizující zákon č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*, která umožnila stíhat právnické osoby taktéž pro trestný čin pomluvy.

v budoucnosti ukáže a jeho uplatňování v praxi bude mnohem častější. Bude tomu tak hlavně díky neutuchajícímu rozvoji technologií a programů, které dokáží sbírat a využívat stále větší množství osobních dat svých uživatelů. Nezanedbatelným argumentem je také prakticky celosvětový dosah informací šířených po internetu, které v případě jejich nepravdivosti, mohou napáchat značné škody s velmi obtížnou možností nápravy. To vše se pravděpodobně odrazí ve výrazné poptávce po účinné ochraně dobré pověsti a cti před závažnými zásahy, protože bude zároveň sílit i společenský tlak na kladný mediální obraz jednotlivce, jehož úroveň se bude promítat nejen do uvědomování si hodnoty sebe sama ve společnosti, ale kupříkladu i do reálné možnosti získat pro sebe dobré zaměstnání, a tím pádem i do výše peněžních příjmů. Nabízí se otázka, zda je obhajitelné na tento nový fenomén reagovat také prostřednictvím trestního práva. Osobně se domnívám, že ano. Při výše nastíněné rostoucí nebezpečnosti zásahu do osobnostních práv člověka prostřednictvím pomluv totiž vzroste také veřejný zájem na potírání této nezákonné činnosti. Z těchto důvodů mám za to, že vyškrtnutí trestného činu pomluvy z trestního zákoníku není na místě. Souhlasím s podobou současného právního pojetí ochrany cti a dobré pověsti, kdy se závažnost jednání hodnotí dle intenzity zásahu prostřednictvím správního nebo trestního práva a kdy může osoba poškozená vymáhat zadostiučinění prostřednictvím občanskoprávního nebo adhezního řízení.

8. Návrhy *de lege ferenda*

Poslední kapitolu této diplomové práce jsem se rozhodla věnovat mým osobním návrhům na zlepšení stávající právní úpravy ochrany cti a dobré pověsti v rámci trestního práva a k vyjádření mého postoje k některým z návrhů uvedených ve věcném záměru připravované rekonstrukce trestního řádu, schváleném legislativní radou vlády.¹⁸⁷ Na závěr se vracím také k některým kontroverzním návrhům, o kterých je čas od času slyšet ze strany členů Parlamentu nebo široké veřejnosti, které se trestněprávní ochrany cti a dobré pověsti bezprostředně týkají.

8.1. Souhlas poškozeného jako podmínka zahájení trestního stíhání ve věci trestného činu pomluvy

Institut souhlasu poškozeného se zahájením trestního řízení pro taxativně vyjmenované trestné činy, obsažený v § 163 trestního řádu, představuje v rámci trestního práva významné odchýlení od povinnosti ctít procesně-právní zásady oficiality a legality. Jeho zavedením, které proběhlo novelou trestního řádu roku 1990, zákonodárce reagoval na do té doby právně neřešený konflikt mezi veřejným zájmem na stíhání pachatele a zájmem poškozeného, který mohl být pro svůj blízký vztah k osobě pachatele trestním stíháním taktéž nepřímo poškozen, byť nikoliv trestně.¹⁸⁸ Ačkoli původní znění § 163 trestního řádu se zahrnutím trestného činu pomluvy do taxativního výčtu trestných činů počítalo a byl zde obsažen až do konce roku 2009, nyní se na něj povinnost udělení souhlasu poškozeného pro zahájení trestního stíhání nevztahuje.¹⁸⁹ Protože k této změně nevidím důvod, navrhuji, aby byl trestný čin pomluvy do zmíněného ustanovení opět navrácen. Jak ze znění § 163 trestního řádu vyplývá, institut souhlasu poškozeného existuje s výjimkou znásilnění jen pro ty poškozené osoby, které jsou vůči podezřelému nebo obviněnému v manželském, příbuzenském nebo jiném blízkém vztahu. Ve vztahu k trestnému činu pomluvy, ale i k dalším charakterem svého chráněného objektu taktéž bagatelními trestnými činy, se jeví jako přinejmenším velmi zajímavý nápad na posunutí účelu zmíněného ustanovení „o úroveň výš“ tak, aby zároveň pomohlo orgánům činným v trestním řízení od jejich zatížení trestnou činností, na jejíž potrestání je veřejný zájem velmi malý. Řešení spočívá v zařazení zvláštního

¹⁸⁷ Usnesení vlády č. 996, *věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. 2008. In: novyportal.justice.cz [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupný z:

<http://novyportal.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.

¹⁸⁸ JELÍNEK, Jiří. 2014, op. cit. 901 s.

¹⁸⁹ Trestný čin pomluvy byl z taxativního výčtu vypuštěn novelou č.41/2009 Sb., účinnou od 1. 1. 2010, jejíž důvodová zpráva o konkrétním důvodu této změny mlčí a omezuje se na konstatování, že rozsah uvedených trestných činů bylo nutné opravit s ohledem na nové označení trestných činů v trestním zákoníku, přičemž jejich výčet zůstat v zásadě beze změn.

odstavce, který by stanovil, že k zahájení trestního stíhání pro určitý okruh trestných činů je vyžadován souhlas poškozeného vždy, a to i bez zákonného požadavku na jejich blízký poměr k podezřelému. Pro trestný čin pomluvy by to bylo jistě opatření vhodné a to z následujících důvodů. Nejdříve je nutné připomenout povahu objektu trestného činu pomluvy, jímž je subjektivní právo na čest a dobrou pověst, která vede k výrazné převaze zájmu poškozeného, spočívajícím ve veřejném odsouzení pachatelova jednání spolu s dosažením náhrady vzniklé újmy, nad veřejným zájmem na potrestání pachatele. Druhým důvodem podporujícím tuto právní úpravu je vedlejší, ale přesto pro osoby poškozené nezanedbatelný negativní efekt trestního řízení. Nepříjemné projednávání deliktu pomluvy totiž pro osoby poškozené může mít podobu pouze zbytečného jítření ran, které plně nevyváží ani eventuální dosažení spravedlnosti. Navíc je třeba vzít také v úvahu, že v případě pomluvy se může veřejným projednáváním pomluva dokonce dále šířit, a bylo by tedy na místě, aby poškozený mohl trestní stíhání svým neudělením souhlasu odmítnout. Mám za to, že výše popsané výrazné posílení postavení poškozeného by mohlo přispět také k větší motivaci pachatele k dobrovolné náhradě způsobené újmy poškozenému, ačkoliv je pravdou, že se zároveň jedná o účinek, kterého by mohli poškozené osoby v praxi lehce zneužívat.¹⁹⁰ Pro vyjádření podpory tomuto návrhu je dle mého názoru zásadní, kolika trestných činů by se tato zvláštní úprava týkala. V úvahu vedle pomluvy podle mě přichází nanejvýš trestný čin porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí dle § 183 trestního zákoníku nebo trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku dle § 220 trestního zákoníku. U jiných trestných činů považuji veřejný zájem na potrestání pachatele přinejmenším stejně silný jako zájem poškozené osoby, a proto mi tato novinka, která by byla zavedena jen kvůli jednomu, nebo v nejlepším případě kvůli několika trestným činům, připadá nadbytečná, ačkoli by v případě pomluvy mohla být z výše uvedených důvodů žádoucí.

8.2. Zavedení trestního stíhání na návrh poškozeného, soukromé žaloby a subsidiární obžaloby v trestním právu

Jak vyplývá z bodu 26 písm. E věcného záměru nového trestního řádu, má zákonodárce v úmyslu podrobněji pracovat se subjektem trestního řízení - osobou poškozenou. Té má nový trestní řád přiřknout širší pole působnosti v oblasti deliktů, které jsou charakteristické jednak svým vyústěním z konfliktu mezi pachatelem a poškozeným a jednak vzniklým následkem, který není z hlediska trestního práva nijak zvlášť závažný, a u nichž není veřejný zájem na potrestání pachatele. Způsob, jakým chce zákonodárce stávající trestní řád upravit, je zavedení institutu

¹⁹⁰ JIŘÍČEK, Pavel., MAREK Tomáš. 2014. op. cit. 113 s.

zahájení trestního stíhání na návrh poškozeného pro taxativně vymezený okruh trestných činů (dle záměru by se jednalo o drobné majetkové přečiny a přečiny proti občanskému soužití – tedy především trestný čin pomluvy). Není ovšem vyloučena ani varianta, kdy by mohlo být přistoupeno k zavedení alternativního řešení – institutu soukromé žaloby nebo institutu subsidiární obžaloby.¹⁹¹ V následující části proto nyní nastíním hlavní znaky právní úpravy všech tří variant. Protože nejsou poslední dva instituty v záměru rekonstrukce trestního řádu zmíněny, budu vycházet z jejich pojetí, které jako nejvhodnější variantu pro českou právní úpravu představil ve své publikaci T. Gřivna, dnes předseda pracovní komise pro trestní právo legislativní rady vlády.

Zahájení trestního stíhání na návrh poškozeného

- Jedná se o institut, který umožňuje osobě poškozené za určitých předpokladů disponovat s trestním řízením. Zjednodušeně jej lze označit za podmínku pro pokračování přípravného stádia řízení, která v situaci, kdy není návrh poškozeného podán a podmínka tedy není splněna, je výrazem nezájmu poškozeného na zahájení trestního stíhání.¹⁹²
- Týká se taxativního výčtu trestních činů, které se vyznačují svou menší závažností a u kterých je presumována absence veřejného zájmu na potrestání pachatele.
- K podání návrhu poškozeným není vyžadován jeho blízký vztah k osobě podezřelého.
- V situacích, které právní úprava předvídá (poškozený zemřel, trpí vážnou duševní poruchou, pro kterou byl omezen na svéprávnosti atd.) není návrh na zahájení trestního stíhání potřeba.
- V situaci, kdy není známa totožnost poškozeného, nebo není možnost, jak jej kontaktovat, aby návrh na zahájení trestního stíhání podal, je stanoven postup pro pokračování v přípravném řízení *ex officio* s výjimkou možnosti podat obžalobu.
- Návrh na zahájení trestního stíhání je možné vzít zpět a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Přičemž platí nevyvratitelná domněnka zpětvzetí návrhu z důvodu nečinnosti poškozeného.¹⁹³

¹⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád je pro společnost, nikoli pro soudce a státní zástupce. 2014. In: ceska-justice.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/04/prof-pavel-samal-trestni-rad-je-pro-spolecnost-nikoli-pro-soudce-a-statni-zastupce/>.

¹⁹² GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním právu*. Praha: Karolinum, 2005. 89 s. ISBN 80-246-1107-4.

¹⁹³ Bod 26 písm. e) přílohy usnesení vlády č. 996, ze dne 20. 08. 2008, *věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. In: novyportal.justice.cz [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupný z: <http://novyportal.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.

Soukromá žaloba v trestním řízení

- Jedná se o institut dávající osobě poškozené trestným činem možnost svým podáním iniciovat zahájení trestního řízení před soudem namísto veřejného žalobce a tímto řízením i dále disponovat.
- Týká se taktéž taxativního výčtu trestních činů nižšího stupně společenské nebezpečnosti, které se dotýkají především soukromého zájmu poškozeného.
- Aktivně legitimován k podání soukromé žaloby je poškozený, přičemž stejně jako u udělení souhlasu k trestnímu stíhání dle stávající úpravy platí, že v případě více poškozených postačí podání žaloby pouze jednoho z nich. Rozhodnutí ve věci by bylo právně závazné i pro ty poškozené, kteří žalobu nepodali, nebo se k ní nepřipojili. Přejedání žalobního práva na právního nástupce by byl v zásadě možný. Žalobu by ale nebylo možné podat v situaci, kdy poškozený obviněnému spáchání trestného činu odpustil.
- Žalobce by měl právo disponovat s probíhajícím trestním řízením až do doby než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Ovšem po zahájení hlavního líčení, by tak žalobce mohl učinit pouze se souhlasem obviněného. Současně by platilo, že žalobu, která byla vzata zpět, není možné opětovně podat.
- Nečinnost žalobce v trestním řízení by měla za následek zastavení řízení na základě nevyvratitelné domněnky, že žalobce vzal žalobu zpět.
- Podání veřejné žaloby by nebylo ve věci stíhání taxativně vymezených trestných činů vyloučeno, za předpokladu, že by existoval veřejný zájem na potrestání pachatele, nebo pokud poškozený není znám či je nedosažitelný, nebo pokud poškozený nemůže soukromou žalobu podat z důvodů uvedených v § 163 písm. a) trestního řádu.
- Státní zástupce má právo vstoupit na místo žalobce soukromého do zahájeného trestního řízení, a to v kterékoli jeho části.
- Podání soukromé žaloby podléhá zaplacení soudního poplatku a v případě neúspěchu ve věci, tedy v situaci, kdy bude obviněný žaloby zproštěn nebo bude trestní řízení zastaveno, má soukromý žalobce povinnost uhradit vzniklé náklady řízení. Pakliže by byl obviněný uznán vinným, měl by povinnost úhrady nákladů řízení on.
- Není vyloučeno zastavení řízení pro uzavření smíru mezi žalobcem a obviněným.¹⁹⁴

¹⁹⁴ GŘIVNA, Tomáš. 2005. op. cit. 105 až 108 s.

Subsidiární obžaloba v trestním řízení

- Subsidiární obžaloba je institutem přezkumu zákonnosti a vhodnosti rozhodnutí státního zástupce, který trestní stíhání zastavil, postoupil, odložil nebo potvrdil rozhodnutí policejního orgánu o odložení věci.
- Právo podat subsidiární obžalobu, má každá osoba v postavení poškozeného.
- Podání subsidiární obžaloby je podmíněno podáním stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce ve věci. V případě, že soud shledá rozhodnutí státního zástupce jako neoprávněné, soud jej zruší a věc státnímu zástupci vrátí spolu s doporučením, v čem je nutné přípravné řízení doplnit. Teprve v okamžiku, kdy státní zástupce dál trvá na svém rozhodnutí ve věci z totožného důvodu jako dříve, má poškozený právo podat subsidiární obžalobu, která musí mít stejné náležitosti jako obžaloba veřejná. Výjimkou je situace, kdy státní zástupce vezme svým rozhodnutím zpět obžalobu v průběhu řízení před soudem. Pak postačí prohlášení poškozeného, že bude v dalším pokračování řízení před soudem vystupovat jako žalobce.
- Subsidiární žalobce má v probíhajícím trestního řízení v zásadě stejná práva jako žalobce veřejný. Není ale oprávněn k podání mimořádných opravných prostředků a nenáleží mu práva, ke kterým je veřejný žalobce oprávněn z povahy svého postavení orgánu veřejné moci.
- Náklady řízení hradí subsidiární žalobce obdobně jako by tomu bylo v případě podání soukromé žaloby, a to od okamžiku, kdy subsidiární žalobce vstoupil do probíhajícího trestního řízení.¹⁹⁵

Prvním úskalím odůvodnění potřeby zahrnout alespoň jeden z těchto institutů do trestního řádu je formulace věty vymezující okruh trestných činů tak, že u nich neexistuje veřejný zájem na trestním stíhání. Dle mého názoru tato formulace popírá konstrukci veřejnoprávních deliktů jako takových, když důvodem pro stíhání protiprávního jednání *ex officio*, musí být vždy existující veřejný zájem na potrestání pachatele, byť se může jeho míra dle typu chráněného objektu trestného činu lišit. Pokud by veřejný zájem na jejich stíhání nebyl zastoupen, domnívám se, že by dle výkladového pravidla trestného činu – zásady subsidiarity trestní represe - nemohlo být dané jednání posouzeno jako veřejnoprávní delikt a v úvahu by připadalo uplatnění pouze odpovědnosti za delikt soukromoprávní. Tento nedostatek ale pochopitelně nemá na nezavedení institutů zásadní vliv, protože jej lze jednoduše napravit konstatováním, že se jedná o trestné

¹⁹⁵ Tamtéž 105 až 108 s.

činy nižšího stupně společenské nebezpečnosti, kdy zájem na potrestání pachatele ze strany poškozeného převyšuje zájem veřejný.

Stejně jako u návrhu na rozšíření institutu trestního stíhání podmíněného souhlasem poškozeného, aniž by byl poškozený v blízkém vztahu k pachateli, je nutné se zamyslet, jakých konkrétních trestných činů by se daná právní úprava týkala. Opět jako první připadají v úvahu trestné činy pomluvy (§ 184 trestního zákoníku) a porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku). Je nutné zdůraznit, že výše zmíněné instituty nepředstavují nutně podmínku, aby mohlo být trestní stíhání zahájeno, ale naopak určitou pojistku nastupující v okamžiku, kdy státní zástupce neshledává důvody k zahájení trestního stíhání, případně k podání obžaloby jako dostatečné. Proto je možné taxativní výčet trestných činů rozšířit i o další bagatelní trestné činy, u kterých připadá pro jejich nízkou společenskou nebezpečnost takový postup státního zástupce v úvahu. Zejména lze zahrnout i ostatní trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (Hlava II, díl 2 trestního zákoníku), trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu (Hlava VI, díl 4 trestního zákoníku), trestné činy porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 odst. 1 trestního zákoníku), poškození věřitele (§ 222 trestního zákoníku), zvýhodnění věřitele (§ 223 trestního zákoníku), ublížení na zdraví (§ 146 odst. 1 trestního zákoníku).

Druhým problémem souvisejícím s posílením práv poškozeného, může být snadno představitelný výrazný nárůst trestních oznámení bagatelních trestných činů nebo podávání tzv. kverulantských žalob, kterými se budou muset orgány činné v trestním řízení přinejmenším podrobněji zabývat. Taková situace by v konečném důsledku vedla k opačnému efektu, neboť jeden z cílů nové právní úpravy má být snížení zatížení orgánů činných v trestním řízení. Ačkoli právní úprava počítá ve všech variantách rozšíření práva poškozeného s povinností úhrady nákladů řízení a s povinnou úhradou soudního poplatku, pokud nebude obviněná osoba shledána vinou, je nutné se zamyslet nad otázkou, zda tato hrozba úhrady řízení je v českém prostředí odrazující natolik, aby nedošlo ke zneužívání prostředků trestního práva k řešení svou povahou soukromoprávních sporů.¹⁹⁶ To se totiž může v praxi projevit zahlcením orgánů činných v trestním řízení a jejich menší časovou kapacitou na řešení závaznějších trestních kauz.

¹⁹⁶ Dle čl. 36 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb. *Listiny základních práv a svobod* musí být každému zaručeno právo domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, z čehož vyvozují, že případně stanovené soudní poplatky nebudou moci být svou výší ve výrazném nepoměru k poplatkům za jiné typy soudního řízení, tak aby byla soudní ochrana poskytnuta i méně majetným lidem a nedošlo k nerovnosti před zákonem a odmítnutí práva.

Další otázkou, kterou je nutné zodpovědět, je obhajitelnost institutů z hlediska jejich zásahu do základních procesně-právních zásad oficiality a legality a zásady obžalovací. Pokud by soukromou žalobu nebo subsidiární obžalobu před soudem zastupoval poškozený, případně jeho právní zástupce, domnívám se, že by se nejednalo o změnu, která by mohla výrazně narušit pojetí trestního řízení z důvodu pravděpodobné nižší úrovně odborných znalostí. Problém se totiž dá potenciálně nahradit, obdobně jako v jiných typech řízení, rozsáhlejší poučovací povinností uložené soudu. To, co je větším problémem je úloha státního zástupce v trestním řízení, kdy je sice jeho primární povinností v řízení před soudem dokazovat vinu obžalovaného, zároveň je ale povinen v rámci přípravného řízení objasňovat i skutečnosti, které svědčí ve prospěch obviněné osoby, a v případě, kdy není dle jeho mínění rozhodnutí soudu první instance v souladu s prokázaným skutkovým stavem, může státní zástupce podat opravný prostředek i ve prospěch obžalovaného. To by z povahy věci u soukromého žalobce nepřipadalo v úvahu, protože ten je instituty soukromé žaloby nebo subsidiární obžaloby motivován, aby ve věci zvítězil, a na prokázání případné nespravedlnosti vyhlášených odsuzujících výroků soudu nemá zájem. Oprávnění podat odvolání ve prospěch by tedy zůstalo jen na obviněném,¹⁹⁷ který ovšem nemusí být v trestním řízení zastoupen právním zástupcem. Stanovení zákonných výjimek ze zásad oficiality a legality je sice jistě taktéž právně možné, ale jako vždy je nutné se zamyslet, jaké následky může tento zásah do základních kamenů trestního řízení vyvolat v praxi. Mám obavy, že by se přijetí nové právní úpravy mohlo na činnosti policejních orgánů i státních zástupců negativně odrazit způsobem, kdy sami budou při odhalování bagatelní trestné činnosti pragmaticky mnohem více zdrženliví a budou si práci ulehčovat ať už tím, že trestní řízení budou zahajovat jen na základě podání trestního oznámení a nikoliv vlastní vyšetřovací činnosti, ale také způsobem vedení prověřování, které se z počátku omezí na ověření jen základních fakt, zjištění identity poškozené osoby a zaslání výzvy s poučením o nutnosti podat návrh na zahájení trestního stíhání nebo subsidiární obžaloby. V takovém případě, by byl opět zcela popřen existující veřejný zájem na potrestání pachatele.

Nikoliv zcela zanedbatelné následky by mělo zavedení soukromé nebo subsidiární obžaloby na možnost ukončit trestní řízení trestním příkazem a na vlastní průběh trestního řízení. Také rozsah a dopad těchto změn je pro otázku zavedení zmíněných institutů třeba důkladně zvážit. Nová právní úprava trestního příkazu by pochopitelně musela umožnit jeho doručení také poškozenému – soukromému žalobci, který v řízení neuplatnil nárok na náhradu vzniklé škody,

¹⁹⁷ Odvolání mohou případně podat také příbuzní obviněného dle § 247 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním*.

nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení a rozhodnutí by muselo obsahovat také výrok o náhradě nákladů řízení. Zároveň by mu muselo být soukromému žalobci přiznáno právo podat odpor proti výrokům o vině a uloženém trestu, který by byl ovšem opět proti stávajícímu stavu podáván jen v neprospěch obviněného. Kromě nastíněných změn průběhu trestního řízení týkajících se nutnosti podrobnějšího poučení žalobce nezastoupeného právním zástupcem vyvolává otázky právní úprava obstarávání důkazních prostředků. V přípravném řízení, kdy bude poškozený oprávněn podat soukromou žalobu nebo subsidiární obžalobu bude třeba vyřešit otázku právního vztahu mezi ním a státním zástupcem, nebo příslušným policejním orgánem tak, aby na jedné straně poškozený měl zaručené právo získat pro potřeby své žaloby důkazní prostředky a z nich plynoucí důkazy, na straně druhé, aby poškozený nebyl vůči orgánům činných v trestním řízení v nadřízeném postavení a nemohl je přímo úkolovat a už vůbec ne svými neúměrnými návrhy nad potřebnou míru obtěžovat. Zde se domnívám, že se dostáváme do obtížně řešitelného problému, protože, pokud by měl kupříkladu poškozený tzv. mít k ruce státního zástupce, který by každý návrh poškozeného na dokazování předem zvážil a případně zaúkoloval příslušné policejní orgány, jistě by nedošlo k naplnění zákonodávceva záměru bagatelními trestnými činy méně zatěžovat orgány činné v trestním řízení, ale právě naopak. Možnost zcela odepřít získávání důkazů poškozenému touto cestou by dle mého názoru také nemělo smysl, protože z hlediska poškozeného a jeho soukromoprávnímu zájmu by byl smazán jeden z podstatných rozdílů mezi civilním a trestním řízením.

K potřebnosti zavedení zmíněných institutů v trestním právu je nutné uvážit také možnosti jejich nahrazení méně radikálními alternativami přístupu k postavení poškozeného v případě bagatelních trestných činů. První možností dozajista je větší zájem na používání odklonů v probíhajícím přípravném řízení, jejichž úpravu již současný trestný řád obsahuje. V odůvodněných případech totiž státní zástupce může po splnění zákonem stanovených předpokladů, podmíněně zastavit trestní stíhání nebo schválit narovnání a zastavit trestní stíhání. Mezi tyto předpoklady přitom patří buď uzavření dohody s poškozeným o náhradě způsobené škody, nebo již proběhlá úhrada vzniklé újmy poškozenému, či alespoň k této úhradě skutečně provedené konkrétní úkony spolu se souhlasem poškozeného s daným postupem. Za podmínky, že by státní zástupce v přípravném řízení zajistil, aby byl soukromý zájem poškozeného ve věci náležitě uspokojen, by dle mého názoru bylo cílů institutu soukromé žaloby dosaženo, protože by trestní řízení o bagatelním činu proběhlo, čímž by byly splněny základní funkce trestního práva, ale zároveň by kauzy nižší společenské závažnosti a malého veřejného zájmu na potrestání pachatele nezatěžovaly soudy.

Pro vypořádání se se situací, kdy státní zástupce ve věci bagatelního trestného činu nespátňuje kvůli nízké míře veřejného zájmu na odsouzení pachatele nutnost pokračovat v trestním řízení a shledá, že účelu trestního řízení bylo dosaženo dle zásady oportunity (§ 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu), je nyní soukromý zájem poškozeného na pokračování v trestním řízení chráněn prostřednictvím možnosti se proti usnesení státního zástupce ohradit stížností, která má odkladný účinek. O této stížnosti přitom rozhoduje soud, který má pravomoc usnesení o zastavení trestního stíhání zrušit a zároveň může věc vrátit státnímu zástupci k došetření (§ 149 odst. 2 trestního řádu). Tutéž stížnost může poškozený podat, pokud státní zástupce věc postoupí jinému orgánu, nebo pokud policejní orgán věc odloží s tím rozdílem, že o ní nebude rozhodovat soud, ale státní zástupce pověřený dozorem nebo nejvyšší státní zástupce (§ 174 a § 174 písm. a) trestního řádu). Jediný případ, který není v trestním řádu dostatečně ošetřen, je stav, kdy se státní zástupce rozhodne během probíhajícího hlavního líčení vzít obžalobu zpět a obviněný s tímto vyjádřil souhlas (§ 182 trestního řádu). Zde by sice byl prostor pro novou právní úpravu, ve které by byl požadován také souhlas poškozeného, ovšem je nutné upozornit, že ani za současného znění, není vyloučeno, že státní zástupce obžalobu opětovně s úpravami podá a poškozený bude mít o to lepší pozici k prokázání svého nároku na náhradu vzniklé škody. V případě, kdy by se v hlavním líčení pokračovalo jen kvůli neudělení souhlasu poškozeného, mohla by být naopak jeho pozice v trestním řízení ztížena z důvodu v obžalobě špatně popsaného skutku a nemusel by se svého jinak oprávněného nároku domoci. Tato úprava chránící poškozené osoby před zvůli orgánů činných v trestním řízení, kteří se z neobhajitelných důvodů odmítají věci dále zabývat, mi tedy připadá jako dostatečná a plně nahrazující hlavní funkci institutu subsidiární obžaloby.

Na závěr zhodnocení návrhů jak a zda posílit postavení poškozeného, je zřejmé z předcházejícího textu patrné, že se s možností zavést soukromou žalobu, subsidiární obžalobu, nebo trestní stíhání na návrh poškozeného nemohu ztotožnit a to jednak kvůli nastíněným úskalím navrhované právní úpravy, jednak kvůli nemožnosti zákonodárce zaručit, že dané instituty skutečně v praxi pomohou od zahlcení orgánů činných v trestním řízení bagatelními delikty. Zákonodárcův záměr rozšířit práva poškozeného v oblasti bagatelních trestných činů mi navíc připadá protichůdný s pojetím trestního práva jako prostředku *ultima ratio* o to víc, když se v opakovaných vlnách vyskytují snahy o vyškrtnutí skutkových podstat bagatelních trestných činů z trestního zákoníku. Nemohu také nezmínit, že zavedení jednoho z těchto institutů by představovalo výrazný zásah do dosud stále poměrně jednotné právní úpravy způsobu vedení trestního řízení, které stojí na základních procesně-právních zásadách oficiality a legality, a

zákonodárce by měl proto podrobně zdůvodnit naléhavost potřeby zavedení nové právní úpravy pro poskytnutí zvýšené ochrany zájmu poškozeného při projednání velmi omezeného okruhu trestných činů, tak aby změna nebudila u laické veřejnosti pocit nedůvěry v právní systém pro jeho již tak složitou uchopitelnost.

8.3. Rozšíření práv poškozených osob na náhradu újmy v rámci trestního řízení

Pokud bych se měla sama vžít do role zákonodárce a zhodnotit pojetí úpravy postavení poškozené osoby v trestním řízení z hlediska rozsahu jeho práv a povinností, docházím k závěru, že existují palčivější problémy, které by bylo třeba právně vyřešit, než zavedení institutů, kterým se věnuje předchozí podkapitola. V první řadě by bylo dle mého názoru vhodné upravit právo poškozeného uplatnit nárok na náhradu způsobené škody nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. V současnosti je totiž možné daný nárok uplatnit nejpozději v průběhu hlavního líčení až do okamžiku, kterým je zahájeno dokazování (dle § 206 odst. 2 trestního řádu). Trestní řád ale neřeší situaci, kdy bude ve věci rozhodnuto prostřednictvím trestního příkazu a hlavní líčení z tohoto důvodu nebude zahájeno. Poškozený, který nemá právo podat odpor proti výrokům o vině a stanoveném trestu a tím tento způsob rozhodnutí zvrátit, bude tudíž rovnou odkázán na uplatnění svého nároku v civilním řízení, a to i přesto, že jako práva znalý člověk mohl spoléhat na zákonem zaručenou lhůtu pro uplatnění svých práv v rámci trestního řízení. Protože trestní příkaz ani postavení poškozeného ale není předmětem této diplomové práce, budu se více věnovat problematice, která s deliktem pomluvy a jeho projednáváním před soudy souvisí bezprostředněji, tedy otázce možného rozšíření nároků uplatňovaných poškozeným v rámci trestního řízení, tak aby zrcadlově odpovídaly možnostem poskytovaných v civilním řízení dle občanského zákoníku, čímž by nebyly zbytečně zahlcovány civilní soudy v situaci, kdy lze o zmíněných nárocích bezprostředně rozhodnout již během rozhodování o vině a trestu v rámci adhezního řízení.

Hlavní prostor pro změnu spatřuji v možnosti poškozenému přiznat satisfakci buďto ve formě veřejné omluvy pachatele, jak je tomu u deliktů proti osobnostním právům v civilním řízení běžné, nebo ve formě sankce uveřejnění rozsudku, tak jak ji známe z právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. Tímto by mohly být částečně zmírněny dopady pachatelova jednání, které lze za stávajícího stavu i přes dosažení spravedlnosti napravit jen obtížně, a to za předpokladu, že bude vzniklá újma poškozeného v rámci trestního řízení náležitě prokázána, aniž by muselo dojít k dokazování nad rámec trestního řízení. Vzhledem k tomu, že ohrožení nebo snížení vážnosti poškozeného u spoluobčanů ve značné míře je znakem objektivní stránky

skutkové podstaty trestného činu pomluvy, mám za to, že přiznání takovéto formy zadostiučinění žádným způsobem nad míru nezatěžuje trestní řízení, tak aby bylo nutné poškozeného odkazovat na civilní projednání věci. Přitom by se nový typ sankce mohl pochopitelně uplatnit i u dalších projednávaných typů trestných činů, pokud budou výše zmíněné předpoklady splněny. Zavedení veřejné omluvy jako nového nároku poškozeného nebo nového typu sankce pro pachatele fyzické osoby by přitom zároveň bylo dobrou příležitostí k podrobnější právní úpravě povinnosti médií omluvu nebo rozsudek v soudem stanoveném rozsahu na náklady pachatele zveřejnit, protože dle současné právní úpravy není tato povinnost stanovena.

Dále navrhuji také možnost, uložit pachateli náhradu vzniklé majetkové i nemajetkové újmy v rozsahu větším, než kterému odpovídá pouhá kalkulace vzniklé újmy na základě prokazatelně vzniklých nákladů poškozeného,¹⁹⁸ a to o položku, která neplní funkci reparační, ale sankčně-preventivní, tak jak to v současnosti umožňuje občanský zákoník.¹⁹⁹ Toto řešení by opět bylo vhodné v případě odsouzení pachatele za trestný čin, jehož objektem jsou chráněna osobnostní práva, protože stejně jako u výše uvedeného návrhu je důkladné prokázání míry

¹⁹⁸ Dle znění § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním*, soud uloží v odsuzujícím rozsudku obviněnému povinnost nahradit v penězích majetkovou a nemajetkovou újmu, kterou poškozenému způsobil, nebo mu vrátit trestným činem získané bezdůvodné obohacení. To platí za předpokladu, že nárok poškozeného byl včas uplatněn včas. Zároveň platí, že soud je povinen uložit tuto povinnost k náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud je výše škody či rozsah bezdůvodného obohacení součástí popisu skutku, uvedeném v rozsudku ve výroku o vině pachatele, a škoda nebo bezdůvodné obohacení dosud nebyly uhrazeny, ledaže by tomu bránila jiná zákonná překážka.

¹⁹⁹ Východiskem pro možné uložení náhrady újmy, která má sankčně-preventivní funkci jsou ustanovení § 2956 a § 2957 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník*, které se věnují náhradě újmy způsobené na přirozených právech člověka. Zákon zde výslovně stanoví, že je možné škůdci uložit povinnost nahradit vzniklou majetkovou i nemajetkovou újmu, kterou svým jednáním škůdce způsobil, přičemž jako součást nemajetkové újmy odčiní také způsobené duševní útrapy. Ke stanovení způsobu a výše náhrady takto vzniklé újmy zákon uvádí, že musí odpovídat i okolnostem zvláštního zřetele hodné, mezi které v demonstrativním výčtu řadí úmysl způsobit újmu na přirozených právech, použití lsti, pohrůžky nebo zneužití závislosti poškozeného na škůdci, stejně jako znásobení účinku zásahu tím, že jej škůdce uvede ve veřejnou známost.

K adekvátnosti uložení škůdci povinnost náhrady újmy, která má sankční charakter se pozitivně staví také Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 06.03.2012 sp.zn. I. ÚS 1586/09 v kauze *Viewegh* stanovil, že „*Jakýkoliv zásah či snížení lidské důstojnosti je nezbytné vnímat jako zásah velmi závažný, a tedy i stěžejně reparaovatelný, neboť lidská důstojnost je hodnotou horizontálně neporovnatelnou s ostatními ústavními hodnotami či společenskými normami, je zcela nenahraditelná jiným statkem, tím méně je pak hodnotou kvantifikovatelnou či vyčíslitelnou v penězích.*

Při úvaze o přiměřenosti výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je rovněž nezbytné přihlédnout k samotnému účelu a funkcím tohoto institutu při ochraně osobnosti.

V pojetí zohledňujícím význam intenzity a míry zavinění při stanovení výše reletární náhrady je zásah do práva na ochranu osobnosti civilním deliktem a přiměřeně zadostiučinění jednou z civilněprávních sankcí, která má rušitele chráněných osobnostních statků a jeho možné následovníky odrazovat od protiprávního jednání, a být tak nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o sankci patřičně důraznou a dostačující (přiměřenou) i z tohoto hlediska.“

K otázce, kdy je možné uložit sankční náhradu škody a ke stanovení jejího rozsahu se pak vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 22.08.2014, sp. zn. 30 Cdo 3157/2013, když uvedl, že: „*Ve vztahu k uznání rozhodnutí ukládajícímu punitive damages je možno uplatnit výhradu rozporu s českým veřejným pořádkem pouze tehdy, pokud je výše sankční náhrady újmy zjevně nepřiměřená újmě, již má odškodnit.“*

zásahu do práv poškozeného podmínkou vyslovení výroku o vině obviněného. Pokud by tedy prokázání výše náhrady způsobené újmy poškozenému, která by se byť zvýšená o sankční složku soudu jevila jako adekvátní, neznamenal pro trestní řízení zbytečnou zátěž. V takovém případě opět nevidím důvodu, proč by bylo nutné poškozeného odkazovat na civilní řízení. Tímto návrhem by tedy byly šetřeny kapacity civilních soudů v případech, kdy dvojí řízení ve stejné věci pro přiznání satisfakce se jeví jako nadbytečné, přičemž by trestní soudy nebyly zatíženy více, než tomu je nyní. Pro návrh tohoto jistě poněkud odvážného pojetí právní úpravy mě vede nejen výše zmíněné zbytečné zatěžování soudů, ale i vlastní charakter trestných činů proti osobnostním právům, kdy soukromý zájem poškozeného na potrestání pachatele převyšuje zájem veřejný. Proto se mi jeví jako vhodnější v těchto případech pachatele potrestat nikoliv alternativními tresty, ze kterých má prospěch společnost nebo stát, (jako je tomu kupříkladu u obecně prospěšných prací nebo zaplacení peněžitého trestu), ale spíše uložením povinnosti uhradit částku dle způsobené újmy navýšené o sankční složku, ze které by měl prospěch poškozený a která by byla zcela v souladu se zásadami restorativní justice.

8.4. Obohacení trestního zákoníku o skutkovou podstatu chránící dobrou pověst právnických osob

Protože chráněným objektem trestného činu pomluvy je přirozené osobnostní právo na důstojnost, čest a dobrá pověst člověka, které pochopitelně právnickým osobám náleží, nikoho pravděpodobně nepřekvapí, že poptávka po rozšíření zmíněné právní ochrany i na tyto subjekty práva byla po dlouhou dobu existence trestního zákona i trestního zákoníku minimální. V současnosti se ale domnívám, že přichází čas, kdy by bylo vhodné se nad dosavadní právní úpravou zamyslet a případně ji přehodnotit způsobem, kdy by byla do trestního zákoníku vložena nová skutková podstata chránící před pomluvami také dobrou pověst právnických osob. Prvním důvodem je novela zákona o TOPO č. 183/2016 Sb., která zahrnuje skutkovou podstatu pomluvy do výčtu trestných činů, za které mohou právnické osoby nést trestní odpovědnost. Zákonodárce tak učinil především v úmyslu ochránit člověka před pomluvami uveřejněnými v bulvárních médiích, která na očerňování osob vydělávají a která nemohla být kvůli své právní formě za generální úmysl obohatit se na úkor do jisté míry bezbranných osob potrestána dle trestního práva. To navíc zakládalo stav nerovnosti subjektů práva před zákonem, uvážíme-li, že vydavatelé – fyzické osoby za totéž protiprávní jednání trestně odpovědět byli. Tímto krokem tedy vznikla situace, kdy právnická osoba může být za trestný čin pomluvy odpovědná, ale zároveň nemůže být podle znění deliktu pomluvy osobou poškozenou, byť by o ní byly šířeny sebezávažnější pomluvy, pro které by mohla být v nejhorším případě přinucena ukončit svou

činnost. Je sice pravdou, že trestní zákoník poskytuje právnickým osobám ochranu dobré pověsti prostřednictvím skutkové podstaty porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže (§ 248 odst. 1 trestního zákoníku), která ve svém taxativním výčtu obsahuje také útok na dobrou pověst soutěžitele ve formě tzv. zlehčování. Tato právní úprava mi ale připadá nedostatečná. Jednak z ní vyplývá, že je chráněna pověst pouze těch právnických osob, které se svou podnikatelskou činností podílejí na hospodářské soutěži, jednak platí, že se zlehčování může dopustit jen speciální subjekt - soutěžitel a nikoliv každá osoba. Pokud tedy právnickou osobu, byť podnikající, pomlouvá spotřebitel, nebo jiná právnická osoba, která s pomluveným subjektem nesoutěží na relevantním trhu, dobrá pověst právnických osob trestněprávní ochrany nepožívá. Zde musím upozornit na v úvodu zmíněné stále častější chování spotřebitelů, kteří z čisté pomstychtivosti rozjíždí negativní kampaně proti podnikatelům, kteří se jim z jejich ryze subjektivních důvodů znelíbí, a díky kterým jsou jim způsobeny velké ztráty na zisku i motivaci dál podnikat. Pro ilustraci zmíněného lze uvést případ pražské restaurace Podolka, sídlící v Podolí, zveřejněný prostřednictvím rubriky Sociální sítě M. Čermáka, ve kterém se převážně zabývá vlivem nových technologií a médií na společnost. Tato restaurace byla a je hodnocena svými zákazníky, tak jako je tomu dnes běžné i u jiných restaurací, barů nebo hotelů na sociální síti Facebook prostřednictvím zákazníků, kteří využili jejich služeb. Toto všem osobám veřejné hodnocení v rozmezí 0-5 hvězdiček pak pomáhá jiným potenciálním klientům v rozhodnutí, zda se do restaurace vydají a jaká případně bude jejich útrata, a je proto zřejmé, že pozitivní hodnocení kvality poskytovaných služeb je pro většinu podobných zařízení velmi důležité. Ještě na začátku června roku 2017 se mohla Restaurace Podolka pyšnit solidním hodnocením okolo 4,3 hvězdičky, které vzniklo průměrem ohodnocení cca 800 uživatelů sítě Facebook, a lze jej tedy i v porovnání s hodnocením jiných restaurací považovat za statisticky spolehlivý údaj. Jenže pak se stalo, že hodnocení v průběhu jednoho dne restauraci ohodnotilo nových 500 uživatelů sítě Facebook a do té doby vysoké hodnocení restauraci spadlo na hodnotu 2,8 hvězdičky, které ji v očích mnoha potenciálních zákazníků řadí do skupiny riskantního zážitku. Důvodem, proč se toto hodnocení rapidně zhoršilo, přitom nebyla 500 nových nespokojených strávníků, ale pouze jeden člověk, „youtuber“, který danou restauraci navštívil a nebyl s jejími službami spokojený. Místo toho, aby tento zklamaný host ohodnotil negativně restauraci na Facebooku a tím vyjádřil ke stravovacímu zařízení svůj postoj, rozhodl se pro jiný krok a to pro publikaci videa na svém Youtube kanále, kde má statisíce fanoušků a jeho videa pravidelně dosahují před 1 milion zhlédnutí. V tomto videu pak zveřejnil nejen svou negativní recenzi restaurace, ale zároveň také výzvu svým fanouškům, aby negativním hodnocením restauraci potrestali také, aniž by v ní byli, což také někteří z nich učinili a stačilo to na rapidní pokles hodnocení. Nebýt zveřejnění případu

v médiích s prosbou restaurace, aby jí spokojení klienti aktivně projevili svou podporu, jistě by se zmíněné lživé hodnocení kvalit služeb restaurace s předstíráním její osobní návštěvy, založené na negativním hodnocení youtubera a návodu diváků k pomluvě, odrazilo na tržbách a celkové ziskovosti restaurace.²⁰⁰ Tento případ dle mého názoru dokonale demonstruje, jak závažné následky může podobné zahrávání si s pověstí právnické osoby mít a sledávám zde stejný veřejný zájem jako na ochraně dobré pověsti restaurátéra – byť se jedná o dobrou pověst právní formou právnické osoby, fyzickou osobou provozované.

Proto navrhuji, aby byl do trestního zákoníku zahrnut buď trestný čin pomluvy právnických osob, bez ohledu na důvod jejich založení nebo činnost, čímž by byla ochrana pověsti poskytnuta všem subjektům práva, tak jak je tomu v občanském zákoníku. Sankce, kterou by bylo možné uložit, by dle mého názoru měla být srovnatelná se sankcí za spáchaný delikt pomluvy – tedy trest odnětí svobody až na jeden rok, případně až na dva roky či zákaz činnosti. Druhou variantou alespoň částečného vyřešení problému by bylo obohacení trestního zákoníku alespoň o skutkovou podstatu deliktu pomluvy podnikajících subjektů, tedy podnikajících fyzických i právnických osob, která by dobrou pověst podnikatelů chránila v případě, kdy by jí pachatel úmyslně sdělenou nepravdou způsobil újmu ve větším rozsahu, s tím že by mu za toto jednání hrozil trest obdobný jako u deliktu porušení pravidel hospodářské soutěže, tedy trest odnětí svobody až na tři léta. Tímto by byla poskytnuta právem založena komplexní ochrana dobré pověsti právnických osob, která je dle mého názoru ze stejných důvodů jako u deliktu pomluvy potřebná a s rozvojem nových technologií bude čím dál více potřebnější.

8.5. Obohacení trestního zákoníku o skutkovou podstatu hanobení prezidenta republiky

Na posledním místě považuji za vhodné vyjádřit se k návrhu poslanců Zdeňka Ondráčka, Vítězslava Jandáka, Zdeňka Soukupa, Marka Černocho, Petra Adama a dalších na vydání zákona novelizujícího trestního zákoník a zákon o některých přestupcích, který byl podán na podzim roku 2016. Obsahem tohoto návrhu totiž bylo opětovné zařazení skutkové podstaty hanobení prezidenta republiky²⁰¹ do trestního zákoníku a doplnění znění přestupku proti veřejnému

²⁰⁰ ČERMÁK, Miloš. *Pět hvězdiček pro Podolku aneb jak vypukla válka mezi youtuberem a restaurací a co z ní plyne*. 2017. In: archiv.ihned.cz/ [online]. [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65778700-socialni-site-milose-cermaka-pet-hvezdicek-pro-podolku-aneb-jak-vypukla-valka-mezi-youtuberem-a-restauraci-a-co-z-ni-plyne>.

²⁰¹ Znění navrhované skutkové podstaty: *Kdo veřejně hanobí prezidenta republiky, ruší výkon jeho pravomoci a snižuje tak jeho vážnost, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci*.

pořádku²⁰² o znevažení postavení prezidenta republiky při výkonu jeho pravomoci. Návrh byl odůvodněn naléhavou potřebou navázat na ochranu hlavy státu, trestním právem poskytovanou nejen za Rakouska-Uherska a První republiky, ale i v pozdějších trestních zákonech, trestní zákon č. 140/1961 Sb. nevyjímaje, ze kterého byla skutková podstata hanobení představitele republiky k 01. 01. 1998 vypuštěna²⁰³ tak, aby v budoucnu již nedocházelo k hrubým veřejným urážkám prezidenta republiky a podobným excesům na jeho adresu. Tento návrh byl zároveň podpořen více než 60 poslanci, působících v Poslanecké sněmovně za politické strany KSČM, ČSSD, hnutí ANO a Úsvit demokracie.²⁰⁴

Dle mého názoru by nebylo vhodné trestněprávní delikt hanobení prezidenta republiky do trestního zákoníku zavádět a to z důvodů, ze kterých byla skutková podstata hanobení představitele republiky v minulosti vypuštěna. Je sice pravdou, že v minulosti byla vážnost hlavy státu chráněna zvláštním ustanovením, tak aby bylo zabráněno nejen urážení jeho osoby, ale také institutu státní moci, který hlava státu ztělesňuje, nyní ale pro tuto zvláštní ochranu není právní důvod. V moderním právním státě, který ctí svobodu projevu si lze dle mého názoru v oblasti osobní cti prezidenta republiky plně vystačit se soukromou žalobou na ochranu osobnostních práv nebo s případným stíháním za trestný čin pomluvy či trestný čin výtržnictví. Proti zvláštní ochraně prezidenta jako osoby také hovoří ustálená judikatura Ústavního soudu a ESLP, která lidem aktivně působícím v politice přiznává nejmenší míru právní ochrany před veřejnou kritikou. Pokud jde o ochranu instituce prezidenta republiky jako takové, neshledávám k jeho speciální trestněprávní ochraně vážný důvod, protože jeho případně zvýšená ochrana nemá v dnešním právu oporu, jako tomu je například u zvláštní ochrany soudní moci před zásahy veřejnosti, tak aby soudy mohly rozhodovat nezávisle a nestranně.²⁰⁵ Zvláštní ochrana prezidenta republiky by tedy na rozdíl od ochrany moci soudní znamenala především zákonem vymáhanou úctu od spoluobčanů, což jako záměr sám o sobě dle nálezu Ústavního soudu č. 91/1994 Sb. v demokratickém právním státě nepostačuje, a naopak představuje hrozbu zásahu do chráněné svobody projevu. Navíc je třeba připomenout zvláštní pravomoc prezidenta republiky udělit pachatelů veřejnoprávních deliktů milost. V tomto případě by se totiž prezident jako osoba poškozená nacházel v nežádoucím střetu zájmů.

²⁰² Viz §5 zákona č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích*.

²⁰³ Stalo to tak zákonem č. 253/1997 Sb. *kterým se mění a doplňuje trestní zákon*.

²⁰⁴ *Návrh poslanců Zdeňka Ondráčka, Vítězslava Jandáka, Zdeňka Soukupa, Marka Černocho, Petra Adama a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, č. 961/0, 2016*. In: psp.cz [online]. [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=961&ct1=0>.

²⁰⁵ Viz § 335 a § 336 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník*.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo detailní popsání skutkové podstaty trestného činu pomluvy a zodpovězení s tímto ustavením souvisejících otázek, které visí nad způsobem zajištění právní ochrany cti a dobré pověsti člověka a nad právním pojetím trestání bagatelních deliktů. Byť by se mohla tato problematika oproti jiným oblastem trestního práva jevit jako okrajová, domnívám se, že je v dnešní době opomíjena neprávem. Již dnes jsme totiž svědky nárůstu moderních technologií a programů, lidmi běžně používaných v „každodenním životě“, které sice mohou v dobrých rukou sloužit k chvályhodnému účelu, jejich překotný vývoj nás ale zároveň vystavuje riziku manipulace s našimi osobními údaji a informacemi, lehce zneužitelnými k ovlivnění veřejného mínění. Mým záměrem bylo na tuto právní oblast upozornit a nastínit možná zdokonalení současné právní úpravy tak, aby plně reflektovala zásah do cti a dobré pověsti člověka vysoké intenzity jako zásah do jednoho ze základních lidských práv, který může v dnešním světě způsobit nejen nemajetkovou újmu.

Diplomovou práci tvoří osm kapitol. Po představení základních pojmů a nastínění historického kontextu ponechání trestného činu pomluvy v současném trestním zákoníku následuje stěžejní část této práce – shrnutí současné právní úpravy ochrany dobré pověsti a cti člověka spolu s podrobnou charakteristikou skutkové podstaty trestného činu pomluvy jako takové. Docházím zde k závěru, že byť je trestný čin pomluvy deliktem bagatelním, není dle mého mínění správná úvaha, že by jej bylo možné a vhodné z tohoto důvodu z trestního zákona vyškrtnout. Pomlouvání je sice typ protiprávního jednání pachatele, u kterého je mnohem více než v jiných případech důležité zvažovat uplatnění zásady subsidiarity trestní represe, protože na většinu podobných jednání střední intenzity k dostatečnému postihu dozajista postačí uplatnění prostředků správního nebo občanského práva. Tento fakt ale nepovažuji za vhodný argument pro obhájení zániku možnosti trestního postihu nejzávažnějších forem nactiutrhání, na které skutková podstata pomluvy v trestním zákoníku dopadá. Vzhledem k tomu, že právo na ochranu dobré pověsti a cti je základním právem garantovaným Listinou základních práv a svobod i dalšími mezinárodními katalogy lidských práv, domnívám se, že veřejný zájem na jejich ochraně je u vyšší intenzity útoku dán vždy a je tedy v pořádku, pokud trestní zákoník obsahuje skutkovou podstatu, která nejhůrší formy pomluvy trestá a tím zároveň plní výchovnou a preventivní funkci trestního práva, byť by jí mělo být v praxi využíváno jen poskrovnu.

Dalším problémem, se kterým bylo třeba se vypořádat, je možné zneužívání trestného činu pomluvy k podání trestního oznámení ze strany poškozených. I přes hrozbu stíhání

pro trestný čin křivého obvinění se někteří poškození snaží o zahájení trestního řízení, i když vědí, že skutková podstata pomluvy nebyla naplněna. Důvodem je snaha získat důkazní výhodu v budoucím řízení občanskoprávním ve věci útoku na čest a dobrou pověst malého rozsahu, aby zde mohli bez větších problémů dostat svému důkaznímu břemenu. Musím uznat, že tato obava ze zneužívání práce orgánů činných v trestním řízení má své opodstatnění a podobné obcházení právního řádu je nežádoucí. Současná právní úprava civilního procesu ale dle mého názoru v postihu nejzávažnějších případů pomlouvání sama o sobě bohužel skutečně neobstojí. Je tomu tak kvůli projednací zásadě uplatňované v řízení, pro kterou by potrestání škůdce mohlo být při vyškrtnutí pomluvy z trestního zákoníku znemožněno. Strach ze zbytečného a nákladného zahlcení orgánů činných v trestním řízení navíc poněkud ztrácí na závažnosti, pokud uvážíme statistické údaje o zahájených trestních řízeních pro pomluvu z posledních 20 let, představené v šesté kapitole. Ty dle mého názoru naopak ukazují nízkou míru zneužívání tohoto institutu a podporují tak mé přesvědčení, že trestní řízení probíhá ve většině případů ve věcech, které jsou natolik závažné, že orgány činné v trestním řízení považují za správné zahájit ve věci trestní stíhání a doporučit věc k podání návrhu na potrestání či obžaloby.

Z rozboru současného znění skutkové podstaty trestného činu pomluvy dle mého mínění jasně vyplývá, že shledání pachatele vinným pomlouváním je ve skutečnosti mnohem komplikovanější, než se může na první pohled zdát. Problémy způsobuje jednak samotné znění skutkové podstaty, které pracuje s blíže neurčeným termínem „zásahu značné intenzity“, jednak je zpravidla velmi obtížné prokázat subjektivní stránku trestného činu - tedy přinejmenším nepřímý úmysl obviněného poškodit čest a dobrou pověst jiného - a dostatečně objasnit důvody, proč obviněný nemohl jednat z vědomé nedbalosti. Byť jsou tato úskalí částečně překonána judikaturou, stále se objevují v praxi případy, jejichž právní posouzení činí soudcům nemalé obtíže.

Zvláštní kapitolu jsem se rozhodla věnovat problematice trestání pomluvy spáchané novinářem. Tato oblast je dle mého názoru opředena velkým množstvím mýtů, které vznikly výkladem práva zainteresovanými a značně rozhořčenými novináři. Přestože jejich laický výklad měl a stále má mnoho trhlin, díky četnosti jeho publikování v médiích byly v nedávné době vzbuzeny velké pochyby o zahrnutí deliktu pomluvy v trestním zákoníku. Myslím si tedy, že bylo vhodné se na tuto problematiku zaměřit podrobněji a uvést výklad současné právní úpravy a jejích specifik na pravou míru. Výsledek, ke kterému jsem dospěla, by byl pro laickou veřejnost patrně překvapující. Docházím zde totiž k závěru, že díky zvláštním právům novinářů – coby „hlídacích psů demokracie,“ je shledání viny novináře z úmyslného pomlouvání mnohem

obtížnější, než v případech „běžných“ pachatelů. Je tomu tak proto, že novinářská licence zahrnuje právo ale i povinnost novinářů veřejnost informovat řádně a včas o aktuálním dění i za podmínek, kdy pravdivost zveřejněných informací nelze ověřit. Problémy navíc způsobuje také institut práva novináře na utajení svého zdroje, který v situaci, kdy jej novinář v trestním řízení využije, možnost prokázání jeho viny velmi pravděpodobně zhatí.

Po shrnutí údajů týkajících se trestání pomluvy v zemích Evropské Unie jsem přistoupila k zodpovězení hlavní otázky této diplomové práce, zda má trestný čin pomluvy v trestním zákoníku stále své opodstatnění. Po připomenutí argumentů pro i proti docházím k jednoznačnému závěru, že není důvod, proč trestný čin pomluvy z trestního zákoníku v současné době vyškrtnout. Hlavní oporou v tomto názoru mi jsou jak tuzemské právní pojetí trestání pomluvy jako takové s již dnes existujícími zvýšenými požadavky na funkční ochranu proti zásahům do dobré pověsti a cti, ale také statistické údaje Policie České republiky a uplatňovaný přístup k trestání pomluvy v ostatních státech Evropské unie.

Diplomovou práci uzavírá kapitola, která se věnuje možným úpravám současného právního pojetí trestného činu pomluvy i některých institutům procesu trestního řízení, které díky své povaze se stíháním a případným trestáním pachatele trestného činu pomluvy velice úzce souvisí.

Doufám, že má diplomová práce splní tak svůj hlavní účel - na důležitost a způsob ochrany cti a dobré pověsti člověka na poli trestního práva upozornit.

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie

BARTOŇ, Michal, Jan KRATOCHVÍL, Martin KOPA, Maxim TOMOSZEK, Jiří JIRÁSEK a Ondřej SVAČEK. *Základní práva*. 1. Vydání; Praha: Leges, 2016. 221 s. ISBN 978-80-7502-128-1.

BOUČKOVÁ, Pavla. *Rovnost a sociální práva*. Praha: Auditorium, 2009. 123 s. ISBN 978-80-87284-02-5.

KLÍMA, Karel. *Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 62 s. ISBN 978-80-7478-647-1.

GŘIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním právu*. Praha: Karolinum, 2005. 89 s. ISBN 80-246-1107-4.

JIŘÍČEK, Pavel., MAREK, Tomáš. *Řešení bagatelních deliktů*. Praha: Leges, 2014. 27 s. ISBN 978-80-87576-90-8.

PAVLÍČEK, Václav a Helena HOFMANNOVÁ. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. 53 až 54 s. ISBN 978-80-87284-51-3.

VOJÁČEK, Ladislav. *Urážky, pomluvy, nactiutrhání, Ochrana cti v československém trestním právu*. I. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 20 s. ISBN 80-86861-51-1.

2. Učebnice a komentáře

JELÍNEK, Jiří.: *Trestní právo procesní*. 4. Vydání, Praha: Leges, 2016. Student. 128 až 129 s. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2014. Glosátor. 264 s. ISBN 978-80-7502-049-9.

JELÍNEK, Jiří, TEJNSKÁ, Katarína., NAVRÁTILOVÁ TLAPÁK, Jana., PELC, Vladimír., ŘÍHA, Jiří., STEJSKAL, Vojtěch. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. 33 s. ISBN 978-80-7502-236-3.

KMEC, Jiří., KOSAŘ, David., KRATOCHVÍL, Jan., BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář (European Convention on Human Rights)*. 2013 Praha: C.H. Beck, 2012. 867 s. ISBN: 978-80-7400-365-3.

KUČEROVÁ, Helena., HORZINKOVÁ, Eva. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích s komentářem a judikaturou*. Praha: Leges, 2017. 783 až 788 s., ISBN: 978-80-7502-211-0.

NOVOTNÝ, Oto., DOLENSKÝ, Adolf., NAVRÁTILOVÁ, Jana., PÚRY, František., RIZMAN, Stanislav., VANDUCHOVÁ, Marie., VOKOUN, Rudolf. *Trestní právo hmotné. - II. Zvláštní část*. 4. Vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. 193 s. ISBN 80-86395-67-7.

PAVLÍČEK, Václav, Ján GRONSKÝ, Jiří HŘEBEJK, et al. *Ústavní právo a státověda II. díl ústavní právo České republiky*. 2. vydání. Praha: Leges, 2015. 528 s. ISBN 978-80-7502-084-0.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. §140 až 421. Komentář*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1828 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

WAGNEROVÁ, Eliška., ŠIMÍČEK, Vojtěch., LANGÁŠEK, Tomáš., POSPÍŠIL, Ivo., a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. 58 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

3. Články

ANSTEY, John, Benedict. *Criminal defamation and reputation as „honour“: a cross-jurisdictional perspective*. *Journal of Media Law*, 9:1, 132 až 153 s.
DOI:10.1080/17577632.2017.1311467.

BARTOŇ, Michal. K některým problematickým aspektům odpovědnosti vydavatelů a novinářů za obsah tisku v právu ČR. *Právní rozhledy* 12/2003, 615 s.

HERCZEG, Jiří. Případ Erdogan a meze přijatelné kritiky veřejně činných osob. *Bulletin advokacie*, 2016. č. 7-8, 24 s.

JELÍNEK, Miroslav. *Připomínky Syndikátu novinářů k návrhu tiskového zákona*. *Mediažurnál*, 1999, roč. VI., č. 6, 8 s.

LAKATOŠ, Michal. *Občanská čest a tiskový projev*. In: *Svoboda projevu a tisku*. Brno, 1995. 98 až 105 s.

PAUK, J. *O nové ústavní základy trestního práva*. In: *Vědecká ročenka právnické fakulty MU v Brně*, ročník XV – 1947, 208 – 220 s.

ŠÁMAL, Pavel. *K trestní odpovědnosti právnických osob po novele č. 183/2016 Sb.* *Trestněprávní revue*. 2016, 11-12. 247 s. ISSN 1213-5313.

4. Internetové zdroje

ČERMÁK, Miloš. *Pět hvězdiček pro Podolku aneb jak vypukla válka mezi youtoberem a restaurací a co z ní plyne*. 2017. In: archiv.ihned.cz/ [online]. [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65778700-socialni-site-milose-cermaka-pet-hvezdicek-pro-podolku-aneb-jak-vypukla-valka-mezi-youtuberem-a-restauraci-a-co-z-ni-plyne>.

GRIFFEN, Scott. *Out of balance, Defamation Law in the European Union: A Comparative Overview for Journalist, Civil Society and Policymakers*. Vídeň: International Press Institute, 2015. 3 s. In: ipi.media [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://ipi.media/out-of-balance/>.

IPI: Globální spolupráce pro svobodu médií. In: ipi.media [online]. [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://ipi.media/about/>.

Návrh poslanců Zdeňka Ondráčka, Vítězslava Jandáka, Zdeňka Soukupa, Marka Černocho, Petra Adama a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, č. 961/0, 2016. In: psp.cz [online]. [cit. 2018-03-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=961&ct1=0>.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád je pro společnost, nikoli pro soudce a státní zástupce*. 2014. In: ceska-justice.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2014/04/prof-pavel-samal-trestni-rad-je-pro-spolecnost-nikoli-pro-soudce-a-statni-zastupce/>.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestním právem se má šetřit*. 2009. In: lidovky.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/trestnim-pravem-se-ma-setrit-dii/noviny.aspx?c=A090112_000020_In_noviny_sko&klic=229457&mes=090112_0.

TŘEČEK, Čeněk. *Poslanec chce za pomluvu trestat i firmy. Sdružení se bojí o svobodu médií*. 2016. In: zpravy.idnes.cz [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/sdruzeni-spir-varuje-pred-omezenim-medii-f1c/domaci.aspx?c=A160222_151752_domaci_cen.

Unie vydavatelů. *Unie vydavatelů se vyslovuje proti návrhu případné trestní odpovědnosti právnických osob za pomluvu*. In: unievydavatelu.cz [online]. [cit. 2018-01-20] Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/home/aktuality/2623-unie_vydavatelu_se_vyslovuje_proti_navrhu_pripadne_trestni_odpovednosti_pravnickych_osob_za_pomluvu.

Usnesení vlády č. 996, *věcný záměr zákona o trestním řízení soudním*. 2008. In: novyportal.justice.cz [online]. [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <http://novyportal.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0>.

VILÍMOVÁ, Tereza, *Poslanci nasazují médiím náhubek, schválili i trestání firem*. 2016. In: echo24.cz [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/wJzwz/poslanci-nasazuji-mediim-nahubek-schvalili-i-trestani-firem>.

VLK, Václav. *Verbální trestné činy kolidují s ústavním právem na svobodu projevu*. 2016. In: ceska-justice.cz [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2016/01/advokat-vaclav-vlk-verbalni-trestne-ciny-koliduji-s-ustavnim-pravem-na-svobodu-projevu/>.

5. Právní předpisy a mezinárodní úmluvy

Zákon č. 117/1852 ř.z. *o zločinech, přečinech a přestupcích* ve znění předpisů jej měnících a doplňujících.

Zákon (čl. XLI:1914) *o ochraně cti*. (Uherský zákon na ochranu cti.)

Zákon č. 76/1927 Sb. *o přímých daních*.

Zákon č. 111/1927 Sb. *o nekalé soutěži*.

Zákon č. 108/1933 Sb.z. a n. *o ochraně cti*.

Zákon č. 150/1948 Sb. z. a n. *Ústava Československé republiky*.

Zákon č. 86/1950 Sb. *trestní zákon*.

Zákon č. 87/1950 Sb., *o trestním řízení soudním.*

Zákon č. 88/1950 Sb. *trestní zákon správní.*

Zákon č. 89/1950 Sb. *o trestním řízení správním.*

Zákon č. 148/1950 Sb. *o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů.*

Zákon č. 100/1960 Sb. *Ústava Československé socialistické republiky.*

Zákon č. 38/1961 Sb. *o místních lidových soudech.*

Zákon č. 60/1961 Sb. *o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.*

Zákon č. 140/1961 Sb. *trestní zákon.*

Zákon č. 141/1961 Sb. *o trestním řízení soudním.*

Zákon č. 81/1966 Sb., *kterým se mění a doplňuje trestní zákon.*

Zákon č. 159/1969 Sb. *o přečinech.*

Zákon č. 175/1990 Sb., *kterým se mění a doplňuje trestní zákon.*

Zákon č. 253/1997 Sb. *kterým se mění a doplňuje trestní zákon.*

Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod.*

Zákon č. 46/2000 Sb. *o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně dalších zákon (tiskový zákon).*

Zákon č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník.*

Zákon č. 418/2011 Sb. *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*

Zákon č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník.*

Zákon č. 183/2016 Sb. *novelizující zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*

Zákon č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích.*

Důvodová zpráva k zákonu č. 251/2016 Sb. *o některých přestupcích.*

Zákon č. 183/2017 Sb. *kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích.*

Listina základních práv Evropské unie, ze dne 7. Prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. Prosince 2007.

Evropské úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod. Dokument Rady Evropy ze dne 4. listopadu 1950.

6. Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Zm III 534/35 Sb.n.s. č. 992.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1937, Zm I 1371/36 Sb.n.s. č. 5805.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 1952, Tz II 31/52 Sb.r.č.s. č. 14.

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 4. 1974, sp. zn. Tpjf 28/73.

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 17. 1. 1980, sp. zn. 6 Tz 66/79.

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 1. 1987, sp. zn. 1 Tz 46/86.

Rozhodnutí ESLP ve věci *Lingens proti Rakousku*, ze dne 08. 07. 1986.

Usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 12. 1989, sp. zn. 6 Tz 37/89.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

Rozsudek ESLP ve věci *Goodwin proti Velké Británii*, ze dne 27. 03. 1996.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97.

Rozhodnutí ESLP ve věci *De Haes a Gijssels proti Belgii*, ze dne 24. 02. 1997.

Rozhodnutí ESLP ve věci *Bladet Tromso a Stensaas proti Norsku*, ze dne 20. 05. 1999.

Rozhodnutí ESLP ve věci *Feldek proti Slovensku*, ze dne 12. 07. 2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2002, sp. zn. 5 Tdo 873/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 83/2003.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 03. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/2003.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. I. ÚS 558/01.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 433/02.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 7 Tdo 726/2004.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 07. 2007, sp. zn. IV ÚS 23/2005.

Nález Ústavního soudu ze dne 06.03.2012 sp.zn.: I. ÚS 1586/09.

Rozhodnutí ESLP ve věci *Yordanova a Toshev proti Bulharsku*, ze dne 02. 10. 2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.08.2014, sp. zn.: 30 Cdo 3157/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 149/2014-40.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2015, sp. zn. 30 Cdo 965/2015.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 2 As 60/2006-53.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2010, sp. zn. III. ÚS 722/09.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 8 Tdo 149/2014-40.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1568/2015-32.

7. Ostatní prameny

Statistické údaje týkající se prověřování a vyšetřování jednání, pracovně kvalifikovaného jako trestný čin pomluvy v letech 1994 až 2016, Policejní prezídium České republiky. 2017.

Příloha I.

Statistické údaje týkající se prověřování a vyšetřování jednání, pracovně kvalifikovaného jako trestný čin pomluvy v letech 1994 až 2016, Policejní prezidium České republiky. 2017.

text / rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
zjištěno TČ pomluva § 206 trestního zákona	115	103	95	97	233	188	163	158	147	151	111	131	97	111	98	102
z toho ukončeno odložením podle § 159a/4 (159a/5)	22	15	21	21	25	42	42	27	57	69	58	57	45	57	58	61
z toho ukončeno odložením podle § 159a/1 - přešůpek, kárné provinění	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno zjištěním pachatele	93	88	74	76	208	146	121	131	90	82	43	74	52	54	40	41
dodatečně objasněno	1	1	0	1	1	0	0	1	0	7	2	4	3	5	6	14
stiháno osob (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	83	89	88	80	219	156	132	142	97	92	58	78	62	63	46	57
z toho stiháno osob mladistvých 15-17 (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	2	5	5	1	1	2	0	2	1	1	0	1	2	0	1	6
z toho stiháno právníckých osob	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno návrhem na obžal. st. zástupci dle § 166/3	35	46	35	42	14	58	63	73	60	55	30	45	31	35	22	23
z toho ukonč. návrhem na obžal. st. zástupci dle § 179c - ZPŘ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	5	2	2	1	6
z toho návrhem státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení na podmíněný odklad návrhu na potrestání podle § 179g/1 tr. řádu nebo vyřízením podle § 179c/2 tr. řádu.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho podán návrh na zah.řiz.soudu pro mládež zák.218/03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	1	5

text / rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
zjištěno TČ útok na státní orgán § 154/2 trestního zákona	34	32	40	28	30	31	22	45	85	29	34	33	28	15	8	5
z toho ukončeno odložením podle § 159a/4 (159a/5)	2	0	1	4	1	1	2	1	0	2	1	1	0	1	0	0
z toho ukončeno odložením podle § 159a/1 - přešůpek, kárné provinění	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno zjištěním pachatele	32	32	39	24	29	30	20	44	85	27	33	32	28	14	8	5
dodatečně objasněno	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
stiháno osob (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	34	32	41	24	32	34	20	44	87	30	35	32	28	14	9	7
z toho stiháno osob mladistvých 15-17 (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho stiháno právníckých osob	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno návrhem na obžal. st. zástupci dle § 166/3	18	21	26	11	19	19	13	27	78	13	21	21	12	9	3	3
z toho ukonč. návrhem na obžal. st. zástupci dle § 179c - ZPŘ	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	2	1	0	1
z toho návrhem státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení na podmíněný odklad návrhu na potrestání podle § 179g/1 tr. řádu nebo vyřízením podle § 179c/2 tr. řádu.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
z toho podán návrh na zah.řiz.soudu pro mládež zák.218/03	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

text / rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
zjištěno TČ pomluva § 184 trestního zákoníku	98	106	101	121	94	88	60
z toho ukončeno odložením podle § 159a/4 (159a/5)	46	56	55	69	54	46	0
z toho ukončeno odložením podle § 159a/1 - přešůpek, kárné provinění	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno zjištěním pachatele	52	50	46	52	40	42	60
dodatečně objasněno	12	10	7	7	9	13	17
stiháno osob (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	65	68	55	59	54	55	77
z toho stiháno osob mladistvých 15-17 (zahájeno trestní stihání konkrétní osoby)	0	3	0	0	1	1	2
z toho stiháno právníckých osob	0	0	0	0	0	0	0
z toho ukončeno návrhem na obžal. st. zástupci dle § 166/3	23	21	11	17	17	19	30
z toho ukonč. návrhem na obžal. st. zástupci dle § 179c - ZPŘ	24	21	23	24	21	13	16
z toho návrhem státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení na podmíněný odklad návrhu na potrestání podle § 179g/1 tr. řádu nebo vyřízením podle § 179c/2 tr. řádu.	0	5	2	5	1	0	4
z toho podán návrh na zah.řiz.soudu pro mládež zák.218/03	0	4	0	0	0	0	0

Trestný čin pomluvy podle §184 tr. zák.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá zněním a úlohou trestného činu pomluvy v trestním právu. Protože se kvůli objektivní stránce trestného činu a typu jeho chráněného objektu jedná o bagatelní trestný čin, a v posledních 15 letech se opakovaně uvažuje o jeho vyškrtnutí z trestního zákoníku, autorka práce si klade otázku, zda je stávající skutková podstata pomluvy v trestním právu postradatelná či nikoliv.

První kapitola této práce je věnována základnímu právu na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochraně jména. Po představení a vzájemném odlišení jmenovaných institutů následuje shrnutí historického vývoje trestněprávní úpravy ochrany cti. Jeho cílem je zaznamenat, jakým způsobem se formulace trestného činu pomluvy vyvíjela od vzniku První republiky až do současnosti, a současně přiblížit nejdůležitější důvody, které vedly zákonodárce po Sametové revoluci k rozhodnutí trestný čin pomluvy v trestním zákoníku i nadále ponechat.

Stěžejní část této práce představují dvě následující kapitoly, ve kterých se autorka zabývá současnou úpravou ochrany cti a dobré pověsti dle českého právního řádu a podrobnou charakteristikou skutkové podstaty trestného činu pomluvy. Autorka zde poukazuje na nedostatky soukromoprávní i veřejnoprávní úpravy, které se ukazují v praxi, a snaží se nastítnit jejich možná právní řešení. Nakonec autorka dochází k závěru, že soukromoprávní ochrana cti sama o sobě bez možnosti využití institutů a nástrojů typických pro právo veřejné v případě pomluvy nepředstavuje dostatečnou záruku spravedlivé ochrany osobnostního práva na čest a dobrou pověst, a je tudíž vhodné trestný čin pomluvy v trestním zákoníku i nadále zachovat. Obavy z možného zneužívání skutkové podstaty pomluvy ze strany poškozených a z přílišného zatěžování orgánů činných v trestním řízení autorka rozptyluje poukázáním na dostupné statistické údaje Policejního prezidia České republiky, které dle jejího názoru svědčí o pravém opaku.

Na závěr práce se autorka kriticky zamýšlí nad návrhy, které se týkají budoucí možné trestněprávní ochrany cti a zavedení nových institutů trestního práva procesního, jejichž aplikace má připadat v úvahu zejména v případech spáchání bagatelních trestných činů. Autorka se domnívá, že posílení postavení poškozeného novými instituty jakými jsou například soukromá žaloba, subsidiární obžaloba nebo zahájení trestního stíhání na návrh poškozeného nejsou šťastným řešením. Tyto instituty totiž představují výjimky z aplikace hlavních

procesně-právních zásad a pojetí jejich právní úpravy nemůže dle názoru autorky v praxi umožnit dosažení cílů, které si autoři těchto návrhů od zmíněných institutů slibují. Kladně se autorka staví k zavedení nové skutkové podstaty, která by vedle trestného činu pomluvy chránila čest a dobrou pověst lidí, chránila dobrou pověst také uměle vytvořených právních subjektů. Tento návrh je opřen především o aktuální nedostatek současné právní úpravy, kdy mohou právnické osoby pomluvu spáchat a být za to odsouzeny, ale v případě, kdy jsou pomlouvány ony samy, byť s vážnými a mnohdy až existenčními dopady, jsou odkázány pouze na právní ochranu dle civilního práva.

Klíčová slova: trestný čin pomluvy, čest, dobrá pověst.

The crime of defamation under Art. 184 Criminal Code

Abstract

This thesis deals with the wording and the role of the crime of defamation in criminal law. Since it is a minor offense due to the objective aspect of a criminal offense and the type of object it protects, and it has repeatedly been considered for removal from the Criminal Code for the last 15 years, the author posits whether the existing factual basis of defamation in criminal law is dispensable.

The first chapter of this thesis deals with the fundamental right of preservation of human dignity, personal honor, and good reputation. The introduction and differentiation of the enumerated institutes are followed by a summary of the historical development of penal regulation regarding preservation of honor. It aims to record how the definition of the crime of defamation developed starting from the beginning of the First Republic to the present day, and at the same time to explore the most important reasons that led the legislators to retain the crime of defamation in the Criminal Code after the Velvet Revolution.

In the central part of the thesis are following two chapters where the author deals with the current wording of the preservation of dignity and reputation in the Czech legal order and detailed characteristics of the factual basis of the crime of defamation. The author points out the shortcomings in the private law and public law wording that has emerged in practice and seeks to identify possible legal solutions. Finally, the author concludes that private law protection on its own, without the use of institutes and tools typical of public law in the case of defamation, does not provide sufficient guarantee of a fair protection of the personality right of honor and reputation, and it is, therefore, advisable to preserve the crime of defamation as part as part of the Criminal Code. The author dismisses any concerns regarding possible misuse of the factual basis of defamation by injured parties and regarding over-burdening of law enforcement authorities by referencing the available statistical data of the Police Presidium of the Czech Republic, which, in her opinion, are evidence to the contrary.

At the end of the thesis, the author critically contemplates suggestions concerning the possible future protection of honor in penal law and the introduction of new procedural institutes of the penal law, the application of which should be taken into account especially in cases of minor offenses. The author believes that strengthening the position of a victim by new

institutes, such as a private action, a secondary indictment or the initiation of criminal prosecution upon the suggestion of the victim, is not an advisable solution. That is because these institutions constitute exceptions to the application of the main procedural principles and their legislation is not, in the author's view, capable in practice of achieving the objectives their authors seek to achieve. The author agrees with the introduction of a new factual basis that would protect the reputation of legal entities in addition to the current one protecting individuals. This proposal is based mainly on the current lack of legislation which results in a state where legal persons can commit libel and be convicted, but they can be victims of libel, often with severe or existence-threatening consequences, they can only resort to protection under civil law.

Klíčová slova: crime of defamation, personal honor, good reputation.